

Univerzita Karlova v Praze

Právnická fakulta

Katedra občanského práva

Ochrana osobnosti v civilním procesu

Diplomová práce

Monika Gumuláková

Vedoucí diplomové práce:
Doc. JUDr. Alena Macková, Ph.D.

Praha, duben 2011

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně, všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne

Podpis

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala Doc. JUDr. Aleně Mackové, Ph.D. za cenné rady a připomínky při zpracování diplomové práce. Taktéž bych chtěla poděkovat celé své rodině za nejen materiální podporu při mém studiu na Právnické Obsah:

Úvod.....	4
1. Historický vývoj ochrany osobnosti	6
1.1 Římská společnost	6
1.2 Feudální společnost.....	6
1.3 Kapitalistická společnost, ABGB	7
1.4 Vývoj na území Čech.....	8
1.4.1 Československá republika roku 1918	8
1.4.2 Československá republika roku 1948	8
1.4.3 Československá socialistická republika 1964.....	9
1.4.4 Československá republika roku 1989	10
2. Ochrana osobnosti v řízení před Evropským soudem pro lidská práva.....	11
3. Hmotně – právní úprava ochrany osobnosti	14
3.1 Předmět ochrany osobnosti a jeho omezení osobnostních práv	14
3.2 Subjekt ochrany osobnosti	19
3.3 Vznik odpovědnosti za porušení osobnostního práva.....	20
3.4 Občansko – právní prostředky ochrany osobnosti.....	22
3.4.1 Obecné prostředky občanskoprávní ochrany osobnosti.....	23
3.4.2 Zvláštní prostředky občanskoprávní ochrany osobnosti.....	26
4. Procesně – právní úprava ochrany osobnosti.....	32
4.1 Řízení ve věci ochrany osobnosti	32
4.1.1 Pravomoc a příslušnost soudu.....	33
4.1.2 Subjekty řízení	35
4.1.3 Činnost před zahájením soudního řízení.....	42
4.1.4 Zahájení řízení a činnost soudu I. Stupně	43
4.1.5 Princip koncentrace v řízení na ochranu osobnosti	51
4.1.6 Dokazování	54
4.1.7 Náklady řízení.....	61
4.1.8 Rozhodnutí.....	63
4.1.9 Opravné prostředky.....	67
4.1.10 Výkon rozhodnutí, exekuce	74
5. Řízení ve věci ochrany osobnosti v oblasti lustračních sporů	77
Závěr	82
Seznam zkratk	85
Použitá literatura	86
Seznam příloh	92
Příloha č. 1 : Poplatky spojené se soudním řízením	92
Příloha č. 2 : Statistiky soudních řízení ve věcech ochrany osobnosti	94
Abstrakt.....	96

Úvod

Oblast ochrany osobnosti je velmi pestrá a právem je považována za jednu z nejdůležitějších oblastí občanského práva. Společností jsou velmi citlivě vnímány soudní spory vedené na ochranu osobnostních práv, často také díky značné medializaci, která tyto spory dostává do povědomí široké veřejnosti. Hodnoty, jež tvoří osobnost každého člověka, jsou natolik významné, že jejich soudní ochrana má v právním demokratickém státě nezastupitelnou roli. Kriterium významnosti, samotná povaha osobnostních práv a důležitost jejich ochrany byla jedním z určujících faktorů při výběru diplomového tématu: Ochrana osobnosti v civilním procesu.

V běžném životě si mnohdy ani neuvědomujeme hodnoty, které jsou obsahem všeobecného osobnostního práva a jeho ochrany. Teprve v okamžiku jejich ohrožení či porušení si uvědomíme, co pro nás naše jméno, čest nebo důstojnost, skutečně znamená. Pokud dojde k neoprávněnému zásahu do hodnot tvořících osobní sféru jedince a dojde tak k imateriální újmě, je nutné vědět jak postupovat, jaké jsou procesní práva a povinnosti v soudním řízení, jak formulovat své požadavky a co je možné očekávat od rozhodnutí soudu. Všechny tyto aspekty se staly pilíři mé diplomové práce a na následujících stranách se pokusím postup soudu v řízeních na ochranu osobnosti přiblížit.

Jelikož je právní úprava ochrany osobnosti v občanském zákoníku tvořena obecnými formulacemi, je zapotřebí její konkretizace. V oblasti zpřesňování obecné právní úpravy mají svoje nezastupitelné místo soudy, které svojí rozhodovací činností interpretují a dotvářejí úpravu ochrany osobnosti. Role justice je v tomto ohledu nenahraditelná, neboť pomocí judikturních rozhodnutí jsou dotvářeny jednotlivé instituty, jež v občanskoprávní úpravě chybí. Proto se chci ve své práci zaměřit jak na obecný výklad tykající se ochrany osobnosti tak uvádění konkrétních soudních rozhodnutí k jednotlivým otázkám, tak abych podala, co možná nejucelenější pohled na postup soudů v soudních řízeních na ochranu osobnosti.

V rámci mé práce se chci věnovat nejen historickému zhodnocení vývoje právní úpravy ochrany osobnosti, ale také hmotněprávní úpravě ochrany osobnosti a jejího následného zrealizování v oblasti civilního procesu. V práci uvedu jednotlivá stádia soudního řízení ve věcech ochrany osobnosti s jeho jednotlivými specifiky, tak jak se s nimi může fyzická osoba setkat v řízení.

Z osobního zájmu zařazuji do mé práce kapitulu týkající se ochrany osobnosti v soudním řízení vyvolaném lustračními zákony. Lustrační zákonodárství je i nadále zdrojem mnoha žalob na ochranu osobnosti a já se chci pokusit o stručný popis soudního řízení a dopadů soudních rozhodnutí v těchto sporech.

1. Historický vývoj ochrany osobnosti

Jednotlivá subjektivní práva, která dnes řadíme k všeobecnému osobnostnímu právu, prodělaly v rámci historie určitý vývoj. Pojetí osobnosti a zakotvení její ochrany v právním řádu bylo vždy závislé na stupni rozvoje společnosti, z tohoto důvodu tedy nemohla být poskytována na každém místě stejně a ve stejném rozsahu. Ochrana osobnosti byla závislá na dějinné situaci a na potřeby doby, přičemž v každé historické fázi byla potřeba ochrany osobnostních práv odlišná. Pro pochopení problematiky ochrany osobnosti je nezbytné v krátkosti uvést historický vývoj právní úpravy ochrany osobnosti.

1.1 Římská společnost

První zmínky o osobnosti a její ochraně můžeme pozorovat již v římské společnosti. V římské společnosti byl zájem poskytovat především ochranu vyšším vrstvám obyvatel, z tohoto důvodu se vyvinula v oblasti ochrany osobnosti pouze ochrana před neúctou – iniuria. Tento civilní delikt spočíval v urážce na cti vůči druhé fyzické osobě. Tato ochrana však nebyla poskytována otrokům, kteří v této společnosti zaujímalí postavení věci a majetku svého pána a jen přes jeho osobu jim mohla být poskytnuta právní ochrana. Poškozená osoba měla právo podat žalobu *actio iniuriarum*. Spory byly řešeny peněžitými pokutami, jež měly plnit funkci represivní a preventivní.

Jiné jednotlivé hodnoty osobnosti, jako např. jméno, atd., se v této době ještě předmětem právní ochrany nestaly. Z uvedeného stručného výkladu je patrné, že římské právo nevytvořilo obecný pojem všeobecného osobnostního práva a jeho ochrany.¹

1.2 Feudální společnost

Ve středověké feudální společnosti byla osobnosti zabezpečena ochrana ve sféře trestního práva. Rozsah ochrany, která byla poskytována osobnosti, je širší, jelikož zde již můžeme pozorovat právní prostředky k ochraně jména a osobní svobody. Některá dílčí osobnostní práva jako jsou čest a důstojnost osoby byly chráněny svépomocnými prostředky, ke kterým patří zejména krevní msta, výkupné či souboj.

¹ KNAP, Karel; ŠVESTKA, Jiří. *Ochrana osobnosti podle československého občanského práva*. Praha : Panorama, 1989. 368 s.

1.3 Kapitalistická společnost, ABGB

Vývoj ochrany osobnosti zaznamenal významný rozvoj v 17. století, a to v souvislosti s vlivem přirozenoprávních teorií, které znamenaly průlom ve vývoji ochrany osobnosti. Tyto teorie přinesly nové pohledy na osobnost člověka a formulovaly přirozená práva člověka, mezi něž se řadily svoboda a rovnost člověka. Spolu s touto formulací se objevila i nutnost tyto práva dostatečně chránit a to zejména právem občanským. Neopominutelným mezníkem, který měl vliv na vývoj právní ochrany osobnosti je průmyslová revoluce v 19. Století, jež znamenala nárůst ekonomicky činný osob.

Pro prvou fázi společenského a právního vývoje kapitalistické společnosti však zůstalo příznačné, že ochrana osobnosti občana byla převážně zabezpečována právem trestním a správním.² V další fázi vývoje společně s technickým a hospodářským rozmachem se stále více prosazovala i ochrana poskytovaná právními předpisy z oblasti občanského práva.

V tomto období vystupuje do popředí stále více úloha občanského práva a jeho norem při ochraně všeobecného osobnostního práva.

Pod vlivem přirozenoprávních teorií vzniká roku 1811 Všeobecný občanský zákoník (*Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch für die gesamten Deutschen Erbländer der Österreichischen Monarchie*), který je výsledkem mnohaletých snah o ucelenou kodifikaci civilního práva. ABGB zrušil starší právní úpravu a začal platit bez výjimky pro všechny obyvatele státu, vyjma území Slovenska, kde platilo právo uherské. Tento zákoník vycházel z teorie, že člověk je subjektem přirozených práv, jež zákony uznávají a v určitých případech je mohou omezit. V této době již byla teoriemi dovozována existence osobnostních práv, která byla řazena k právům přirozeným, jejichž výčet nebyl pokládán za celistvý. Osobnostní práva byla chráněna jako práva přirozená dle ustanovení § 16 ABGB, která nemusí být vyjmenována, jelikož jejich znalost byla u

² KNAP, Karel; ŠVESTKA, Jiří. *Ochrana osobnosti podle československého občanského práva*. Praha : Panorama, 1989. 368 s.

soudců předpokládána. Všeobecný zákoník ve svém § 43³ poskytoval ochranu jménu a stejně tak krycímu jménu. Původně zákoník vůbec ochranu jména neobsahoval, jelikož jméno bylo považováno za přirozené právo chráněné na základě §16 ABGB. Na ochranu před neoprávněnými zásahy do osobnostního práva na jméno poskytoval ABGB možnost uplatnění žaloby zadržovací. Na ochranu osobnostních resp. přirozených práv mohla dotčená osoba použít žaloby zadržovací, určovací a žalobu na obnovu porušeného stavu. Tato norma platila na území nově vzniklé Československé republiky v 1918 s několika obměnami prakticky až do roku 1950.

1.4 Vývoj na území Čech

1.4.1 Československá republika roku 1918

Nová Československá republika převzala po svém vzniku v roce 1918 na základě recepčního zákona právní předpisy platné na území bývalého Rakouska-Uherska - ABGB, zatímco na území Slovenska nadále platilo právo uherské, na našem území existoval tzv. právní dualismus. Z výčtu osobnostních práv bylo tedy nadále chráněno prostřednictvím občanského práva jen dílčí osobnostní právo na jméno. Ochrana dílčího osobnostního práva na jméno (pseudonym) ve Všeobecném občanském zákoníku byla doplňována ustanoveními zákona o autorském právu zák. č.218/ 1926 Sb., v nichž byla poskytována ochrana osobnostnímu právu k vlastní podobizně a osobnostnímu právu k dopisům, deníkům a jiným obdobným písemnostem osobní povahy. Ochrana před neoprávněnými zásahy do těchto dílčích osobnostních práv je poskytována institutem odpovědnosti za škodu, prohlášením neplatnosti právních úkonů a zadržovací žalobou. Právní dualismus na území první republiky trval až do počátku roku 1951, kdy byl přijat nový unifikovaný československý občanský zákoník.

1.4.2 Československá republika roku 1948

Československo po svém osvobození krátce navázalo na právní řád první republiky. Současně se změnou politického prostředí v roce 1948 se proměnil i pohled na všeobecná osobnostní práva. Nově přijatá únorová ústava byla postavena na idejích beztřídní společnosti a upřednostňování zájmů celku, z tohoto důvodu neměla práva jednotlivce, tedy také osobnostní práva, žádnou váhu. Právnímu základu, jenž byl

³ §43 ABGB Upírá-li se někomu právo užívatí svého jména anebo ubližuje-li se mu neoprávněným užíváním jeho jména (krycího jména), může žalovati, aby to bylo zanecháno, a je-li zavinění, aby byla škoda nahrazena.

položen totalitní únorovou ústavou, musel odpovídat i celý právní řád, proto byl pro potřeby tehdejší společnosti přijat nový československý občanský zákoník zák. č. 141/1950 Sb., který odpovídal požadavkům komunistické společnosti. Lhostejnost k právům jednotlivce je zřejmá taktéž v právní úpravě osobnostních práv, která byla roztržena do několika zákonů, a nový občanský zákoník kladl důraz zejména na právo majtkové. Osobnostní práva byla upravena v § 22 československého občanského zákoníku v podobě ochrany dílčího práva na jméno. Jako prostředek ochrany bylo možno užít zadržovací žalobu a nebylo vyloučeno ani uplatnění nároků z náhrady škody. Z dalších dílčích osobnostních práv bylo upraveno právo na ochranu podobizny a písemností v autorském zákoně. Nijak významná judikatura k problematice ochrany osobnostních práv je odpovědí na všeobecně malou důležitost, jež byla přikládána ochraně osobnostních práv.

1.4.3 Československá socialistická republika 1964

Ve vývoji ochrany osobnostních práv nastala změna k lepšímu v období po vydání ústavy v roce 1960 a to pod vlivem společenského a právního vývoje ve většině komunistických zemí. Novým občanským zákoníkem z roku 1964 zák. č. 40/1964 Sb., bylo upraveno všeobecné osobnostní právo v podobě generální úpravy, v jejímž rámci byla konstituována jednotlivá dílčí osobnostní práva a to včetně ustanovení týkající se základních prostředků ochrany. Občanský zákoník zúžil předmět úpravy a nově se soustředil pouze na kodifikaci vztahů majtkových a osobních, jež vznikaly při uspokojování osobních potřeb. Ve srovnání s víceméně majtkovou úpravou občanského práva v zákoníku z roku 1950, je zde patrná zlepšující se tendence v ochraně osobnostních práv občanů, nicméně výkladová pravidla a nařízení sloužící k aplikaci práva občanského, byly nadále pod vlivem tehdejší vládnoucí politické strany. I přesto, že se v tehdejší komunistické společnosti úprava ochrany osobnostních práv nijak zvlášť nepromítla do právní a soudní praxe, je nutno říci, že soukromoprávní ochrana osobnosti fyzických osob v občanském zákoníku z roku 1964 dala legislativní základ pro posilování respektu a úcty k všeobecným osobnostním právům, jakožto právům náležejícím každé fyzické osobě bez výjimky.

1.4.4 Československá republika roku 1989

Po roce 1989 došlo k rozvíjení právní úpravy týkající se ochrany osobnosti zejména v souvislosti se změnou politického a společenského klimatu. Postupná transformace totalitního způsobu vlády k pluralitní demokracii vyžadovala doplnit stávající kodifikaci občanského práva o nové speciální úpravy ochrany osobnosti, tak aby tato odpovídala potřebám demokratické společnosti a zejména Listině základních práv a svobod, která stanovila v souladu s mezinárodním právem, ústavní základ pro občanskoprávní ochranu osobnosti. Ustanovení občanského zákoníku, které upravovalo všeobecné osobnostní právo před rokem 1989, se nijak zvlášť nezměnilo. Generální úprava byla doplněna o další dílčí osobnostní práva, která během komunistické éry doznala značné újmy, o právo na lidskou důstojnost a soukromí. Významným novým prvkem zavedeným po roce 1989 byl ustanovení § 13 OZ, kterým se poskytovala možnost, vedle do té doby upravené morální satisfakce, uplatňovat nárok na peněžité zadostiučinění. Po roce 1989 a po celkovém společenském uvolnění politickém, hospodářském a sociálním došlo k rozmachu ochrany osobnosti fyzické osoby i v praxi. Soudní judikatura zaznamenala v této oblasti významnou etapu.⁴

⁴ KNAP, Karel, et al. *Ochrana osobnosti podle občanského práva*. 4. podstatně přepracované a doplněné vydání. Praha : Linde, 2004. 435 s.

2. Ochrana osobnosti v řízení před Evropským soudem pro lidská práva

Roku 1950 byla v Římě podepsána Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen Úmluva), jedná se o z hlediska ochrany osobnosti o významný dokument, v němž se signatářské státy (k dnešnímu dni 45 zemí), tj. Vysoké smluvní strany zavázaly ke kolektivní ochraně širokého katalogu lidských práv a základních svobod.

Evropský soud pro lidská práva (dále jen Soud) ve Štrasburku byl zřízen roku 1959 na základě čl. 19 Úmluvy. Účelem jeho zřízení je projednávání stížností pro porušení práv stanovených a chráněných Úmluvou, které může podat jednotlivec, skupina osob, nevládní organizace. V oblasti ochrany osobnosti se vliv rozhodovací činnosti Soudu projevuje významným způsobem. Soud rozlišuje právo ve formálním a v materiálním smyslu. Zatímco právo ve formálním smyslu je pouze to, co je jako právo daným právním systémem označeno, v materiálním smyslu je naopak právem vše, z čeho lze usoudit na obsah práva ve společnosti skutečně působícího.⁵ Do listopadu 1998 byl mechanismus projednávání stížností dvoustupňový tvořený Soudem a Evropskou komisí pro lidská práva, která se vyjadřovala zejména k přijatelnosti stížnosti a měla vést strany k smírnému řešení, tento systém byl shledán jako nevhodný a pomalý a byl nahrazen pouze stálým Soudem. Soud projednává stížnosti proti těm státům, jež uznaly jeho jurisdikci v případě, že instituce tohoto státu porušily práva zaručená Úmluvou. Soudem neprojednává stížnosti proti jednotlivcům nebo obchodním společnostem.

Úspěšnost stížnosti závisí na zodpovězení otázky příslušnosti a pravomoci Soudu k jejímu projednání. Pokud není splněn tento předpoklad příslušnosti, pak je stížnost odmítnuta. U Soudu je příslušnost rozdělována následovně: *ratione personae* – stěžovatelem může být každá fyzická osoba, která se cítí být poškozena porušením jejího základního práva vyplývajícího z Úmluvy orgány signatářského státu, *ratione materie* – stížnosti vždy musí uvádět porušení práva, jež je zakotvené v Úmluvě, *ratione temporis*- příslušnost soudu je stanovena na skutečnosti, jež nastaly po nabytí platnosti

⁵ KÜHN, Zdeněk, et al. *Judikatura a právní argumentace : Teoretické a praktické aspekty práce s judikaturou*. Praha : Auditorium, 2006. 234 s.

Úmluvy ve vztahu s daným státem, *ratione loci*- stížnost musí být postavena na skutečnosti, které nastala na území spadající pod jurisdikci členského státu Rady Evropy.

Každý má právo na podání stížnosti proti národní instanci, v případě, že došlo k porušení jeho práva či svobody zaručené mu Úmluvou a jejími Protokoly dle čl. 34 Úmluvy. Individuální stížnost k Soudu je jediný mezinárodní prostředek, který může fyzická osoba k ochraně svých osobnostních práv využít. Pokud se tedy osoba cítí poškozena rozhodnutím soudu ve věci ochrany osobnosti, může se obrátit se svoji stížností na Soud. Náležitosti stížnosti jsou uvedeny v čl. 47 odst. 1 Jednacího řádu Evropského soudu pro lidská práva (dále jen JŘ), mezi kterými bych uvedla zejména: povinnost stručného popisu ustanovení Úmluvy, které bylo porušeno, předmět stížnosti a požadavky na spravedlivé zadostiučinění, seznam opravných prostředků využitých v národním právním řádu, kopie rozhodnutí veřejných orgánů v dané věci. K podání stížnosti nemusí být stěžovatel zastoupen advokátem, pokud je jím zastoupen musí být přiložena plná moc. Soud se nezabývá anonymními stížnostmi, nebo stížnostmi s obdobným obsahem již Soudem projednávané stížnosti, nebo pokud již věc byla předložena jinému mezinárodnímu vyšetřovacímu orgánu. Stížnost může podat jakákoliv fyzická osoba bez ohledu na věk a způsobilost či státní příslušnost.

Stížnost fyzické osoby musí splňovat podmínky přijatelnosti stanovené v čl. 34 a 35 Úmluvy, tedy fyzická osoba se skutečně stala obětí porušení práva zaručeného Úmluvou, ke své ochraně a nápravě porušeného osobnostního práva vyčerpala všechny opravné prostředky, které jí k ochraně práva poskytuje vnitrostátní právní řád a dodržela šestiměsíční lhůtu k podání stížnosti, počítanou od konečného vnitrostátního rozhodnutí, tedy od data veřejného vyhlášení rozhodnutí. Šestiměsíční lhůta k podání je přerušena zasláním prvního dopisu Soudu, z něhož je patrný předmět stížnosti. V České republice tedy musí proběhnout soudní řízení, jehož předmětem je porušené osobnostní právo, a proti jeho rozhodnutí soudu účastník vyčerpal všechny opravné prostředky a to včetně ústavní stížnosti. Judikatura ESLP poznamenává, že nemusí jít nutně o vyčerpání soudních opravných prostředků, jelikož orgánem poskytujícím prostředky k nápravě mohou být i jiné státní orgány.⁶

⁶ Čl. 13 Úmluvy nehovoří o soudu, ale o národním orgánu

Po podání stížnosti je tato oficiálně zaregistrována a stává se tzv. neprojednaným případem. I po zaregistrování může být stížnost v jakémkoliv stádiu řízení vyškrtuta a to v souladu s čl. 37 Úmluvy. Před samotným řízením soudce zpravodaj určí, zdali bude stížnost projednána před výborem, který smí dle čl. 28 Úmluvy jednomyslně rozhodnout o nepřijatelnosti nebo vyškrtnutí stížnosti pro nesplnění podmínek čl. 35 Úmluvy, nebo před senátem.

Řízení před senátem složeným ze sedmi soudců se rozpadá na dvě fáze a to na řízení o přijatelnosti a řízení o merit. Za předpokladu, že je rozhodnuto o přijatelnosti stížnosti, je tato postoupena k meritornímu rozhodnutí. Samotná řízení probíhají písemně, proto se obvykle nekoná slyšení účastníků. Senát vyzývá strany, tedy stěžovatele a příslušný stát, k doplnění důkazního materiálu či uvedení svých stanovisek. Žádost o spravedlivé zadostiučinění musí být podána fyzickou osobou do dvou měsíců od rozhodnutí o přijatelnosti stížnosti. V první řadě se Soud snaží o smírné urovnání sporu dle čl. 38 Úmluvy, pokud tohoto není docíleno, rozhodne senát ve věci.

V případě, že Soud dojde k názoru, že bylo porušeno ustanovení Úmluvy, přiznává stěžovateli spravedlivé zadostiučinění. Na státu může dále Soud požadovat proplacení nákladů, které vznikly stěžovateli s předložením případu. Ve výjimečných případech může být stížnost dále postoupena Velkému senátu a to samotným stěžovatelem nebo senátem pokud případ projednávaný senátem vyvolává závažné otázky ohledně výkladu Úmluvy. Rozsudek senátu je po splnění podmínek čl. 44 Úmluvy konečný a je závazný. Odpovědnost za plnění rozsudku přechází na Výbor ministrů Rady Evropy, který dohlíží na výkon rozhodnutí a poskytnutí spravedlivého zadostiučinění. Soud není odvolací instancí vůči národním soudům, nemůže tedy jejich rozhodnutí rušit či měnit. Vysoké smluvní strany se přistoupením k Úmluvě ovšem zavázaly, že rozsudky Soudu budou respektovat a v případě prokázání porušení Úmluvy sjednají nápravu.

Soud je významnou institucí, která svojí činností doplňuje ochranu osobnostních práv poskytovanou fyzickým osobám vnitrostátním právem. Z činnosti Soud je zřejmé, že mnoho stížností ve věcech ochrany osobnosti, je zaměřováno především na porušování čl. 8 Úmluvy – právo na respektování soukromého a rodinného života a čl. 10 Úmluvy – svoboda projevu. Judikurní rozhodnutí Soudu jsou vzorem a vodítkem pro obecné soudnictví v čele s Nejvyšším soudem České republiky při poskytování ochrany všeobecnému osobnostnímu právu.

3. Hmotně – právní úprava ochrany osobnosti

V oblasti procesního práva se realizuje právo hmotné, proto je nutné znát hmotněprávní úpravu všeobecného osobnostního práva a nároky z něj plynoucí. Bez znalosti úpravy v občanském zákoníku nemůžeme účelně realizovat ochranu, která je osobnostním právům poskytována občanským procesním právem. Těžištěm úpravy ochrany osobnosti jsou ustanovení § 11 až 16 zák. č. 40/ 1964 Sb., Občanský zákoník, v části první, v hlavě druhé s názvem Ochrana osobnosti, které jsou provedením ústavně zakotvené ochrany osobnosti obsažené v Listině základních práv a svobod. Musíme mít na zřeteli, že výčet osobnostních práv v Občanském zákoníku je pouze demonstrativní, což umožňuje kdykoliv pružně poskytnout ochranu i dalším hodnotám, které jsou spojeny s osobností fyzické osoby.

3.1 Předmět ochrany osobnosti a jeho omezení osobnostních práv

Předmětem ochrany osobnosti jsou osobnostní práva každé fyzické osoby jako individuality. Ochrana je poskytována dílčím osobnostním právům, jež dohromady tvoří osobnost fyzické osoby a je tak zajištěna ochrana hodnotám, které jsou neodmyslitelně spojeny s osobností člověka. Ochrana je poskytována nejen v podobě právních záruk na svobodnou a nerušenou realizaci osobnosti, ale také ve formě záruk na ochranu v případě porušení osobnostních práv. Základní vymezení předmětu ochrany osobnosti je obsaženo v LZPS v čl. 10⁷, jehož provedením na úrovni zákona je generální klauzule obsažená v § 11 OZ⁸ a dále §12 odst. 1 OZ⁹. Judikatura vymezuje předmět ochrany osobnosti jako ryze osobní práva občana, jež ovlivňují rozvoj jeho osobnosti. Osobnostní práva jsou striktně vázána na fyzickou osobu, z tohoto důvodu nejsou předmětem jejich ochrany práva na ochranu názvu osoby právnické.

⁷ LZPS (1) Každý má právo, aby byla zachována jeho lidská důstojnost, osobní čest, dobrá pověst a chráněno jeho jméno.

(2) Každý má právo na ochranu před neoprávněným zasahováním do soukromého a rodinného života.

(3) Každý má právo na ochranu před neoprávněným shromažďováním, zveřejňováním nebo jiným zneužíváním údajů o své osobě.

⁸ §11 OZ Fyzická osoba má právo na ochranu své osobnosti, zejména života a zdraví, občanské cti a lidské důstojnosti, jakož i soukromí, svého jména a projevu osobní povahy.

⁹ §12 OZ Písemnosti osobní povahy, podobizny, obrazové snímky a obrazové a zvukové záznamy týkající se fyzické osoby nebo jejích projevů osobní povahy smějí být pořízeny nebo použity jen s jejím svolením.

Jednou z hlavních hodnot osobnosti, jejíž ochranu vůči jiným subjektům s rovným postavením zabezpečuje občanské právo, je život, zdraví a tělo fyzické osoby. Tyto hodnoty jsou předmětem práva na tělesnou integritu a její nedotknutelnost. Právo na tělesnou integritu je subjektivním občanským právem a jako takové působí vůči všem (erga omnes) s rovným postavením. Obsahem práva je obecná povinnost každého zdržet se jakýchkoliv neoprávněných zásahů do tělesné integrity a zároveň je zajištěno právo na užívání a dispozici s ním. Právo na tělesnou integritu ovšem není bez hranic a dá se zde hovořit o určitých omezeních, která musí vycházet z dikce zákona, v oblastech trestního řízení, zdravotnictví apod. Je třeba uvést, že lidské tělo a ani jeho části, pokud byly odděleny, nejsou v právním smyslu věcí a nemůžou být zdrojem finančního zisku.

Další chráněnou hodnotou osobnosti každého jednotlivce je jeho občanská čest a lidská důstojnost. Úprava ochrany těchto nehmotných statků byla do občanského práva zavedena až s přijetím Občanského zákoníku roku 1964. Právo na zachování a respektování lidské důstojnosti má každá fyzická osoba stejné a to bez ohledu na společenské postavení. Oproti tomu osobnostní právo na zachování občanské cti se odvíjí od postavení, které fyzická osoba zaujímá ve společenském žebříčku, a to zejména pro svoje postoje, mravní hodnoty či přínos pro společnost, zde tedy nutno říci, že se rozsah tohoto práva u každého jednotlivce liší. I když zde jde o dvě výkladově různá osobnostní práva nelze je od sebe oddělit, jelikož zásah do cti osoby povětšinou znamená stejně závažný zásah do její důstojnosti. LZPS ještě k těmto hodnotám připojuje dobrou pověst – reputaci, zde jde také o vážnost, kterou fyzická osoba získala za svůj život, proto nelze ji prakticky oddělit od občanské cti a současně s ní jí je poskytována ochrana.

Dále ustanovení občanského zákoníku hovoří o osobnostním právu na soukromí. Toto subjektivní právo, v dnešní době ovládané medií, nabývá stále více na významu. Do pojmu soukromí fyzické osoby je zahrnována vnitřní sféra života fyzické osoby, v němž se seberealizuje a rozvíjí a dále také právo na vytváření a prohlubování vztahů s jinými lidmi. Pozitivní složka tohoto dílčího osobnostního práva představuje právo fyzické osoby, aby dle vlastního uvážení zpřístupnila údaje o své osobě jiným subjektům, negativní složka je obsažena v možnosti s úspěchem se bránit pokud skutečnosti ze soukromí jsou neoprávněně zpřístupněny jiným subjektům s rovným

postavením. Ochrana soukromí je významnou součástí ochrany svobody, jelikož bez ochrany soukromí by nebylo ano svobody.

Významnou osobnostní hodnotou spojenou s individualitou každé fyzické osoby je právo na jméno. Předmětem tohoto dílčího osobnostního práva je jméno rodové, jméno vlastní za předpokladu, že je individualizačním znakem osoby ve společnosti, dále jméno krycí, jež je navíc speciálně chráněno zákonem o právu autorském, pod občanskoprávní ochranu spadá i přezdívka, pokud dostatečně individualizuje fyzickou osobu od ostatních. Obsahem práva na jméno je výlučné oprávnění užívat svého jména v právním a společenském styku a disponovat s ním, dále je to právo bránit se před soudem neoprávněnému užívání svého jména ostatními subjekty. Dle judikatury se za neoprávněné užití jména považuje označení jménem, které je shodné se jménem jiného, jen pokud okolnosti při neoprávněném užití mohou objektivně vyvolat dojem, že jde o konkrétní osobu. Jméno je významným nástrojem pro individualizaci jednotlivce¹⁰, proto je právem považováno na jednu ze základních hodnot osobnosti člověka.

Do oblasti občanskoprávní ochrany osobnostních práv náleží ochrana podoby fyzické osoby a ochrana projevů osobní povahy. Podobou rozumíme charakteristické rysy tváře a postavy fyzické osoby, na základě nichž může dojít k její individualizaci. Předpokladem pro vznik nároků z ochrany osobnosti je skutečnost, že fyzická osoba je na základě pořízeného zobrazení identifikovatelná, přičemž je nerozhodno, že zobrazení je výtvořem duševní tvůrčí činnosti chráněné právem autorským. Stejný postup se uplatní při ochraně hmotného zachycení podoby fyzické osoby na podobizně, či jiném obrazovém snímku. Výrazem osobnosti fyzické osoby je nepochybně také oprávnění uplatnit svůj slovní projev, přičemž jen oprávněná fyzická osoba může dát souhlas s hmotným zachycením svého osobního projevu na v podobě písemností, zvukových záznamů.

Na závěr bych zmínila hodnotu, jež je jednou z nejvýznamnějších - osobní svoboda. Ochrana osobní svobody fyzické osoby není výslovně zakotvena v ustanoveních občanského zákoníku, ale její ochrana je dovozována z článků Listiny (čl. 7, 8, 14, 26). Osobní svoboda je stav fyzické osoby, ve kterém může sama o sobě rozhodovat a jednat, s tímto je úzce spojen další ústavně zakotvený princip rovnosti

¹⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22.9.2004, sp.zn. 30 Cdo 181/2004, ASPI: 37637CZ(JUD)

fyzických osob. Svoboda a rovnost se navzájem podmiňují a jedna bez druhé nemůže v demokratickém právním státě existovat.

Všeobecná osobnostní práva mohou být za určitých podmínek omezena. Prvním z případů, kdy zásah do osobnostních práv, který by za jiných okolností byl neoprávněný, je se svolením konkrétní osoby § 12 odst. 1 OZ. Souhlas osoby s omezením jejích osobnostních práv je důsledkem dispoziční autonomie, která se v oblasti občanskoprávních vztahů, tj. vztahů založených na principu rovnosti, uplatňuje. Fyzická osoba může dát svolení s omezením jen těch osobnostních práv, s nimiž může sama volně nakládat. Svolení fyzické osoby má formu právního úkonu a platí pro něj tedy stejné zásady obsažené v § 34 n. a § 35 OZ, stejně tak musí být splněny náležitosti stanovené pro právní úkon obsažené v § 37 OZ. Nezbytným předpokladem pro platnost svolení je způsobilost fyzické osoby k právním úkonům, v opačném případě by byl souhlas neplatný a zásah by se stal neoprávněným. Fyzická osoba může učinit výše zmíněný právní úkon různou formou a to písemně, ústně či konkludentně. Svolení lze vztáhnout jen na užití osobnostní hodnoty v tom rozsahu a k účelu, jenž byl v době dávání souhlasu fyzické osobě znám. Souhlas fyzické osoby musí být dán před a nejpozději v době zásahu, přičemž souhlas s omezením svého osobnostního práva může fyzická osoba kdykoliv bez odůvodnění vzít zpět. Souhlas se zásahem do všeobecného osobnostního práva ze strany fyzické osoby je třeba vždy vykládat restriktivně. Zde musí být poznamenáno, že i dispozice s všeobecnými osobnostními právy má své objektivní meze. S ohledem na význam těchto práv je občanskoprávní ochrana poskytována nejen vůči jiným osobám, ale i vůči fyzické osobě, jež je jejich nositelem.

Dalším omezením je zásah do osobnostních práv proti vůli fyzické osoby v případech stanovených zákonem. Občanský zákoník hovoří o tzv. zákonných licencích, jež v určitém rozsahu zpřístupňují některé hodnoty osobnosti společenskému využití a to i proti vůli fyzické osoby. Dle Knapa¹¹ lze zákonné licence rozdělit do dvou skupin. První skupina je tvořena licencí pro úřední účely na základě zákona § 12 odst. 2 OZ, podle které lze osobní písemnosti, podobizny, obrazové snímky, obrazové a zvukové záznamy použít k úředním účelům na základě zákona i bez svolení fyzické

¹¹ KNAP, Karel; ŠVESTKA, Jiří. *Ochrana osobnosti podle československého občanského práva*. Praha : Panorama, 1989. 368 s.

osoby, jíž se týkají. Zákonná licence lze užit jen na taxativně vymezené hodnoty osobnosti fyzické osoby a vždy jejich užití musí mít přímý vztah k předmětu úředního řízení. Ustanovení § 12 odst. 2 OZ je nutno pro jeho výjimečnost vykládat zužujícím způsobem, neopomenout jeho subsidiaritu vůči §12 odst. 1 OZ, a použít ho jen na základě zákona, který musí být pro tyto účely dostatečně jasný a podrobný. Mnoho ustanovení omezující osobnostní práv obsahuje trestní řád, v případě občanského soudního řádu se jedná o § 127 odst. 3 OSŘ¹². K subsidiaritě zákonné licence se vyjádřil ve svém nálezu z 21. 3. 2002 Ústavní soud¹³: „*Zákonnou licenci ve smyslu § 12 odst. 2 OZ lze považovat za ústavně souladnou toliko tehdy, nelze-li sledovaného úředního účelu dosáhnout použitím podobizen se souhlasem dotčených osob.*“

Ve druhé skupině zákonných licencí je obsažena umělecká a vědecká licence § 12 odst. 3 OZ, která umožňuje užití již výše zmíněných hodnot přiměřeným způsobem k uměleckým a vědeckým účelům bez souhlasu fyzické osoby. U těchto licencí není požadavek na existenci zvláštního zákona, naproti tomu je zde stanoveno, že ani takovéto užití nesmí být v rozporu s oprávněnými zájmy fyzické osoby. V dnešní době je jednou z nejpoužívanější licence zpravodajská, sloužící k šíření informací a svobodě projevu. K limitům zpravodajské licence judikoval v nálezu Ústavní soud dne 9. 2. 1998: ¹⁴ „*Při střetu práva na informace a jejich šíření s právem na ochranu osobnosti a soukromého života, tedy základních práv stojících na stejné úrovni, je především věcí obecných soudů, aby s přihlédnutím k okolnostem každého případu zvážily, zda jednomu právu nebyla bezdůvodně dána přednost před právem druhým.*“

Čl. 4 odst. 4 Listiny i pro tyto případy všeobecného osobnostního práva jako práva ústavně zaručovaného zdůrazňuje, že při používání ustanovení o mezích základních práv a svobod musí být vždy šetřeno jejich podstaty a smyslu.¹⁵

¹² § 127 odst. 3 OSŘ Účastníkovi, popřípadě i někomu jinému, může předseda senátu uložit, aby se dostavil ke znalci, předložil mu potřebné předměty, podal mu nutná vysvětlení, podrobil se lékařskému vyšetření, popřípadě zkoušce krve, anebo aby něco vykonal nebo snášel, jestliže to je k podání znaleckého posudku třeba.

¹³ Nález Ústavního soudu ze dne 21. 3. 2002, sp. zn. III. ÚS 256/01, dostupný z <http://nalus.usoud.cz>

¹⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 9. 2. 1998, sp. zn. IV. ÚS 154/97, dostupný z <http://nalus.usoud.cz>

¹⁵ KNAP, Karel, et al. *Ochrana osobnosti podle občanského práva*. 4. podstatně přepracované a doplněné vydání. Praha : Linde, 2004. 435 s.

3.2 Subjekt ochrany osobnosti

O ochraně osobnosti můžeme hovořit pouze ve spojitosti s fyzickou osobou lze hovořit o osobnosti resp. o hodnotách tvořící osobnost. Všeobecné osobnostní právo je subjektivním právem každé fyzické osoby a je neodmyslitelně spojené s jeho individualitou. Osobnostní práva jsou právy nepřevoditelnými a nezcizitelnými. Na straně oprávněných pouze osoby fyzické, jen ony jsou aktivně legitimovány k podání žaloby na ochranu osobnosti. Na straně osob, které mohou být označeny za rušitele, mohou stát jak osoby fyzické, tak osoby právnické a stát.

Subjektem všeobecného osobnostního práva se stává lidská bytost okamžikem narození, kdy se stává právní osobností a získává tím právní subjektivitu v souladu s čl. 5 Listiny a § 7 OZ. K nabytí osobnostních práv není třeba žádného právního úkonu. Subjektem je člověk po celou dobu svého života a zánik všeobecného osobnostního práva je spojen se zánikem způsobilosti k právům a povinnostem, tedy smrtí. Právo na ochranu osobnosti jako ryze osobní právo nepřechází smrtí fyzické osoby na její dědice a nemůže se tak stát předmětem dědictví.

Občanskoprávní ochrana stanovena v §11n. OZ je poskytována všem fyzickým osobám bez ohledu na věk či jejich duševní zdraví, tedy bez ohledu na rozsah, v němž má způsobilost k právním úkonům. Subjektem všeobecného osobnostního práva je také dítě počaté (nasciturus) ovšem za předpokladu, že se narodí živé. Právním řádem je chráněna osobnost každé fyzické osoby, bez ohledu jde-li o občana ČR, cizince či osoby bez státní příslušnosti. V případě disponování s jednotlivými dílčími osobnostními právy je potřebné, aby fyzická osoba měla určitou míru způsobilosti k právním úkonům, jinak by takovýto právní úkon byl stižen absolutní neplatností.

Pokud jsem uvedla, že subjektem všeobecného osobnostního práva přestává být fyzická osoba dnem své smrti, je zde nutné říci, že i po smrti je poskytována občanskoprávní ochrana proti neoprávněným zásahům, jež by mohly znevážit památku zemřelého. Právní řád poskytuje tzv. postmortální ochranu osobnosti. Ustanovením § 15 OZ vzniká smrtí fyzické osoby ze zákona právo osobám v něm taxativně vyjmenovaným (manžel nebo partner, děti a není-li jich, pak rodičům) ze zákona subjektivní občanské právo na uplatnění ochrany osobnosti zemřelé fyzické osoby.

Jedná se o zvláštní osobnostní právo, které není odvozené od osobnostních práv fyzické osoby za jejího života.

Za původce neoprávněných zásahů do osobnostních práv mohou být označeni jednak fyzické osoby, nerozhodno jakého věku či duševního zdraví, a také osoby právnické nebo stát. Původce dále můžeme rozdělit na přímé a nepřímé dle jejich vztahu k vzniklé nemajetkové újmě. Nepřímé původcovství je dáno právnických osob či u osob fyzických podnikajících, jejichž zaměstnanci v rámci činnosti pro tyto osoby neoprávněně zasáhly do osobnostních práv fyzické osoby.

3.3 Vznik odpovědnosti za porušení osobnostního práva

Na právní ochraně osobnosti se podílí celý právní řád. Před neoprávněnými zásahy do všeobecného osobnostního práva jsou fyzické osoby chráněny systémem občanskoprávních sankcí uvedených v § 13 a 16 OZ. Následkem neoprávněného zásahu do osobnostních práv může být vznik nemajetkové a majetkové újmy.

S neoprávněným zásahem do všeobecného osobnostního práva, jež mělo za následek vznik nemajetkové újmy, vznikají pro původce zvláštní sankce § 13 odst. 1 OZ¹⁶, jež mají zejména funkci preventivní, restituční a satisfakční. Vznik jednotlivých sankcí za nemajetkovou újmu je založen na principu přísné objektivní odpovědnosti – tedy bez ohledu na zavinění, kde postačujícím pro vznik sankce je samotný vznik nemajetkové újmy. Objektivní odpovědnost za vznik nemajetkové újmy je opodstatněná, neboť nemajetková újma má stejné důsledky pro dotčenou osobu bez ohledu, zda tu byla nebo nebyla existence zavinění. Princip objektivní odpovědnosti ve svém usnesení vyjádřil také Ústavní soud:¹⁷ *"Vzniklá nemajetková újma na osobnosti postižené fyzické osoby je pro ni stejně závažná bez ohledu na to, jednal-li původce zásahu zaviněně či nikoliv. Subjektivní prvek zavinění má význam toliko při určování výše náhrady nemajetkové újmy dle § 13 odst. 3 OZ v rámci zohlednění okolností, za nichž k porušení práva došlo."* Z uvedeného je patrné, že občanskoprávní ochrana je univerzálnější než ochrana poskytována trestním či správním právem. Fyzická osoba jako původce neoprávněného zásahu tedy odpovídá za vznik nemateriální újmy vždy bez ohledu na svůj věk či

¹⁶ §13 odst. 1 OZ upuštění od neoprávněných zásahů do práva na ochranu osobnosti, odstranění následků těchto zásahů a poskytnutí přiměřené zadostiučinění.

¹⁷ Usnesení Ústavního soudu ze dne 20.5. 2002, sp. zn. IV.ÚS 315/ 2001, dostupný z <http://nalus.usoud.cz>

případnou duševní chorobu. Právnícká osoba je objektivně odpovědná jako nepřímí původce neoprávněného zásahu dnem svého vzniku.

V případech, kdy neoprávněným zásahem do všeobecného osobnostního práva, vznikla dotčené osobě majetková újma, jež se hmatatelně projevila v majetkové sféře dotčeného a jde tedy vyčíslit v penězích, vzniká na straně původce sankce za škodu § 16 OZ (samozřejmě i vedle případných sankcí za újmu nemajetkovou), která se co do svého vzniku, způsobu a rozsahu náhrady škody řídí ustanoveními občanského zákoníku o odpovědnosti za škodu §415 n. a §420 OZ. Občanskoprávní sankce postihující původce, který neoprávněným zásahem způsobil škodu, jsou náhrada v penězích nebo pokud je to možné a účelné uvedení v původní stav. Vznik sankcí za majetkovou škodu je založen na principu zavinění, které se presumuje. Odpovědnost fyzických osoby za majetkovou újmu předpokládá deliktní způsobilost, tedy minimálně 15 let. Deliktní způsobilost právnické osoby se odvíjí od deliktní způsobilosti jejich členů.

Oba dva druhy občanskoprávních sankcí za neoprávněné zásahy mohou vznikat a existovat samostatně, ale i společně.

Vznik odpovědnosti za nemajetkovou újmu je podmíněn neoprávněností zásahu, který je objektivně způsobilý ohrozit či porušit osobnostní práva, existence imateriální újmy a kauzální nexus mezi nimi. Neoprávněný zásah je takový, který je v rozporu správním řádem. K neoprávněnosti zásahu se vyjádřil ve svém rozhodnutí Nejvyšší soud ČSSR již 31. 10. 1967¹⁸, kde uvedl „*Neoprávněným zásahem je tedy jednání, které svým obsahem, formou a cílem se dotýká práv chráněných ustanoveními § 11 a násl. OZ a je objektivně způsobilé tato chráněná práva narušit, případně je ohrozit. Může být proveden ústně, písemně nebo jinak, pokud z tohoto jiného způsobu se dá dovodit jeho smysl a význam.*“ Nemajetková újma se vždy hodnotí objektivně, aby se zbránilo hodnocení újmy jen na podkladě pocitů dotčené osoby. Ať už zásah porušil či jen ohrozil osobnost fyzické osoby, vždy musí jít o imateriální újmu, tedy takovou, jež nezasahuje přímo do majetkové sféry dotčeného a nelze ji tudíž vyčíslit v penězích. Nutno podotknout, že nemožnost vyčíslení újmy nemá vliv na případnou satisfakci v penězích.

¹⁸ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 31. 10. 1967, sp. zn. Cpj 234/66, Sborník Nejvyššího soudu ČSSR, str. 173

Za určitých okolností nejde o protiprávní zásah, do všeobecného osobnostního práva, i když by se tak mohl za normální situace jevit. Jedná o okolnosti vylučující neoprávněnost, za něž považujeme svolení fyzické osoby se zásahem do její osobnosti, zákonné licence a plnění povinností založených zákonem, i v tomto případě musí být zásah přiměřený a musí šetřit podstaty všeobecných osobnostních práv, na kterých je třeba za každých okolností trvat. K tomuto rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. 12. 2004:¹⁹ „Došlo-li k zásahu do osobnostních práv v trestním řízení v rámci výkonu zákonem stanovených procesních oprávnění orgánů činných v trestní řízení a orgány činné v trestním řízení nevybočily z mezí tohoto řízení, nejde o zásah neoprávněný.“

Odpovědnost za nemajetkovou újmu vzniká pouze tehdy, je-li tu příčinná souvislost mezi neoprávněným zásahem a vznikem nemajetkové újmy, není-li příčinná souvislost prokázána, pak je odpovědnost vyloučena.

Podmínky vzniku za majetkovou újmu, tedy újmu vyjádřitelnou v penězích jsou stejné jako u obecné občanskoprávní odpovědnosti dle § 420 OZ, tedy protiprávní zásah a vznik majetkové újmy v příčinné souvislosti a navíc se vyžaduje zavinění ve formě úmyslu či nedbalosti (nevědomá nedbalost se presumuje)

Nesmíme opomenout možnost zproštění od odpovědnosti za občanskoprávní sankce §13 a 16 OZ. V případě nemajetkové újmy se původce zproští uvedením důkazu pravdy, tedy dokáže-li, že jím uvedená skutková tvrzení jsou pravdivá. Potom zásah není neoprávněný, jelikož uvádění pravdivých informací je ve shodě s veřejným zájmem. Zde musím poznamenat, že jde-li o hodnotu osobnosti v podobě jejího soukromí (intimní sféra jedince), pak je i uvádění pravdivých skutečností neoprávněným zásahem do všeobecného osobnostního práva. Liberace v případě majetkové újmy nastane, pokud původce neoprávněného zásahu prokáže, že škodu svým nezavinil.

3.4 Občansko – právní prostředky ochrany osobnosti

Katalog právních prostředků k ochraně všeobecných osobnostních práv můžeme dělit z různých hledisek. Uvádím zde dělení prostředků občansko - právní ochrany, kterou ve svém díle Ochrana osobnosti podle občanského práva uvádějí prof. K. Knap a

¹⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 21. 12. 2004, sp. zn. 30 Cdo 1526/2004, ASPI 34220 (JUD)

prof. J. Švestka.²⁰ Dle jejich výkladu lze prostředky ochrany dělit na obecné a zvláštní. Mezi obecné je řazena a) svépomoc a nutná obrana, b) ochrana poskytovaná příslušným orgánem státní správy, c) ochrana soudní (petitorní). K zvláštním prostředkům ochrany osobnosti jsou řazeny občanskoprávní žaloby a to a) žaloba zadržovací, b) žaloba odstraňovací, c) žaloba satisfakční.

3.4.1 Obecné prostředky občanskoprávní ochrany osobnosti

Obecnými prostředky ochrany osobnostního práva jsou ty, které občanský zákoník bezprostředně nespojuje s ochranou osobnosti. Jejich účelem je zejména zajistit spravedlivou ochranu subjektivních práv.

a) **svépomoc - § 6 OZ²¹** smyslem tohoto prostředku je umožnit subjektu, jenž se cítí být v ohrožení, vlastním jednáním odvrátit bezprostřední a neoprávněný zásah do jeho subjektivních práv, vždy za použití přiměřených prostředků. Přiměřenost v použití prostředků je dána povahou a způsobem útoku. Svépomoc je ovšem prostředek, který lze využít jen výjimečně a to za podmínek stanovených v zákoně, přičemž není povinností tento prostředek ze strany ohroženého subjektu využít. Svépomoc není dovolena tam, kde je zásah do subjektivních práv osoby oprávněný a zákonný. Pokud tedy nejsou splněny striktně podmínky zákona nelze hovořit o svépomoci jako legálním způsobu ochrany práva, v takovém případě se musí ten, jehož práva byla porušena či ohrožena, obrátit na orgán státní správy nebo na soudní orgán. Pokud dotčená osoba využila tohoto prostředku k ochraně svých osobnostních práv, může ji být odepřena soudní ochrana s tím, že svou vlastní činností se domohl dostačující satisfakce. To vyjádřil ve svém rozsudku Nejvyšší soud České republiky ze dne 15. 7. 2004²²: „*Je-li účelem zadostiučinění podle § 13 občanského zákoníku reparace následků zásahu do osobnostní sféry fyzické osoby, pak předpoklad poskytnutí takového zadostiučinění může modifikovat skutečnost případného zhojení následku zásahu v té či oné míře tím, že jistou formu zadostiučinění si fakticky poskytne sám poškozený, a to na úkor zájmů škůdce, např. ve formě následného a jinak neakceptovatelného verbálního nebo brachiálního útoku, apod. V takovýchto případech je třeba porovnat míru dotčení*

²⁰ KNAP, Karel, et al. *Ochrana osobnosti podle občanského práva*. 4. podstatně přepracované a doplněné vydání. Praha : Linde, 2004. 435 s.

²¹ §6 OZ Jestliže hrozí neoprávněný zásah do práva bezprostředně, může ten, kdo je takto ohrožen, přiměřeným způsobem zásah sám odvrátit.

²² Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 15. 7. 2004, sp. zn. 30 Cdo 157/2004, ASPI 27605CZ (JUD)

osobnosti fyzické osoby, a tomu odpovídající předpoklad přiměřenosti satisfakce s tím, do jaké míry byl nárok na satisfakci suplován případnou "svémocí" poškozeného." Vždy je tedy nutné posuzovat celou situaci komplexně, tedy za jakých okolností vznikl neoprávněný zásah a k eventuálnímu jednání poškozeného. Využitím prostředku ochrany v podobě svépomoci je možnost získání zadostiučinění pomocí medií, kde je poškozenému poskytnut prostor k vyjádření a případnému dementování nepravdivých informací o jeho osobě. Tento prostředek k získání zadostiučinění přijímá též Ústavní soud ve svém nálezu ze dne 15. 3. 2005²³: "*Co největší bohatost diskuze o věcech veřejných by měla být státní mocí regulována jen v míře nezbytně nutné (srov. čl. 17 odst. 4 Listiny základních práv a svobod). Současně tím stát akceptuje, že jeho mocenský zásah do svobody projevu, za účelem ochrany dobrého jména jiných občanů, by měl přijít subsidiárně, tedy pouze tehdy, pokud nelze škodu napravit jinak. Škodu lze napravit jinak než zásahem státu, např. užitím přípustných možností k oponování kontroverzních a zavádějících názorů. Tak lze často minimalizovat škodlivý následek sporných výroků mnohem efektivněji, než cestou soudního řízení.*" Ke zvláštním případům svépomoci řadíme využití nutné obrany dle § 418 odst. 2 OZ, která je taktéž považována za prostředek ochrany všeobecného osobnostního práva dle občanského práva.

b) ochrana poskytována příslušným orgánem státní správy - § 5 OZ ²⁴ tento prostředek poskytuje předběžnou a neúplnou občanskoprávní ochranu. V tomto případě se lze ochrany domáhat u orgánu státní správy, jež mnohdy může poskytnout rychlejší a účinnější ochranu. Předpokladem pro uplatnění této předběžné ochrany, je porušení pokojného stavu zřejmě neoprávněným zásahem do subjektivního resp. všeobecného osobnostního práva. Právo domáhat se ochrany u soudu není tímto rozhodnutím orgánu státní správy dotčeno. Jakmile soud v předmětné věci následně pravomocně rozhodne, vydané rozhodnutí orgánu státní správy ztratí svou právní účinnost.²⁵

²³ Nález Ústavního soudu ze dne 15. 3. 2005, sp. zn. I. ÚS 367/03, dostupný z <http://nalus.usoud.cz>

²⁴ § 5 Došlo-li ke zřejmému zásahu do pokojného stavu, lze se domáhat ochrany u příslušného orgánu státní správy. Ten může předběžně zásah zakázat nebo uložit, aby byl obnoven předešlý stav. Tím není dotčeno právo domáhat se ochrany u soudu.

²⁵ KNAP, Karel, et al. *Ochrana osobnosti podle občanského práva*. 4.podstatně přepracované a doplněné vydání. Praha : Linde, 2004. 435 s.

c) ochrana soudní - § 4²⁶ tento obecný prostředek občanskoprávní ochrany je důležitým provedením čl. 36 Listiny základních práv a svobod a představuje subjektivní právo každého domáhat se ochrany svých práv, jsou-li porušována či ohrožována. Právu domáhat se ochrany u orgánu státu odpovídá povinnost veřejných orgánů poskytnout tuto ochranu, pokud jsou splněny podmínky. Z tohoto ustanovení dále vyplývá, že orgánem příslušným k poskytování ochrany subjektivním právům, jsou soudy, jež tím plní jednu ze základních funkcí státu. K ochraně soudní řadíme smírčí řízení, ochranu prostřednictvím předběžných opatření, uplatnění jiných žalob a žalobu na náhradu škody.

Smírčí řízení § 67 až 69 OSŘ - toto předběžné řízení slouží k urychlení v poskytování soudní ochrany a to tím, že strany se zde mohou dohodnout. Pokud je dohoda mezi stranami schválena soudem, má smír povahu pravomocného a vykonatelného rozsudku. Návrh na uzavření smíru může být podán u jakéhokoliv soudu, který by byl věcně příslušný k projednání věci. Smírčí řízení lze uplatnit, pouze pokud daná věc patří do působnosti civilního soudnictví a vždy musí být jeho předmětem práva a povinnosti, s nimiž mohou jejich subjekty volně nakládat dle norem občanského práva. Ve sporném řízení je možnost použití smíru jako jedním z eventuálních ukončení sporného řízení ve věcech ochrany osobnosti dle §69 OSŘ ve spojení s §99 OSŘ. Proti usnesení o schválení smíru nelze podat odvolání, ale lze ho napadnout žalobou pro zmatečnost, žalobou na obnovu řízení a žalobou dle § 99 odst. 3 OSŘ tzv. žalobou na neplatnost smíru²⁷.

Předběžná opatření § 74 OSŘ – tento institut upravuje prozatímně práva a povinnosti mezi účastníky řízení, pokud je tu nebezpečí, že by mohl být výkon rozhodnutí ohrožen. K vydání předběžného opatření má pravomoc ten soud, jež má pravomoc meritorně rozhodnout ve věci. Vrchní soud v Praze se ve svém usnesení vyjádřil, že předběžné opatření nelze nařídit v případech, kdy k neoprávněnému zásahu a tím vzniku nemateriální újmy již došlo a nařízení předběžného opatření již na tom nic

²⁶ § 4 Proti tomu, kdo právo ohrozí nebo poruší, lze se domáhat ochrany u orgánu, který je k tomu povolán. Není-li v zákoně stanoveno něco jiného, je tímto orgánem soud.

²⁷ § 99 (3) Schválený smír má účinky pravomocného rozsudku. Rozsudkem však může soud zrušit usnesení o schválení smíru, je-li smír podle hmotného práva neplatný. Návrh lze podat do tří let od právní moci usnesení o schválení smíru.

nezmění.²⁸ Tento obecný prostředek občanskoprávní ochrany může samozřejmě představovat v konkrétních případech účinný doplněk celkové občanskoprávní ochrany osobnostních práv.

Ochrana uplatněním jiných žalob – neoprávněný zásah do všeobecného osobnostního práva může mít různou povahu a podobu, z tohoto důvodu je v § 13 OZ ponechán prostor na použití ostatních žalob k ochraně práva a to v závislosti na konkrétním případě. K těmto žalobám můžeme řadit žaloby, jež se ve svém petitu domáhají, aby byla soudem deklarována nepravdivost určitého výroku nebo žaloby domáhající se určení, že do osobnostního práva bylo neoprávněně zasazeno. K tomuto je třeba dodat, že tyto žaloby nejsou žalobami určovacími, tak jak jsou uváděny v § 80 písm. c OSŘ, není tedy třeba u nich prokázat naléhavý právní zájem na určení, tak jak bylo uvedeno v rozsudku Nejvyššího soudu ČR z 29. 5. 1995²⁹. Dle S. Kadečky³⁰ je možné k těmto žalobám, vzhledem k demonstrativnímu výčtu § 13 OZ, přiřadit i žaloby na vydání bezdůvodného obohacení dle § 451n. OZ.

Žaloba na náhradu škody § 16 OZ- pomocí této žaloby se může fyzická osoba domáhat náhrady škody na tom, kdo neoprávněně zasáhl do jejího práva na ochranu osobnosti, pokud jí vedle nemajetkové újmy vznikla i majetková škoda. Výše zmíněný paragraf občanského zákoníku odkazuje na ustanovení o odpovědnosti za škodu § 415n. dle OZ. V případech kdy vedle újmy nemajetkové vznikne újma majetková, dochází kumulaci nároku, přičemž nároky z náhrady škody se nedotýkají ostatních nároků vyplývajících ze vzniklé imateriální újmy na všeobecném osobnostním právu.

3.4.2 Zvláštní prostředky občanskoprávní ochrany osobnosti

Ochrana osobnosti jsou poskytovány prostředky zvláštní hmotněprávní soudní ochrany, které doplňují ochranu poskytovanou obecnými prostředky. Spojením těchto dvou rovin, tedy obecné a zvláštní ochrany, nám vzniká komplexně pojatá ochrana subjektivních práv. K zvláštním prostředkům řadíme trojici prostředků, tak jak

²⁸ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 7. 2. 1994, sp. zn. 3 Co 16/94, Právní rozhledy č. 11/1994, str. 414

²⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 29. 5. 1995, sp. zn. Cdon 18/95, ASPI: 5238CZ(JUD)

³⁰ KADEČKA, Stanislav . Prostředky občanskoprávní ochrany osobnosti v soudní praxi. *Časopis pro právní vědu a praxi*. 2001, 2, s. 179 - 187.

vyplývají z §13 OZ³¹, tyto prostředky pak v procesní rovině nabývají podob tří občanskoprávních žalob:

- žaloba negatorní (zdržovací nárok)
- žaloba restituční (odstraňovací nárok)
- žaloba satisfakční (nárok na přiměřené zadostiučinění)

Heterogenost těchto prostředků občanskoprávní ochrany je dána mnohotvárností zásahů, jež mohou osobnostní práva postihnout, s tím souvisí i snaha moderních států poskytnout osobnostním právům co možná nejkomplexnější a nejúčinnější ochranu. Tyto prostředky se dají použít k ochraně všeobecného osobnostního práva samostatně nebo ve vzájemné kombinaci.

a) žaloba negatorní – touto žalobou se žalobce snaží docílit upuštění od neoprávněných zásahů do svých subjektivních práv. Nezbytností při použití této žaloby je, aby neoprávněný zásah do práv fyzické osoby dosud trval, pokračoval nebo tu bylo reálné nebezpečí jeho opakování. Z toho je patrné, že žaloba nebude úspěšná tam, kde zásah do práva osobnosti již pominul, dále netrvá či tu není možnost jeho opakování. Krajský soud v Ostravě ve svém rozsudku ³²definoval negatorní žalobu takto: *"Tím tento občanskoprávní prostředek, který směřuje k tomu, aby žalovaný upustil od neoprávněného zásahu, a tak bylo zabráněno újmě na osobnosti fyzické osoby, nabývá výrazně preventivního charakteru"*. Preventivní působení této žaloby je v rozhodovací činnosti soudů v mnoha případech zdůrazňováno.

b) žaloba restituční – tato žaloba směřuje k odstranění následku neoprávněného zásahu do osobnostního práva. Na rozdíl od negatorní žaloby, která nezahrnuje možnost uložení konkrétního pozitivního jednání ze strany žalovaného, je obsahem této žaloby uložit žalovanému povinnost ke konání (*facere*), které bude vést k obnově stavu před neoprávněným zásahem. Podmínkou pro úspěšnost této žaloby je nezbytné, aby následky porušení osobnostního práva nadále trvaly, i když samotný zásah již byl ukončen, a byly reálně odstranitelné. Podstatou tohoto právního prostředku je odstranit

³¹ §13 (1) Fyzická osoba má právo se zejména domáhat, aby bylo upuštěno od neoprávněných zásahů do práva na ochranu její osobnosti, aby byly odstraněny následky těchto zásahů a aby jí bylo dáno přiměřené zadostiučinění.

(2) Pokud by se nejevilo postačujícím zadostiučinění podle odstavce 1 zejména proto, že byla ve značně míře snížena důstojnost fyzické osoby nebo její vážnost ve společnosti, má fyzická osoba též právo na náhradu nemajetkové újmy v penězích.

(3) Výši náhrady podle odstavce 2 určí soud s přihlédnutím k závažnosti vzniklé újmy a k okolnostem, za nichž k porušení práva došlo.

³² Rozsudek Krajského soudu v Ostravě ze dne 15. 4. 1997, sp. zn. 24 C 48/2004

zdroj závadných následků, vyvolaných neoprávněným zásahem a tak obnovit původní stav, který existoval ještě před tím, než došlo k neoprávněnému zásahu do všeobecného osobnostního práva.³³

c) **žaloba satisfakční** – jedním z nejdiskutovanějších prostředků ochrany osobnosti je žaloba, jejímž účelem je přiznání přiměřeného zadostiučinění postižené fyzické osobě. Tohoto prostředku ochrany lze použít pouze v případě, že došlo k neoprávněnému zásahu do osobnostního práva a tím vznikla nemajetková újma fyzické osobě. Pokud jsou tedy splněny zákonné podmínky § 13 OZ pro přiznání přiměřeného zadostiučinění, je povinností soudu o žalobě rozhodnout a vyhovět žalobnímu nároku. Jedná se o subjektivní právo poškozeného požadovat přiměřené zadostiučinění a je zcela na dotčené osobě, zdali tento nárok uplatní. Pokud tedy dotčená osoba nevznesla ve svém žalobním návrhu požadavek na přiznání přiměřeného zadostiučinění, nemůže o něm soud jednat a tím méně o něm rozhodnout s ohledem na § 153 odst. 2 OSŘ³⁴. Problémy s tímto druhem žaloby v praxi vznikají s již samotnou definicí slova „přiměřené zadostiučinění“, kterou zákon neposkytuje. Soudy vždy musí v konkrétním případě posuzovat intenzitu neoprávněného zásahu, k jeho formě a trvání následků, dále pak rozsah poškození osobnostního práva. Formou přiměřeného zadostiučinění je morální zadostiučinění, jež je ve svém použití primární, subsidiární formou je poté peněžitá satisfakce.

1. Morální zadostiučinění - jako forma morálního nepeněžitého plnění při nápravě nemajetkové újmy se použije primárně, tak jak to vychází ze znění § 13 odst. 1 OZ. Přiměřenost této formy satisfakce znamená, že morální zadostiučinění v podobě omluvy, odvolání určitého poškozujícího výroku nebo uveřejnění soudního rozhodnutí, je pro nápravu nemajetkové škody vzniklé z neoprávněného zásahu do osobnostního práva dostačující. Z judikurního rozhodnutí Nejvyššího soudu z 30. Listopadu 2006 vyplývají náležitosti petitu žaloby: *„Žaloba postižené fyzické osoby, která se domáhá morálního zadostiučinění, musí vždy znít na určitou formu tohoto zadostiučinění. Pokud však soud shledá, že navržená forma morálního zadostiučinění není přiměřená a žaloba*

³³ KNAP, Karel, et al. *Ochrana osobnosti podle občanského práva*. 4. podstatně přepracované a doplněné vydání. Praha : Linde, 2004. 435 s.

³⁴ §153 (2) Soud může překročit návrhy účastníků a přisoudit něco jiného nebo více, než čeho se domáhají, jen tehdy, jestliže řízení bylo možno zahájit i bez návrhu, nebo jestliže z právního předpisu vyplývá určitý způsob vypořádání vztahu mezi účastníky.

není odpovídajícím způsobem upravena, žalobu zamítne.“³⁵ Pokud tedy poškozeným navržená forma morálního zadostiučinění se jeví soudu jako přiměřená a dostačující, pak ve svém výroku tuto navrženou formu přizná.

Jaká forma morálního zadostiučinění se bude v konkrétním případě jevit jako dostačující pro nápravu závadného stavu, se vždy bude řídit objektivním posouzením soudu. K tomu dále rozsudek Nejvyššího soud z 30. listopadu 2006³⁶: *Soud při úvaze o přiměřenosti navrhované morální satisfakce musí především vyjít jak z celkové povahy, tak i z jednotlivých okolností konkrétního případu (musí přihlédnout např. k intenzitě, povaze a způsobu neoprávněného zásahu, k charakteru a rozsahu zasažené hodnoty osobnosti, k trvání i šíři ohlasu vzniklé nemajetkové újmy pro postavení a uplatnění postižené fyzické osoby ve společnosti apod.)*. Druhem morálního zadostiučinění můžeme považovat i tzv. symbolickou satisfakci – žalobce požaduje jen velmi malou částku (1 Kč) z čehož je zřejmé, že žalobci šlo zejména o morální nápravu závadného stavu. Pro uplatnění nároku z porušení všeobecného osobnostního práva v podobě poskytnutí morálního zadostiučinění není stanovena promlčecí doba. Pokud má tento právní prostředek ochrany osobnosti naplnit svůj satisfakční účel, musí být žaloba podána bezprostředně po neoprávněném zásahu tak aby poskytnutá ochrana byla účinná a efektivní. Nelze tedy požadovat morální zadostiučinění po uplynutí časového období, po němž již neexistuje právní zájem na poskytnutí soudní ochrany.

2. Peněžítá satisfakce – od roku 1964 se v teorii i praxi řešila otázka, zda se pod pojmem přiměřené zadostiučinění dá subsumovat i peněžítá satisfakce. Tato otázka byla vyřešena novelou ustanovení §13 OZ zákonem č. 87/1990 Sb., kterým byl do oblasti občanského práva implementován institut, jenž umožňuje v případě nedostatečnosti morální satisfakce dosáhnout nápravy nemajetkové újmy v podobě peněžního plnění. Z tohoto vyplývá, že peněžní zadostiučinění, jakožto subsidiární forma přiměřeného zadostiučinění, lze postiženému přiznat jen tehdy, jeví-li se vzhledem k vážnosti narušení osobnostního práva, morální nepeněžité plnění jako nedostačující a došlo-li neoprávněným jednáním ke snížení lidské důstojnosti osoby nebo snížení její vážnosti ve společnosti ve značné míře. Zavedením institutu peněžitého zadostiučinění při

³⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 30. 11. 2006, sp. zn. 30 Cdo 2919/2006, ASPI: 37687CZ (JUD)

³⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 30.11.2006, sp.zn. 30 Cdo 2919/2006, ASPI: 37687CZ (JUD)

vzniku nemajetkové újmy bylo dalším úspěšným krokem k vytvoření komplexní ochrany pro osobnostní práva. V souvislosti z možností uložení peněžitého plnění nelze přehlédnout, že potenciaální hrozba uložení peněžitého zadostiučinění působí preventivně.

Přiznání nároku na majetkovou satisfakci předpokládá splnění zákonem stanovených podmínek §13 odst. 2 OZ, přičemž tyto dvě podmínky musí být splněny kumulativně. První z kvalifikovaných podmínek stanoví, že morální zadostiučinění se nejví v konkrétním případě postačujícím. Výčet důvodů, pro které se morální zadostiučinění jeví jako nedostačující, je demonstrativní, z tohoto důvodu musí soud v konkrétním případě posuzovat okolnosti vzniku imateriální újmy na základě neoprávněného zásahu a míru jakou byla osobnostní sféra jedince zasažena. Dále je nutno zmínit nález Ústavního soudu, ve kterém je řečeno, že pokud je v době rozhodování soudu v konkrétním případě již morální způsob satisfakce natolik oslaben, že pozbývá svou funkci na nápravu závadného stavu, je povinností soudu tím více zvažovat přiznání zadostiučinění v penězích³⁷.

Druhá podmínka stanoví, že ve značné míře byla snížena důstojnost fyzické osoby nebo její vážnost ve společnosti. Na rozdíl od podmínky první není tato obligatorní a je tedy spíše obvyklou. Soud může tedy přiznat peněžní satisfakci i na základě jiných okolností, pokud tyto svým významem odpovídají značné míře snížení důstojnosti fyzické osoby. To dovedil ve svém rozsudku také ve svém rozsudku Nejvyšší soud České republiky³⁸: „Z citovaného ustanovení je třeba dovodit, že soudu nebrání nic v tom, aby při své úvaze o přiznání zadostiučinění v penězích přihlédl i k jiným aspektům případu, které jsou svým významem a vahou srovnatelné s jinak demonstrativně uvedeným předpokladem snížení důstojnosti fyzické osoby, resp. její vážnosti ve společnosti ve značné míře (který tak není jediným předpokladem, při jehož splnění lze postižené fyzické osobě přisoudit právo na náhradu nemajetkové újmy v penězích podle citovaného ustanovení).“ Subjektivní pocity osoby zde tedy nejsou rozhodující kritériem neboť újmu, kterou postižený vnímá jako značnou by na jeho místě musela stejně pociťovat jakákoliv jiná osoba.

³⁷ Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 31.5.2001 sp.zn. IV. ÚS 581/99, dostupný z: <http://nalus.usoud.cz>

³⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 31.1.2007, sp. zn. 30 Cdo 2739/2006, dostupné z: www.nsoud.cz

Za újmy odůvodňující přiznání peněžité zadostiučinění jsou soudní praxí považovány zejména újmy vzniklé prostřednictvím hromadných sdělovacích prostředků, které mají zpravidla veliký vliv na veřejnost.³⁹

Možnost použití obou forem zadostiučinění současně poskytuje osobnostním právům celistvější ochranu a dotčená osoba tak může získat adekvátní náhradu za nemajetkovou újmu zvláště tehdy, kdy se morální satisfakce jeví jako méně účinná.

K dalším problematickým bodům satisfakčních žalob je určení výše náhrady nemajetkové újmy v penězích. Určení výše peněžité satisfakce má vždy sledovat nahrazení nemajetkové újmy v takovém rozsahu, aby závadný stav vzniklý neoprávněným zásahem byl napraven, musí zde být užít princip proporcionality. V ustanovení § 13 odst. 3 jsou zakotvena dvě hlediska pro určení výše peněžité náhrady. Tyto dvě hlediska jsou ovšem natolik obecná, že neposkytují možnost přesně určit konkrétní výši peněžité satisfakce pro jednotlivé druhy zásahů, jež by se daly využít v každém řízení. Obecnost těchto hledisek je zde na místě, jelikož nemajetková újma je vždy závislá na konkrétních okolnostech případu a stanovení přesných částek za jednotlivé druhy zásahu by nebyla dle mého názoru správná volba. V každém jednotlivém řízení pak musí být soudem posuzován celkový skutkový stav případu s přihlédnutím ke všem jeho konkrétnostem, poté je na volném uvážení soudu jakou výši zadostiučinění v penězích žalobci přizná. Z tohoto vyplývá, že uvážení soudu se nesmí stát nepřezkoumatelnou libovůlí soudu a zároveň při určení výše nesmí soud ztrácet ze zřetele prvořadou satisfakční funkci přiznávané částky⁴⁰. Stejný názor uvedl ve svém usnesení Nejvyšší soud České republiky ze dne 5. 3. 2009⁴¹: "*soud je povinen vycházet z úplně zjištěného skutkového stavu a opírat se o zcela konkrétní a přezkoumatelná hlediska. Těmi jsou především zjištěná závažnost nemajetkové újmy a ověřené okolnosti, za kterých k neoprávněnému zásahu do osobnosti fyzické osoby došlo, a to nejen okolnosti na straně samotného škůdce, ale i na straně poškozené fyzické osoby. Základem úvah podle § 136 OSŘ je proto seznání takových skutečností, které soudu umožní založit úvahu na určitém kvantitativním posouzení základních souvislostí posuzovaného případu.*"

³⁹ Švestka, Jiří, Spáčil, Jiří, Škárová, Marta, Hulmák, Milan, et al. Občanský zákoník I. § 1 až 459. Komentář. 2. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 1373s.

⁴⁰ KNAP, Karel, et al. *Ochrana osobnosti podle občanského práva*. 4. podstatně přepracované a doplněné vydání. Praha : Linde Praha, a. s., 2004. 435 s.

⁴¹ Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 5.3.2009, sp. zn. 30 Cdo 2290/2007,

První z hledisek, ze kterého soud při své úvaze vychází, je závažnost vzniklé nemajetkové újmy vzhledem k jejímu rozsahu, intenzitě a trvání a taktéž soud musí přihlídnout k okolnostem, za kterých došlo k újmě. Se stupněm závažnosti vzniklé újmy by měla odpovídajícím způsobem korespondovat výše peněžitého plnění.

Na základě druhého hlediska soud zkoumá okolnosti, za kterých došlo k porušení osobnostního práva dotčené osoby a kauzální nexus se vzniklou nemajetkovou újmou. Obecností tohoto hlediska je sledován cíl, aby při určování konečné výše peněžitého zadostiučinění bylo možno v rámci volného soudcovského uvážení a v souladu s principem spravedlnosti pružně přihlídnout k nejrůznějším momentům, za nichž k neoprávněnému zásahu do osobnosti fyzické osoby došlo.

Vznik sankce v podobě peněžitého zadostiučinění není podmíněna existencí subjektivního vztahu původce neoprávněného zásahu k následku, ale i přesto musí soud vzít v úvahu i subjektivní okolnosti na straně původce (srov. rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. Cdo. 2971/2000). Na straně druhé by soud neměl přihlížet k majetkovým poměrům původce a ani dotčené fyzické osoby.

Nezbytné je uvést, že nároky na poskytnutí náhrady nemajetkové újmy v penězích podléhají stejně jako jiná majetková práva obecné tříleté promlčecí lhůtě (viz. níže).

Skutečnost, že řízení vedené na ochranu osobnosti, je řízením návrhovým, předurčuje, že v žalobním petitu poškozené osoby musí být přesně stanovena celková výše peněžitého plnění, jež je požadována. Takto stanovenou částku soud nesmí překročit vzhledem k § 153 odst. 2 OSŘ, toto ustanovení však nevyklučuje, aby soud při své úvaze nad hlediskem přiměřenosti přiznal postižené osobě menší část plnění, než kterou vyčíslila v žalobním návrhu.⁴²

4. Procesně – právní úprava ochrany osobnosti

4.1 Řízení ve věci ochrany osobnosti

Civilní procesní právo je souborem právních norem, které upravují postup soudu a dalších procesních subjektů při poskytování ochrany soukromoprávním a jiným právním vztahům. Hlavním pramenem civilního procesu je zákon č. 99/1963 občanský soudní řád. V rámci procesního řízení je poskytována ochrana hmotnému právu, které

⁴² Švestka, Jiří, Spáčil, Jiří, Škárová, Marta, Hulmák, Milan, et al. Občanský zákoník I. § 1 až 459. Komentář. 2. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 1373s.

upravuje práva a povinnosti subjektů. Soudní ochrana poskytovaná osobnosti fyzické osoby vychází ze zásady, že každý má právo na ochranu své osobnosti před neoprávněnými zásahy. Civilní proces se je vnitřně dělen na řízení sporné a nesporné. Řízení ve věcech ochrany osobnosti je řízení sporným, které je ovládáno zásadou dispoziční, zásadou kontradiktornosti a projednací zásadou.

4.1.1 Pravomoc a příslušnost soudu

Základním pramenem pro stanovení pravomoci a příslušnosti soudů je Ústava České republiky resp. Listina základních práv a svobod úst. zák. č. 2/1993 Sb. Tak jak vyplývá z čl. 36 LPS, je jedním ze základních lidských práv právo na soudní ochranu, přičemž nezávislé a nestranné soudnictví toto základní právo uvádí v život. Na výše zmíněný článek dále navazuje čl. 38 LPS, jež stanoví, že nikdo nesmí být odňat svému zákonnému soudci, přičemž příslušnost soudu je stanovena zákonem. Všeobecná a stejně tak zvláštní osobnostní práva jsou právy subjektivní a z tohoto také plyne pravomoc a působnost při poskytování soudní ochrany. Subjektivní práva umožňují subjektu chovat se určitým způsobem, což je mu zaručeno normami soukromého práva a ochrana je tedy těmto právu poskytována v rámci civilního soudnictví. Soud je jako státní orgán nadán rozhodovací pravomocí, přičemž rozhodovací pravomoc může uplatnit a řízení vést pouze soud, který je k tomu příslušný dle zákona.

Pravomoc soudu je definována jako okruh záležitostí, které jsou soudy oprávněny a zároveň povinny rozhodovat. Pravomocí je tvořena hranice pro činnost soudu a zároveň je tím stanovena povinnost soudům rozhodovat o otázkách náležejících do jejich pravomoci, přičemž odmítnutí poskytnutí soudní ochrany vnímáme jako odepření spravedlnosti (*denegatio iustitiae*). Pravomoc soudu je primárně zakotvena v čl. 36 LPS – právo na soudní a jinou právní ochranu a dále Občanským soudním řádem, zák. č. 99/1963 Sb. v ustanovení §7⁴³. Soud je jako státní orgán nadán pravomocí závazně rozhodnout ve věci a v rámci řízení se mi přisuzuje role tzv. nezúčastněného třetího – což znamená, že soud je subjektem řízení, který má díky své rozhodovací

⁴³ §7 (1) V občanském soudním řízení projednávají a rozhodují soudy spory a jiné právní věci, které vyplývají z občanskoprávních, pracovních, rodinných a z obchodních vztahů, pokud je podle zákona neprojednávají a nerozhodují o nich jiné orgány.

(2) Spory a jiné právní věci uvedené v odstavci 1, o nichž podle zákona rozhodly jiné orgány než soudy, soudy v občanském soudním řízení projednávají a rozhodují za podmínek uvedených v části páté tohoto zákona.

(3) Jiné věci projednávají a rozhodují soudy v občanském soudním řízení, jen stanoví-li to zákon.

(4) Pravomoc soudů ve věcech správního soudnictví upravuje zvláštní zákon

pravomoci nadřazené postavení, jeho úkolem je vést řízení, umožnit všem účastníkům uplatnit své procesní práva a povinnosti, a také po zjištění celkového skutkového stavu vydat konstitutivní či deklaratorní rozhodnutí.

OSŘ ve svém ustanovení vypočítává spory soukromoprávní povahy, jež patří do pravomoci civilního soudnictví. K nim jsou řazeny i spory ve věcech ochrany osobnosti, jakožto občanskoprávní spory.

Od pojmu pravomoci musíme důsledně oddělovat pojem příslušnosti soudu. Příslušnost soudu nám určuje na základě zákonných kritérií konkrétní soud, jenž se bude danou věcí zabývat. Příslušnost je ustanovena v čl. 38 LPS, který je proveden §9 a násl. OSŘ. Zákonná kritéria mají zajistit, že řízení bude probíhat před soudem, který má k projednávání věci nejlepší možnosti. Zpravidla to bude v prvním stupni soud, ke kterému mají účastníci řízení nejbližší a to zejména z důvodu potřeby zajistit možnost k co nejširšímu uplatnění procesní práv. V dalších stupních soudní soustavy je rozhodující pro určení příslušnosti specializace nebo odbornost soudů. Pravidla o příslušnosti soudu můžeme dělit podle toho, zda upravují rozsah působnosti mezi soudy různých článků soudní soustavy anebo mezi soudy téhož článku.⁴⁴ Podle takto stanovených pravidel rozdělujeme příslušnost věcnou, funkční (mezi soudy různých článků soudní soustavy) a příslušnost místní (mezi soudy téhož článku).

Věcná příslušnost upravená v § 9 OSŘ nám určuje, které soudy jsou příslušné projednávat věc v prvním stupni. Projednávání a rozhodnutí ve věcech ochrany osobnosti je tedy v prvním stupni svěřeno krajskými soudům dle §9 odst. 2 písm. a) OSŘ. V případě, že žalobce spojí nárok vyplývající z ochrany osobnosti dle §13 OZ s nárokem, jenž nelze pod toto ustanovení subsumovat, poté krajský soud ohledně tohoto nároku nepatřící pod §13 OZ vysloví svoji věcnou nepříslušnost a věc postoupí k rozhodnutí příslušnému okresnímu (obvodnímu) soudu.

Funkční příslušnost nám vymezuje okruh soudů, jež projednávají tutéž věc po sobě. Tento druh příslušnosti nám tedy stanoví, který soud je příslušný k projednávání řádného či mimořádného opravného prostředku. Úprava je obsažena v §10 a §10a OSŘ. V řízeních o ochraně osobnosti, které rozhodují krajské soudy jako soudy prvního

⁴⁴ WINTEROVÁ, Alena, et al. *Civilní právo procesní*, 6.aktualizované a doplněné vydání, Praha : LindePraha a. s., 2008. 711 s.

stupně, jsou k projednávání řádného opravného prostředku příslušné vrchní soudy. O mimořádném prostředku dovolání rozhoduje vždy Nejvyšší soud České republiky.

Místní příslušnost určuje konkrétní soud v závislosti na jeho územním obvodu. Podmínky dané pro určení místní nepříslušnosti nevyklučují, že v konkrétním případě bude místně příslušných více věcně příslušných soudů, v takovéto situaci může být řízení konáno u kteréhokoliv soudu, přičemž rozhodující je, u návrhového řízení, okamžik podání žaloby. Dle §11 odst. 1 OSŘ se řízení koná u toho soudu, který je příslušný věcně i místně. Ustanovení § 84 OSŘ je stanoveno základní kritérium pro určení tzv. obecné místní příslušnosti, které stanoví, že k řízení je místně příslušný obecný soud účastníka, proti němuž směřuje návrh žalobce. V §85 OSŘ je vymezen obecný soud žalovaného v závislosti na tom, kdo je subjektem dle hmotného práva. V řízeních týkajících se ochrany osobnosti vycházíme z § 85a OSŘ, který stanoví, že pokud je věcně příslušný k projednávání věci v prvním stupni krajský soud, pak je místně příslušný ten krajský soud, v jehož územním obvodu se nachází obecný soud účastníka resp. žalovaného.

4.1.2 Subjekty řízení

Jak již bylo řečeno, civilní proces upravuje postup soudu a dalších procesních subjektů, které svými procesními úkony vstupují do procesněprávních vztahů. Subjektem řízení, bez nichž je řízení nemyslitelné, jsou ty procesní subjekty, které svými procesními povinnostmi a právy ovlivňují řízení. Právě mezi těmito subjekty vzniká na základě procesních úkonů procesně právní vztah, jehož obsahem jsou práva a povinnosti v řízení. V řízení na ochranu osobnosti vzniká procesním úkonem – podáním žaloby a následně jejím doručením dalším účastníkům, trojstranný procesní vztah mezi žalovaným (původcem neoprávněného zásahu), žalobcem (dotčenou osobou) a soudem. Takto vytvořený procesní trojúhelník tu existuje až do pravomocného rozhodnutí. Subjekty řízení můžeme rozdělit do dvou skupin a to soud a účastníci řízení.

Soud je orgán státu zajišťující jednu z jeho hlavních funkcí – ochranu práv. Soud jako subjekt řízení je nadán rozhodovací pravomocí, z tohoto důvodu má nadřazené postavení, ale stejně jako ostatní subjekty řízení je podřízen normám procesního práva. Soud je jako orgán vůči účastníkům vždy autoritou s pravomocí závazně rozhodnout, nicméně nesmíme zapomenout, že řízení ve věcech ochrany osobnosti je řízením sporným, a zde tedy zásadně účastníci řízení disponují s řízením a jeho předmětem.

Další skupinou subjektů řízení jsou účastníci řízení, o jejichž subjektivních právech a povinnostech se v procesu jedná. Účastníkům řízení poskytuje civilní proces celou řadu oprávnění a i povinností. Soud musí mít vždy přesně vymezen okruh účastníků, aby jim mohl zachovat všechna jejich procesní práva a povinnosti a stejnou možnost jejich uplatnění tak jak je to stanoveno v §18 OSŘ. Dále je třeba dodat, že procesní účastenství není závislé na účastenstvích v hmotněprávních vztazích, které jsou předmětem řízení. Účastenství v hmotněprávním vztahu je podmínkou pro věcnou legitimaci, nikoliv pro účastenství v procesním řízení. Vymezení pojmu účastníka řízení je obsaženo v § 90 OSŘ a pro účely řízení ve věcech ochrany osobnosti se za účastníky řízení považují navrhovatel (žalobce) a odpůrce (žalovaný). Žalobce svým procesním úkonem – žalobou stanoví, kdo bude druhým účastníkem řízení – žalovaným a zároveň vymezí předmět řízení.

Každý, kdo má vystupovat v řízení před soudem jako účastník musí být k tomuto způsobilý. Způsobilost být účastníkem je upravena § 19 OSŘ a odkazuje na úpravu hmotněprávní, způsobilým být účastníkem řízení je tedy ten, kdo má právní subjektivitu. Fyzické osoby získávají právní subjektivitu narozením, proto může být účastníkem řízení každá fyzická osoba bez ohledu na svůj věk. Právní osoba získává právní subjektivitu dnem svého vzniku. Způsobilost být účastníkem řízení je nezbytná podmínka pro účast v řízení, jelikož s tím, kdo nemá právní subjektivitu, soud nemůže jednat, tím méně rozhodnout o jeho právech či povinnostech.

V § 20 OSŘ je upravena procesní subjektivita neboli způsobilost samostatně vykonávat procesní úkony, brát na sebe práva a povinnosti vyplývající z procesněprávních vztahů a jednat samostatně před soudem. Procesní subjektivita je přiznána každému ve stejném rozsahu, ve kterém má hmotněprávní způsobilost k právním úkonům. Fyzická osoba tedy získává plnou procesní způsobilost dnem své zletilosti, právní osoba ji získává v ten samý okamžik jako právní subjektivitu. Pokud byl někdo zbaven či omezen ve způsobilosti k právním úkonům, nemůže sám jednat před soudem nebo může jen ve vymezeném rozsahu. Zastoupení takovéto osoby je obsahem § 22 a násl. OSŘ. Účastníci označení v žalobě mají procesní legitimaci, na základě toho zda stojí na straně žalobce nebo žalovaného rozlišujeme procesní legitimaci aktivní či pasivní.

Ve sporném řízení je k podání žaloby procesně legitimován každý, kdo u soudu učiní podání, v němž vysloví požadavek na projednání a rozhodnutí věci. V řízení na ochranu osobnosti bude na straně navrhovatele vždy osoba fyzická, jelikož se zde jedná o práva osobní povahy, která jsou vázána na osobnost člověka.

Aktivní legitimace je tedy dána fyzické osobě, jejíž osobnostní právo bylo neoprávněným zásahem ohroženo či porušeno. K pluralitě oprávněných subjektů se vyjádřil Nejvyšší soud ve svém rozsudku ze dne 21. 5. 2002, ⁴⁵kde uvedl: „*Neoprávněným zásahem do práva na ochranu osobnosti, podle ustanovení § 11 OZ, může být porušeno právo na ochranu osobnosti více fyzických osob a potom všechny současně, nebo kterákoli z nich (nezávisle na sobě), mají právo se obrátit se svými návrhy na soud.*“ Žalobci nemají v řízeních na ochranu osobnosti postavení nerozlučných společníků dle § 91 odst. 2 OSŘ, jelikož každý z nich uplatňuje v řízení nároky z ochrany svého osobnostního práva, které z povahy věci není právem společným, ale je vázáno na osobnost jednotlivce. Tato tendence je uplatňována i v otázkách přiznání nákladů řízení, kdy soud rozhoduje o náhradě nákladů vždy ve spojitosti s konkrétním žalobcem.

Pokud dojde ke smrti aktivně legitimované osoby, nepřecházejí osobnostní práva ani nároky z jejich porušení na její případné dědice. Jak již bylo v práci uvedeno, osobnostní práva jsou vázána na osobnost fyzické osoby a s její smrtí zanikají. De lege lata je tedy stanoveno, že nebude-li přiměřené zadostiučinění za nemajetkovou újmu dotčené osobě poskytnuto za jejího života, je jeho požadování po její smrti nepřipustné. Právo na ochranu osobnosti a s tím související aktivní legitimace k podání žaloby smrtí zanikají a to i v případech již pravomocného rozhodnutí soudu. Na dědice nepřechází ani možnost pokračovat ve vykonávacím řízení zahájeném na návrh zemřelého či ho navrhnout, zde musí dojít k zastavení řízení dle § 256 odst. 1 OSŘ, neboť práva zemřelého obsažená v rozsudku nepřecházejí na jiné. Stejně je postupováno za okolnosti, že výkon rozhodnutí byl nařízen za života dotčené osoby, avšak ta zemřela před jeho úplným vymožením. Tato situace se de lege ferenda zdá jako bezdůvodné zvýhodnění původce neoprávněného zásahu v neprospěch poškozeného a jeho blízkých. Procesní nástupnictví dle § 107 odst. 2 OSŘ je tedy v případě úmrtí dotčené osoby v průběhu řízení vyloučeno, což je dáno podstatou osobním charakterem osobnostních práv. Soudní řízení musí být tedy zastaveno dle § 107 odst. 5 OSŘ.

⁴⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 21. 5. 2002, sp. zn. 28 Cdo 416/2002, ASPI: 23097CZ (JUD)

Institut postmortální ochrany osobnosti zakotvený v právním řádě umožňuje taxativně vymezeným osobám v § 15 OSŘ (manžel nebo partner a dětem, a není-li jich, rodičům zesnulého) stát se aktivně legitimovanými a vést úspěšně řízení na ochranu osobnosti zemřelého. Za této situace se nejedná o dědickou sukcesi, jelikož právo na ochranu osobnosti pozůstalí neodvozuje od osobnostního práva zesulé osoby, ale je jejich originární právem k ochraně památky zemřelého. Pokud dojde k umrtví poškozeného, nemohou jeho dědici v řízení pokračovat, ale musí sami podat vlastní žalobu na ochranu osobnosti dle § 11 OZ a 15 OZ. Určené osoby mohou k ochraně piety zesnulého užít některé občanskoprávní prostředky ochrany osobnosti. Spornou otázkou se jeví uplatnění peněžitého zadostiučinění. Soudní praxe dovodila, že tento nárok je úzce spjat s dotčenou osobností zesnulého a jeho smrtí zaniká. Dle právní úpravy se tedy osoby v § 15 OZ nemohou s úspěchem domoci vedle morálního zadostiučinění i peněžité satisfakce. K tomuto se vyjádřil i Krajský soud v Ostravě ze dne 23. 1. 1998⁴⁶: *Právo na náhradu nemajetkové újmy v penězích je, právem osobní povahy úzce spjatým s postiženou fyzickou osobou. Svou satisfakční funkci může plnit jedině za života fyzické osoby a po její smrti ztrácí smysl. Na osoby uvedené v § 15 OZ nepřecházejí osobnostní práva uvedená v § 13 OZ ze zemřelé postižené fyzické osoby, nýbrž jim původním (originárním) způsobem vzniká zvláštní osobnostní právo. Tyto osoby již nemohou v rámci postmortální ochrany fyzické osoby svým jménem uplatňovat právo na náhradu nemajetkové újmy v penězích, které je svou povahou omezeno výlučně na postiženou fyzickou osobu, neboť jen ve vztahu k ní může tato náhrada splnit účel přiměřeného zadostiučinění ve smyslu § 13 OZ.* Autoři právní literatury jsou jiného názoru v řešení náhrady nemajetkové újmy v penězích. Domnívají, že neoprávněný zásah do osobnostního práva může, vedle osoby přímo dotčené, velmi citelně zasáhnout také osoby v § 15 OZ. Nelze na jedné straně přiznávat právo na zadostiučinění morální a na straně druhé omezovat zadostiučinění v peněžní formě. Odpírat přiznání nemajetkové újmy se musí nutně jevit jako nespravedlivé a nemorální.⁴⁷

Nároky z náhrady škody způsobené neoprávněným zásahem do osobnostního práva se stávají smrtí dotčené osoby předmětem dědictví stejně jako jiná majetková práva a právo dědiců na náhradu škody se promlčí dle § 106 OZ.

⁴⁶ Rozsudek Krajského soudu v Ostravě ze dne 23. 1. 1998 sp. zn. 23 C 52/96

⁴⁷ HOLUB, Milan, et al. *Občanský zákoník I., Komentář 1. Svazek § 1 až 487.* Praha: Linde Praha, a.s., 2002. 734 s.

Osobami odpovědnými za neoprávněné zásahy do osobnostních práv fyzické osoby – pasivně legitimováni mohou být osoby fyzické, stát a osoby právnické. Původci neoprávněného zásahu můžeme rozdělit na základě s § 420 OZ ve spojení s § 853 OZ na přímé a nepřímé. Za přímé původce neoprávněného zásahu do subjektivních práv považujeme dle § 420 odst. 1 OZ toho, kdo svým konáním či opomenutím způsobil škodu, za níž musí nést odpovědnost. Objektivní odpovědnost za nemajetkovou újmu stanovuje povinnost k odčinění této újmy všem fyzickým osobám, bez ohledu na věk či duševní zdraví. Vznik odpovědnosti za majetkovou újmu ovšem předpokládá delikt ní způsobilost rušitele.

Nepřímý původce odpovídá analogicky dle § 420 odst. 2 OZ za škodu na osobnostních právech, která byla způsobena při jejich činnosti těmi, které k této činnosti právnická anebo fyzická osoba použily. Osoby, které jednaly za právnickou osobu či fyzickou, samy neodpovídají za způsobenou nemajetkovou či majetkovou újmu na subjektivních právech dotčené osoby. Pasivní legitimaci právnických a fyzických osob ve věcech ochrany osobnosti dovodil ve svém rozsudku ze dne 11. 12. 2003 Nejvyšší soud⁴⁸, kde je řečeno: „*Jestliže byl neoprávněný zásah do práva na ochranu osobnosti způsoben někým, kdo byl použit právnickou či fyzickou osobou k realizaci činnosti této právnické či fyzické osoby, postihují občanskoprávní sankce samotnou právnickou či fyzickou osobu. Předpokladem je, aby činnost pracovníka nepoškodila místní, časový a věcný vztah k plnění úkolů této osoby.*“ Pasivní legitimace nebude u právnické osoby dána, pokud chování osoby jednající jejím jménem můžeme označit za exces z činnosti realizované právnickou osobou.

V případech, kdy dojde k neoprávněnému zásahu do osobnostního práva uvedením rozhovoru s třetí osobou či její citace v tisku, je zde dána odpovědnost vydavatele periodického tisku, neboť nelze pominout skutečnost, že jeho součinnost byla důležitá jak pro vyznění příspěvku, tak pro uveřejnění. K tomuto rozsudek Krajského soudu v Ostravě ze dne 2. 7. 1997⁴⁹: „*Vydavatel periodického tisku se nemůže zprostit své odpovědnosti za zásah do práva na ochranu osobnosti občana poukazem na to, že autorem difamujících výroků o něm publikovaných ve sdělovacím prostředku je osoba odlišná od vydavatele a jeho redaktora – autora článku.*“

⁴⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 11. 12. 2003 sp. zn. 30 Cdo 73/2003, ASPI: 27556CZ (JUD)

⁴⁹ Rozsudek Krajského soudu v Ostravě ze dne 2. 7. 1997, sp. zn. 23 C 102/96

Nejvyšší soud ve svém rozhodnutí upřesnil podmínky vzniku odpovědnosti za občanskoprávní sankce při jednání právnické osoby. V rozhodnutí soud uvedl, že pokud osoba jednající jménem právnické osoby vyjádří svůj vlastní osobní názor, není dána odpovědnost právnické osoby, nýbrž fyzické osoby jejím jménem jednající. Nejvyšší soud v rozsudku ze dne 22. 6. 2006⁵⁰ vyjádřil takto: „*Vysloví-li předseda politické strany názor na určitou událost a nejde o názor přijatý oprávněným orgánem politické strany, odpovídá za takto způsobený neoprávněný zásah do osobnostních práv sám předseda politické strany, nikoliv politická strana.*“

Stejným způsobem postupoval při svém rozhodování Krajský soud v Brně dne 25. 4. 2008, když uvedl, že nelze dovést nepřímé původcovství a tím pasivní věcnou legitimitu u zdravotnické kliniky, pokud lékař vykonávající v ní operaci není jejím zaměstnancem. V rozsudku je uvedeno⁵¹: „*Za pochybení MUDr. K. jako samostatného lékaře s vlastní odpovědností proto žalovaná neodpovídá a § 420 odst. 2 OZ nelze v tomto rozsahu analogicky použít. Analogickou odpovědnost za způsobenou nemajetkovou újmu dle § 420 odst. 2 OZ nelze totiž chápat natolik široce, aby zahrnovala i odpovědnost žalované za řádné provedení předoperačního vyšetření odborným lékařem, k němuž byla zájemkyně o výkon plastické chirurgie odeslána před operací prováděnou žalovanou, jejímž nebyl tento odborný lékař zaměstnancem a s ním jen příležitostně spolupracoval.*“

Pasivně legitimován může být v řízeních na ochranu osobnosti i stát. Soudní praxe dovodila, že pokud je zde dána odpovědnost osob jednajících za stát při výkonu veřejné moci je třeba postupovat dle zák. č. 82/1998 Sb. a analogicky užít úpravu odpovědnosti státu za škodu. Při odpovědnosti za nemajetkovou újmu dle § 13 odst. 1, 2 OSŘ tedy odpovídá Česká republika resp. konkrétní ministerstvo. Nutné je zmínit, že po účinnosti zák. č. 160/2006 Sb., kterým se změnil zák. č. 82/1998 Sb., je při uplatňování nároků z ochrany osobnosti před obecným soudem, stanovena povinnost řízení zastavit dle § 104 odst. 1 OSŘ a věc postoupit k předběžnému projednání příslušnému orgánu. Ústavní soud ve svém nálezu ze dne 14. 4. 2009⁵² uvedl, že: „*V případě, že stěžovatel podá k soudu žalobu na ochranu osobnosti, jíž se domáhá náhrady nemajetkové újmy*

⁵⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 22. 6. 2006, sp. zn. 30 Cdo 2712/2005, dostupný z www.nsoud.cz

⁵¹ Rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 25.4.2008, sp. zn. 24 C 45/2001.

⁵² Nález Ústavního soudu ze dne 14.4.2009, sp. zn. II. ÚS 1191/08, dostupný z: <http://nalus.usoud.cz>

způsobené nezákonným rozhodnutím v občanském soudním řízení, aniž by nejprve uplatnil svůj nárok u příslušného státního orgánu (§ 14 odst. 3 zákona č. 82/1998 Sb.), je povinností obecného soudu postupovat dle § 104 odst. 1 OSŘ, tj. řízení zastavit a postoupit věc příslušnému úřadu. Jestliže však obecný soud žalobu meritorně projedná a zamítne, rozhoduje ve věci jako věcně a místně nepřislušný soud, a svým postupem porušujícím čl. 2 odst. 3 Ústavy ve spojení s čl. 4 odst. 4 Listiny poruší základní právo stěžovatele na zákonného soudce zakotvené v čl. 38 odst. 1 Listiny.“

Pokud bylo všeobecné osobnostní právo fyzické osoby poškozeno neoprávněnými zásahy více subjektů současně, odpovídá každý z těchto původců zásahu poškozené osobě zvlášť.

Skutečnost, že dojde ke smrti povinného – fyzické osoby, navždy vylučuje možnost poskytnutí zadostiučinění stanoveného v soudním rozhodnutí, neboť povinnost zde vzniká pouze původci neoprávněného zásahu a ta s jeho smrtí zaniká. Toto judikoval také Vrchní soud ve svém usnesení ze dne 6. 4. 1995: ⁵³„*Povinnost poskytnout zadostiučinění podle ustanovení § 13 OZ, je osobně spjata s osobou, která se neoprávněného zásahu do osobnostních práv fyzické osoby dopustila. Má tedy osobní charakter, a proto zaniká smrtí takovéto osoby.*“ Zmíněnému odpovídá také argument, že povinnost nahradit nemajetkovou újmu v penězích nepřechází na případné dědice zesnulého původce, neboť povinnost poskytnout náhradu není dluhem, jež má dlužník vůči svému věřiteli. Nejde zde tedy o pohledávku dle § 488 a n. OZ a plnění peněžitého zadostiučinění není plněním peněžitého dluhu dle § 517 odst. 2 OZ.

Soudní judikatura není jednotná v případech posuzování přechodu povinností při zániku právnické osoby jako původci neoprávněného zásahu. Pokud vycházíme ze zásady rovnosti subjektů v oblasti soukromého práva, musíme dát za pravdu judikatuře Vrchního soudu v Olomouci, která dovodila, že nelze bez odůvodnění rozdělovat původce do dvou skupin, kde u jedné dojde jejím zánikem k přechodu povinností na nástupce, zatímco v druhé skupině by smrtí osoby došlo k zániku povinnosti. Zmíněný soud ve svém rozsudku ze dne 14. 5. 2008 ⁵⁴ uvedl, že: „*To, co platí o osobní povinnosti fyzické osoby dle § 13 odst. 2 OZ, by mělo také v plné míře platit i pro právnické osoby, a nevidí důvod, proč by měl být původce neoprávněného zásahu do osobnostních práv*

⁵³ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 6. 4. 1995, sp. zn. 1 Co 338/94, Právní rozhledy, 3.ročník, č. 10/1995, str. 420-421

⁵⁴ Rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 14. 5. 2008, sp. zn. 1 Co 160/2007

rozlišován podle toho, zda jde o fyzickou nebo právnickou osobu. Tím je ostatně naplňována i ústavní zásada rovnosti práv a povinností fyzických a právnických osob a státu. Náhrada nemajetkové újmy v penězích je pouze jedním z několika druhů satisfakcí, přičemž pokud jde o jiné satisfakce, morálního charakteru – nerelutární, pak není pochyb o tom, že je dána pasivní legitimace výlučně jen u původce zásahu, a že takováto povinnost, např. zdržení se protiprávního chování či omluva za konkrétní zásah, nemůže být uložena někomu jinému, než je původce neoprávněného zásahu do osobnostních práv. Není přitom důvodu k tomu, aby byl vytvářen dvojitý právní režim pro jednotlivé druhy satisfakce.“ Opačný názor uvedl Krajský soud v Brně ve svém rozsudku z 24. 4. 2009,⁵⁵ jež vyloučil osobnostní charakter povinnosti u právnických osob jako původců neoprávněného zásahu a uvedl: „V případě právnických osob jako původců neoprávněného zásahu do osobnostních práv o osobní povinnost těchto původců nejedná a odpovědnost tak nevázne na těchto osobách, ale právě na onom souborném věcném podnikovém substrátu. Rozhodujícím kritériem je tak aspekt věcný, nikoli osobní.“

4.1.3 Činnost před zahájením soudního řízení

Činnost před zahájením řízení má za účel především předběžně zajistit právo nebo jeho výkon v případě ohrožení. Před zahájením řízení se zde uplatní dva instituty zajišťovacího řízení a to prétorský smír a předběžné opatření.

Předběžné opatření je institut, který slouží k zatímní úpravě právní vztahů. K nařízení předběžného opatření je zpravomocněn ten soud, jež má pravomoc rozhodnout ve věci samé. Věcně příslušný je soud krajský na základě ustanovení §9 OSŘ, přičemž místně příslušný je soud odpovídající hlediskům § 84 až 89 OSŘ. Účastníky řízení o nařízení předběžného opatření je navrhovatel a ti, kteří by byli účastníky, pokud by bylo nařízeno meritorní projednávání věci. Ve sporném řízení to jsou tedy žalobce a ten, jehož osobou žalobce označil v návrhu za žalovaného. Uplatnění předběžných opatření ve věcech ochrany osobnosti vyvolává v praxi mnoho dohadů, zejména je řešena otázka, zdali uložením předběžného opatření nebude zasaženo jiné právo natolik, že se již nemůže jednat o legitimní stav. Z judikatury bych

⁵⁵ Rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 24. 4. 2009, sp. zn. 24 C 30/2002

zde uvedla usnesení Ústavního soudu ze dne 2. 3. 2004⁵⁶, ve kterém bylo řečeno, že není přípustné, aby předběžné opatření na ochranu osobnosti zasahovalo do postupu jiných orgánů, jejichž jednání je výkonem povinnosti stanovené zákonem, s cílem tento jejich postup omezit. Předběžné opatření může být vydáno jen na návrh dotčené osoby a vždy musí být zvoleno tak, aby jí poskytnutá ochrana odpovídala konkrétním okolnostem případu.

Dalším institutem zajišťovacího řízení, který je možno použít při ochraně osobnostních práv, je smírčí řízení. Smyslem tohoto institutu je pokusit se předejít soudnímu řízení prostřednictvím soudem schválené dohody. Preatorský smír lze uzavřít jen ve sporném řízení a pouze tehdy, pokud hmotněprávní úprava umožňuje, aby účastníci se svými právy mohli disponovat.

4.1.4 Zahájení řízení a činnost soudu I. Stupně

Civilní proces je vnitřně diferencován na určité druhy řízení – řízení nalézací a vykonávací. V nalézacím řízení soud deklaruje existenci práva anebo sám právo konstituuje. Nalézací řízení dále můžeme rozdělit na řízení sporné, které je základem civilního řízení, a nesporné. Každé řízení je ukončeno autoritativním rozhodnutím soudu, které lze povětšinou vykonat v prostřednictvím řízení exekučního.

Řízení na ochranu osobnosti je jako sporné řízení ovládáno zásadou dispoziční, účastníci tedy mají možnost disponovat s řízením a stejně tak s jeho předmětem. Sporné řízení může být zahájeno jen procesním úkonem účastníka v podobě žaloby. Podnět ze strany účastníka je uplatněním jeho žalobního práva, což je právo žalobce uplatnit u soudu skutečnosti, kterým hmotné právo přisuzuje právní význam, jenž svědčí žalobci, a na základě těchto skutečností požadovat rozhodnutí soudu o nich. To vše za předpokladu, že žalobce unese břemeno tvrzení a břemeno důkazní.⁵⁷ Uplatněním žalobního práva vzniká na straně soudu povinnost poskytnout ochranu tomu, kdo se jí žalobou na ochranu svých práv domáhá, pokud by toto soud odmítl, znamenalo by to odmítnutí spravedlnosti, což je samozřejmě v demokratickém právním státě nepřípustné.

⁵⁶Usnesení Ústavního soudu České republiky ze dne 2. 3. 2004, sp. zn. II. ÚS 299/03, dostupný z: <http://nalus.usoud.cz>

⁵⁷ SVOBODA, Karel. *Žaloba v civilním řízení*. Praha : Wolters Kluwer ČR, a. s., 2010. 312 s.

Se zahájením řízení zákon spojuje řadu účinků, v procesní oblasti to je vznik překážky litispendence, uplatnění zásady perpetuatio fori⁵⁸. Právo na ochranu osobnosti je právem nepromlčitelným a není pro jeho uplatnění stanovena prekluzivní lhůta. To vyjádřil ve svém rozhodnutí již Nejvyššího soud ČSSR⁵⁹: „ *Podle ustanovení § 100 odst. 2 OZ se promlčují všechna práva majetková (s výslovně uvedenými výjimkami). Nepromlčují se tedy nemajetková práva, mezi něž je nutno zařadit jako právo ryze osobní povahy i právo na ochranu osobnosti občana podle ustanovení § 11n. OZ.*“ Zde je nutno uvést, že hmotněprávní účinky spojené se zahájením soudního řízení se projeví pouze v požadavku na přiznání nároku peněžitého zadostiučinění, které jako právo majetkové promlčení podléhá.

Žalobou, jako prosením úkonem účastníka, je zahájeno řízení ve věcech ochrany osobnosti. Fyzická osoba se může domáhat ochrany u soudu podáním žaloby na zdržení neoprávněných zásahů do práva na ochranu osobnosti, žaloby na odstranění následků neoprávněných zásahů, žaloby na přiznání přiměřeného zadostiučinění, žaloby na určení nepravdivosti zásahů (zvláště u neoprávněných zásahů v podobě slovních či písemných výroků) nebo určení, že daná osoba neoprávněně zasáhla do osobnostních práv žalobce. Žaloby na určení zde nejsou určovacími žalobami dle § 80 písm. c) OSŘ, proto zde žalobce nemusí uvádět naléhavý právní zájem na určení. Žaloba jako žalobní návrh musí dostatečně být určitá, neboť bývá do výroku soudu ve větším či menším rozsahu zahrnuta, k tomu uvádím rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. 5. 2003:⁶⁰ „ *Žalobní návrhy ve věcech ochrany osobnosti nesmějí být formulovány obecně a nepřesně; takové nepřesnosti musí být odstraněny a nemají být přebírány do soudních rozsudků ve znění vyvolávajícím pochybnosti.*“

Žaloba musí splňovat zákonem stanovené obecné § 42 odst. 4 OSŘ a zvláštní náležitosti § 79 OSŘ. Z podání musí být patrné, kterému soudu je určeno, kdo jej činí a čeho se v dané věci dovolává. Z formálního hlediska může být podání učiněno písemně v listinné nebo elektronické podobě, telegraficky či telefaxem. V praxi se mnohdy stává, že žalobce spojí nároky vyplývající z ochrany osobnosti s nároky, jež pod tuto ochranu podřadit nelze. V této situaci krajský soud poučí žalobce a po odstranění vad rozhodne

⁵⁸ Řízení se koná u soudu místně a věcně příslušného podle rozhodných okolností v době zahájení řízení

⁵⁹ Sborník Nejvyššího soudu ČSSR III. 1964 – 1969, str. 191

⁶⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 21. 5. 2003, sp. zn. 28 Cdo 2162/2002, ASPI: 28526CZ(JUD)

ohledně nároků nepatřících pod ustanovení § 13 OZ o své věcné nepříslušnosti a věc je poté soudem postoupena k projednání a rozhodnutí soudu příslušnému. Vhodné je v názvu žaloby označit věc samotnou uplatňovaným nárokem: „*Žaloba na ochranu osobnosti.*“

Zvláštní náležitosti jsou zakotveny v § 79 OSŘ. V souvislosti s usnesením Nejvyššího soudu České republiky ze dne 25. 9. 2002 je třeba uvést, že obsahové náležitosti žaloby jsou uvedeny v § 79 odst. 1 OSŘ a musí být vylíčeny tak, aby z obsahu žaloby jednoznačně vyplývaly⁶¹.

Ze skutečnosti, že žalobce má povinnost tvrzení a tomu korespondující břemeno tvrzení, musí být v žalobě vylíčeny všechny rozhodné skutečnosti (tzv. žalobní narace). Žalobce musí přesně vylíčit a popsat neoprávněné zásahy do jeho osobnostních práv, z nichž dovozuje nároky z ochrany osobnosti ve smyslu § 13 OZ, včetně hodnoty osobnosti zasažené neoprávněným zásahem. Zároveň musí být žalobcem popsána případná nemajetková újma na společenském, rodinném či profesním životě, která vznikla neoprávněným zásahem. Uvedením rozhodných skutečností se vymezuje předmět řízení po stránce skutkové, přičemž právně kvalifikovat skutkový stav není povinností žalobce, ale soudu.

Důkazní povinnost žalobce je odvozována z faktu, že v řízení musí unést tzv. důkazní břemeno. Žalobce musí na podporu svých tvrzení označit v žalobě všechny jemu známé důkazy o tom, že bylo do jeho osobnostních práv původcem zasaženo. Ke každé tvrzené skutečnosti se musí vztahovat jednotlivé důkazní prostředky. Pokud mají být jako důkazy použity listiny, musí žalobce připojit jejich kopie. Stejně tak musí být konkretizováni případní svědci, aby nemohli být zaměněni nebo označeny důkazy k ohledání. Řádné splnění důkazní povinnosti je předpokladem pro rychlé a hospodárné projednání věci.

Nejdůležitější součástí žaloby je žalobní petit, v němž žalobce formuluje svůj nárok a uvádí, čeho se v dané věci domáhá. Žalobní petit musí být formulován přesně, jelikož obsahuje i návrh na konkrétní podobu rozhodnutí a často je do výroku soudu pojmut. Potřeba přesné a vyčerpávající formulace je důležitá zejména pro výsledek řízení, soud nemůže přiřknout žalobci více, než co jím bylo v petitu požadováno. Přesná a vyčerpávající formulace žalobního petitu je nezbytná, jelikož soud při rozhodování

⁶¹ Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 25. 9. 2002, sp. zn. 29 Cdo 421/2002, ASPI: 23217CZ(JUD)

vychází z § 153 odst. 2 OSŘ („ultra petitum“) a nemůže tedy přisoudit něco jiného nebo více, než je účastníkem požadováno.

Nároky konkretizované v žalobním petitu mohou mít různý obsah, dle toho musí být petit formulován.

Pokud je žalobcem požadováno morální zadostiučinění, musí být tento nárok v žalobním petitu specifikován, neboť ho soud může přiznat jen, je-li zadostiučinění navrženo. Ze soudní praxe přichází v úvahu morální zadostiučinění ve formě omluvy, odvolání difamujícího výroku na určitém místě, kde byl tento výrok učiněn nebo uveřejnění soudního rozhodnutí o neoprávněnosti zásahu na náklady původce. K tomu rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 11. 2006⁶², *Žaloba fyzické osoby, která se domáhá morálního zadostiučinění za neoprávněný zásah do práva na ochranu osobnosti, musí vždy znít na určitou formu tohoto zadostiučinění.* „Je-li požadována poškozeným omluva v podobě omluvného dopisu, musí být v petitu uveden text tohoto dopisu v uvozovkách a určení adresáti tohoto dopisu, kterým nemusí být pouze žalobce, ale i jiné osoby, u nichž se jeví jako opodstatněné, aby se o výsledku soudního řízení dozvěděly. Pokud je požadováno přiměřené zadostiučinění způsobem uveřejněním omluvného textu v tisku nebo v televizním či rádiovém vysílání na náklady žalovaného je nezbytností formulovat text omluvy v petitu. Dále musí být konkretizována tiskovina, uvedení typu tisku a čísla stránky a v případě uveřejnění v televizi nebo rádiu určena televizní resp. rádiová stanice a vysílací čas. Soud musí zkoumat přiměřenost omluvy vzhledem k následkům neoprávněného zásahu. Přiměřenost požadovaného morálního zadostiučinění posuzuje soud, který při jejím určení není vázán jejím návrhem v žalobním petitu a musí vycházet z objektivního dopadu neoprávněného zásahu na osobnost žalobce. K nepřiměřenosti omluvy bych uvedla rozsudek Nejvyššího soudu dne 28. 2. 2005⁶³: *„Omluva za neoprávněný zásah do práva na ochranu osobnosti, spočívající v povinnosti žalovaného doručit písemnost obsahující omluvu všem občanům obce, je nepřiměřená.*“

Pokud je žalobcem vedle morální satisfakce požadována i náhrada nemajetkové újmy v penězích musí být v petitu požadovaná částka vyčíslena. To judikoval Vrchní

⁶² Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 30. 11. 2006, sp. zn. 30 Cdo 2919/2006, ASPI: 37687CZ(JUD)

⁶³ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 28. 2. 2005, sp. zn. 30 Cdo 2745/2004, ASPI: 34219CZ(JUD)

soud dne 20. 7. 1995:⁶⁴ „Řízení o ochranu osobnosti je návrhovým řízením. S odkazem na ustanovení § 79 odst. 1 OSŘ proto musí být ze žaloby patrné i to, jaké konkrétní výše zadostiučinění v penězích se žalobce domáhá. Požadovaná výše peněžitého zadostiučinění pak tvoří maximální částku, kterou soud může přiznat.“ V souvislosti v § 153 odst. 2 OSŘ se při vyčíslování náhrady vzhledem k hodnotě osobnostních práv se nevyplatí býti skromní. Vždy je nutné si uvědomit, že peněžitá satisfakce je subsidiární a v úvahu přichází jen v případě, že morální zadostiučinění se jeví jako nedostačující. K danému se vyjádřil v usnesení Vrchní soud v Praze dne 31. 3. 1993⁶⁵: „Při rozhodování o náhradě nemajetkové újmy musí mít soud prokázáno, že tu jsou okolnosti dokládající, že v konkrétním případě nestačí zadostiučinění podle ustanovení § 13 odst. 1 OZ, a to zejména z hlediska intenzity, trvání a rozsahu nepříznivých následků vzniklých žalobci vzhledem k postavení žalobce v rodině a společnosti.“ V souvislosti s přiznáním peněžní satisfakce je nezbytné vypořádat se s otázkou promlčitelnosti či nepromlčitelnosti tohoto práva. Názory na tuto problematiku se různí v soudní i právní praxi. Část odborníků zastává názor, že pokud je právo na poskytnutí přiměřeného zadostiučinění obecně nepromlčitelným, tedy i právo na zadostiučinění v penězích musí býti nepromlčitelným. Kupříkladu Karel Eliáš se v komentáři k občanskému právu vyjádřil: „Zatímco v případě práva na náhradu škody na majetku se jedná o právo majetkové, u práva na náhradu škody na zdraví se jedná o právo osobnostní, a to se všemi důsledky s tím spojenými. Důsledkem toho, že se jedná o právo osobnostní, je jeho nepromlčitelnost.....“; „.....ochrana lidské osobnosti nemůže být horší nežli ochrana vlastnictví. Jinak bychom popřeli samotný antropologický základ soukromého práva.“⁶⁶ Stejný názor zaujal ve svém rozsudku ze dne 25. 9. 2003 Nejvyšší soud České republiky⁶⁷, který judikoval, že: „Všeobecné osobnostní právo, resp. jednotlivá dílčí osobnostní práva, která vznikla postižené osobě neoprávněným zásahem do její osobnosti, jsou narozdíl od majetkových práv nepromlčitelná. Z uvedeného důvodu nárok na peněžní zadostiučinění (jakožto finanční vyjádření újmy) nepodléhá promlčení v obecné tříleté promlčecí době....Přiměřené zadostiučinění podle ustanovení § 13 o. z.

⁶⁴ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 20. 7. 1995, sp. zn. 1 Co 174/95, Právní rozhledy, 3. Ročník, 10/1995, str. 421-422

⁶⁵ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 31. 3. 1993, sp. zn. 5 Co 18/93, ASPI: 4935CZ(JUD)

⁶⁶ Eliáš, Karel a kol.: *Občanský zákoník: velký akademický komentář*, svazek I § 1- 487. Praha: Linde 2008, 1391 s.

⁶⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 25. 9. 2003, sp. zn. 30 Cdo 1542/2003, ASPI: 27535CZ(JUD)

může spočívat buď v morálním plnění (§ 13 odst. 1 cit. zákona) anebo v peněžitém plnění (§ 13 odst. 2 a 3 o. z.). I tak však jde vždy o právní instrument, jehož úkolem je zabezpečit respektování a ochranu osobnosti fyzické osoby. Nelze je proto jako právo ryze osobní povahy osobnosti fyzické osoby, na něž se vztahují ustanovení § 11 násl. o. z., vydělit z okruhu nepromlčitelných nemajetkových práv, byť se satisfakce příslušné nemajetkové újmy fyzické osoby vyjadřuje prostřednictvím finančních prostředků.

Většina odborníků se s výše zmíněnými názory neslučuje. Ti, kteří prosazují promlčitelnost této formy přiměřeného zadostiučinění, argumentují zejména, tím, že pokud by právo na peněžitou satisfakci bylo nepromlčitelné, pak by se bez podstatného důvodu oddělovalo od podobných práv na peněžitou satisfakci např. právo na bolestné. I přesto, že se jedná o jednu z forem přiměřeného zadostiučinění za nemajetnou újmu, vyjádření tohoto práva prostřednictvím peněz způsobuje, že jde o majetkové právo a jako takové se promlčí ve lhůtě tří let. K tomuto názoru se nakonec během své rozhodovací činnosti přiklonil i Nejvyšší soud České republiky, který v rozsudku ze dne 12. 11. 2008⁶⁸ uvedl, že: „byť jde v případě práva na náhradu nemajetkové újmy v penězích podle § 13 odst. 2 OZ o satisfakci v oblasti nemateriálních osobnostních práv, jeho vyjádření peněžním ekvivalentem způsobuje, že jde o osobní právo majetkové povahy. Proto toto právo promlčení podléhá.“ V současné době se dá tedy říci, že soudní i právní praxe zastává poměrně jednotný názor a to, že náhrada nemajetkové újmy v penězích podléhá promlčení a nárok se promlčí v obecné tříleté promlčecí lhůtě jako právo majetkové povahy dle § 100 odst. 2 OZ.

Pokud je požadováno odstranění následků způsobených neoprávněným zásahem do osobnostních práv, musí být v petitu vedle přesně formulována povinnost, která má být žalovaným splněna. Předpokladem pro použití této žaloby je, že následky zásahu nadále trvají. Žalobce musí v petitu navrhnout takový způsob odstranění následků, který se bude jevit jako nejúčinnější a přiměřený. Navržený způsob odstranění musí korespondovat s obsahem a formou neoprávněného zásahu. Soud musí posuzovat návrh žalobce z hlediska jeho přiměřenosti a také možného výkonu rozhodnutí soudními prostředky.

⁶⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 12. 11. 2008, sp. zn. 31 Cdo 3161/2008, dostupný z: www.nsoud.cz

V petitu žaloby na zdržení se zásahů do osobnostního práva musí žalobce přesně popsat rušivé zásahy, které neoprávněně zasáhly do osobnostních práv a kterých se má žalovaný jako neoprávněných zdržet. Z důvodu vykonatelnosti rozhodnutí se žalobce nemůže omezit na pouhou žádost na zdržení se neoprávněných zásahů. Dále musí být žalobcem vždy přesně uvedena hodnota osobnosti fyzické osoby, jež byla neoprávněným zásahem narušena.

Domáhá-li se žalobce konstatování, že zásah do jeho osobnostních práv byl neoprávněný, pak musí v petitu uvést konkrétní slovní či písemné výroky, v nichž je neoprávněný zásah spatřován.

V případě je žalobcem požadován v rámci žalobního petitu jen jeden nárok, hovoříme o jednoduchém petitu. Žalobce však může nároky vyplývající z ochrany osobnosti kombinovat a podat žalobu s žalobním petitem složeným, který může vypadat následovně: *„Žalovaný je povinen zdržet se tvrzení o tom, že žalobce přijal úplatek od svého zaměstnavatele XY. Dále je povinen do 15 dnů od právní moci rozsudku na své náklady uveřejnění omluvy v celostátním deníku MF Dnes v následujícím znění...“* V žalobách na ochranu osobnosti je dále využíván eventuální petit, kdy je primárně požadováno určité plnění a pro případ, že ho soud nebude moci přisoudit je požadováno plnění jiné. Takový petit může znít následovně: *„Žalovaný je povinen vydat žalobkyni snímky pořízené mobilním telefonem, na kterých je žalobkyně zachycena s panem XY ve svém bytě. Pro případ, že žalovaný již zmíněné digitální fotografie nemá, navrhuji in eventum, aby bylo žalovanému uloženo zaplatit částku 50 000 Kč do 3 dnů od právní moci rozsudku.“*

Žaloba je procesním úkonem, který může trpět vadami formálního charakteru (nedodržení formy pro podání, není zřejmé, kdo jej činí, komu je určeno), tak i obsahového charakteru (nejsou vylíčeny skutkové okolnosti, není označena osoba žalovaného). Každý procesní úkon se posuzuje zásadně podle svého obsahu bez ohledu na jeho označení, pokud ale má natolik závažné obsahové nedostatky, nemůže být považován za procesní úkon ať už by byl označen jakýmkoliv způsobem. Povinností soudu je poskytnout odstranění vad účastníkům řízení součinnost, jejímž obsahem je zejména poučovací povinnost. Soud během činnosti vedoucí k odstranění vad podání poučuje formálně, tedy poučí o možném následku při neodstranění vad, a materiálně,

tedy sdělí, jaké vady jsou v podání spatřovány a jakým způsobem mají být odstraněny⁶⁹. Na tomto místě bych ráda uvedla, že soud má povinnost poučovat o procesních právech a povinnostech nikoliv v hmotněprávních otázkách, k tomuto se vyjádřil i Ústavní soud ve svém usnesení z 5. 3. 1998⁷⁰. K opravení či doplnění podání je stanovena soudem přiměřená lhůta, pokud v této lhůtě, přes výzvu soudu, nedojde k nápravě, je podání soudem odmítnuto, pokud byl účastník na o tomto důsledku poučen. Lhůta k doplnění či opravení podání je lhůtou soudcovskou a není zde možné její prominutí. Vady žaloby mohou mít různou váhu pro pokračování v řízení, je nutno uvést, že řízení je zahájeno i když byla podána vadná žaloba, protože jejich zjištění soudem se děje již v rámci řízení.

K podání žaloby je oprávněn každý, kdo se domáhá ochrany svých práv. K zahájení řízení dojde i za okolnosti, že ten, kdo žalobu podává, nemá právní subjektivitu, zákon mu nepřiznává možnost tento procesní úkon činit nebo není jako účastník věcně legitimován. V okamžiku zahájení řízení vzniká na straně soudu povinnost zkoumat, zdali jsou splněny procesní podmínky řízení, tedy předpoklady přípustnosti vydání meritorního rozhodnutí. Absence byť jen jedné z procesních podmínek řízení brání tomu, aby soud jednal a rozhodl ve věci, proto se z úřední povinnosti soud stará aby byly splněny v době zahájení řízení, a po celou dobu řízení sleduje jejich vývoj. V případě, že soud prvního stupně nebo druhého vydá meritorní rozhodnutí i přes nedostatky v procesních podmínkách, je zde možnost uplatnit žalobu pro zmatečnost dle § 229 OSŘ.

Po řádném zahájení řízení je věc přidělena na základě rozvrhu práce soudci, který nadále postupuje v řízení ex offio i přes nečinnost účastníku, tak aby věc byla řádně a co v nejkratší době rozhodnuta.

Ochrana osobnosti je řízením sporným, které probíhá zásadně s jednáním, jež lépe zaručuje zjištění skutkového stavu. Zákon připouští, aby od nařízení jednání bylo upuštěno, pokud s tím účastníci souhlasí nebo lze rozhodnout na základě listinných důkazů. Občanský soudní řád v §114a odst. 1 stanoví povinnost předsedovi senátu

⁶⁹ SVOBODA, Karel. *Žaloba v civilním řízení*. Praha : Wolters Kluwer ČR, a. s., 2010. 312 s.

⁷⁰ Usnesení Ústavního soudu ze dne 5.3.1998 sp. zn. III. ÚS 480/97, dostupný z: <http://nalus.usoud.cz>
.... Meritem ústavní stížnosti je rozsah poučovací povinnosti soudu podle § 5 o.s.ř. Ze znění uvedeného ustanovení lze vyvodit, že soud je povinen poučit účastníky o jejich procesních právech a povinnostech. Podle názoru Ústavního soudu je cit. ustanovení nutno vyložit tak, že soud je povinen účastníky poučit, jaká práva jim přiznávají a jaké povinnosti ukládají procesněprávní předpisy, jak je nutno procesní úkony provést, popřípadě jak je třeba odstranit vady procesních úkonů již učiněných, aby vyvolaly zamýšlené procesní účinky. Do poučovací povinnosti tedy nepatří návod, co by účastník měl nebo mohl v daném případě dělat, aby dosáhl žádaného účinku.

připravit řízení tak, aby bylo možné rozhodnout spor při jednom jednání. Smyslem přípravy jednání je stanovit okruh právně významných skutkových okolností, které jsou mezi účastníky sporné a budou muset tedy být předmětem dokazování. Zákonná koncepce stojí na tom, že k průběhu řízení je povinen přispět nejen žalobce, ale také žalovaný tím, že má povinnost sdělit soudu své stanovisko ve věci a jmenovitě uvést skutečnosti, na nichž staví svoji obranu⁷¹. Soud je povinen v souladu s principem rovnosti účastníků zjistit během přípravy jednání stanovisko žalovaného ke skutečnostem, které jsou obsahem žaloby, k tomu slouží institut výzvy zakotvený v § 114 a odst. 2 písm. a) OSŘ. Obsahem této „proště výzvy“ je vyzvat účastníka, jenž nepodal návrh na zahájení řízení, aby se vyjádřil ke skutkovým okolnostem obsaženým v žalobě a předložil listinné důkazy, jejichž provedení navrhuje. Pro průběh řízení má význam jen takové stanovisko žalovaného, ve kterém přesně a srozumitelně uvede skutková tvrzení, na kterých buduje svoji obranu proti žalobě.

V případě, že se jedná o složité případy, u nichž je zřejmé, že nebudou moci být projednány a rozhodnuty během jednoho jednání, může soud usnesením vyzvat žalovaného k vyjádření nebo nařídit přípravné řízení

4.1.5 Princip koncentrace v řízení na ochranu osobnosti

Na tomto místě bych ráda věnovala prvkům koncentrace řízení, jež byly do našeho právního řádu opětovně zavedeny zák. 30/ 2000 Sb. účinným od 1. 1. 2001 a novelizovány byly zák. č.7/2009 Sb. s účinností od 1. 7. 2009. Zásada koncentrační vyjadřuje povinnost účastníků řízení učinit procesní úkony v úseku řízení, jež je k tomuto určen a to pod hrozbou ztráty možnosti tyto úkony učinit později při jednání. Z uvedeného vyplývá, že zásada koncentrační se váže pouze na úkony účastníku, naproti tomu zásada legálního pořádku se dotýká i úkonů činěných soudem. Účelem prvků koncentrace je zejména zrychlit a zefektivnit průběh civilního řízení a tím poskytnout subjektivním právům účastníků rychlou a účinnou ochranu, zároveň představují snahu o eliminaci procesních úkonů, jež mnohdy byly účelově užity k prodlužování řízení. Zásada koncentrační je spojována se dvěma procesními úkony

⁷¹ DRÁPAL, Ljubomír, BUREŠ, Jaroslav. a kol. *Občanský soudní řád I. §1 až 200za. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 1600 s.

účastníků a to s uváděním rozhodných skutečností a navrhováním důkazních prostředků.

Velká novela Občanského soudního řádu v roce 2000 znamenala výrazný posun k zásadě formální pravdy a znovu zavedla koncentraci řízení do občanského procesního práva. Novela měla za cíl urychlit řízení před civilními soudy, tak aby bylo plně vyhověno principům uvedeným v čl. 38 LPZS a čl. 6 Úmluvy. Novela zavedla tzv. kvalifikovanou výzvu § 114b OSŘ, která umožňuje soudu při nečinnosti žalovaného rozhodnout rozsudkem pro uznání. V případě kvalifikované výzvy nemůžeme hovořit o prosazení zásady koncentrace do procesního řádu, jelikož lhůta poskytnuta k vyjádření neomezuje žalovaného v možnosti navrhování důkazu a uvádění rozhodných skutečností v dalším řízení, přičemž rozhodující je zde pro další postup v řízení vyjádření k žalobě. Zákonná a soudcovská koncentrace byla opětovně ustanovena v procesním řádu v § 118b a §118c OSŘ, které měly vést ke zvýšení odpovědnosti účastníků za průběh řízení. Důležité je zde poznamenat, že zákonná koncentrace v §118b OSŘ nepůsobila vůči všem druhům civilního řízení, ale jen pro taxativní výčet řízení mezi kterými bylo řízení ve věcech ochrany osobnosti, kdy bylo možné uvádět rozhodné skutečnosti a označovat nové důkazy na jejich prokázání do skončení prvního jednání. Institut soudcovské koncentrace podle 118c OSŘ se v praxi příliš neujal a z tohoto důvodu byl tzv. souhrnnou novelou vyřazen. I přes drobné nedostatky, jež se ukázaly v praxi, byla tato velká novela svým významem průlomová.

Tzv. souhrnná novela občanského soudního řádu, která nabyla účinnosti 1. 7. 2009, si za své cíle stanovila zjednodušení procesních předpisů a zamezení průtahů řízení. Jedním z hlavních prostředků, který měl odstranit nepřiměřené průtahy v řízení a tím urychlit poskytování spravedlnosti, je zavedení institutu přípravného jednání § 114c OSŘ. Zavedením byla posílena již ustanovená koncentrace řízení, což znamená posílení odpovědnosti účastníků za včasné zjištění skutkového stavu. Ustavením přípravného jednání byl tedy jasně vytyčen bod v řízení pře soudem prvního stupně, za kterým již nelze uvádět „novoty“ s cílem, zamezit všeobecnému zlovyku v odročování řízení a posílení zásady rozhodnutí v jediném jednání. Na přípravné jednání navazuje koncentrace řízení dle §118b OSŘ, novelizace tohoto ustanovení v roce 2009 zavedla zákonnou koncentraci pro veškerá řízení, až na výjimky. Ustanovení hovoří o povinnosti účastníků uvést rozhodné skutečnosti a označit důkazy o nich do skončení

přípravného jednání, resp. do skončení poskytnuté lhůty v ke splnění procesních nebo nebylo-li přípravné jednání provedeno, do skončení prvního jednání ve věci. Nutno podotknout, že i přes dopad na řízení, které může mít neuvedení rozhodných skutečností a důkazů, není v ustanovení zakotvena poučovací povinnost soudu.

K prvkům koncentrace se vyjádřil ve svém usnesení ze dne 23. 2. 2009 Vrchní soud v Praze⁷² jako odvolací soud, kde uvedl, že: *„Jestliže účastníci přes poučení, kterého se jim soudem prvního stupně dostalo, nesplní v naznačeném rozsahu svou povinnost tvrzení a povinnost důkazní, pak to má významné skutečnosti a nemohou být prováděny důkazy, které nebyly řádně navrženy. Z uvedeného plyne logický obecný důsledek koncentrace řízení, totiž, že soud může, resp. musí rozhodovat i na základě neúplných skutkových tvrzení a nedostatečných důkazů, přičemž tento stav je jen výsledkem nedbalého plnění povinnosti účastníků řízení, kteří si důsledky toho musí přičíst ke své tíži. Tento případný následek, který nastává ze zákona, nemůže soud narušit tím, že by neregulérně pomáhal účastníkům řízení tak, že by svou nezákonnou aktivitou obcházel koncentraci řízení pro jeho účastníky.“* Z usnesení je patrné, že princip koncentrace řízení je zde chápán jako naprostá odpovědnost účastníků za zjištění skutkového stavu, který je podkladem pro rozhodnutí v meritu. Což se jeví jako téměř porušení ústavně zakotveného práva na spravedlivý proces.

Ačkoliv prvky koncentrace zvyšují nároky a tím i odpovědnost účastníků za průběh řízení smyslu uvádění nových skutečností a nových důkazů, není tím soud zbaven své možnosti provádět i jiné než účastníky navržené důkazy a tím zjistit skutečný stav věci, jelikož jen na základě něho může být vydáno spravedlivé rozhodnutí. K tomuto se vyjádřil ve svém rozsudku ze dne 27. 3. 2008 Nejvyšší soud České republiky⁷³: *„i v režimu zákonné koncentrace řízení podle § 118b odst. 1 OSŘ není soud zbaven povinnosti provést i jiné než účastníky navržené důkazy, jestliže potřeba jejich provedení vyšla v řízení najevo (§ 120 odst. 3 OSŘ). Zákonná koncentrace řízení omezuje soud v rozsahu těchto aktivit potud, že může brát v úvahu jen takové důkazy, jejichž potřeba provedení vyšla najevo do skončení prvního jednání, které se ve věci konalo.“* Nutno podotknout, že pokud soud provede jiné důkazy, než

⁷² Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 23.2.2009, sp. zn. 1 Co 349/2008, Bulletin advokacie č. 4 2009, str. 37

⁷³ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 27.3.2008, sp. zn. 29 Odo 1538/2006, dostupný z: www.nsoud.cz

kteře byly řádně a včas účastníky označeny, je potřeba, aby toto své počínání zdůvodnil v odůvodnění rozhodnutí. V případě, že toto soud opomine, je rozsudek nepřezkoumatelný.

Z koncentrací dle §114c a 118b OSŘ existují výjimky, při jejichž splnění dochází k prolomení zásady koncentrace a vzniká možnost uvádět nové rozhodné skutečnosti a označovat důkazy. Mezi výjimky řadíme uvedení nových skutečností nebo důkazů, kterými má být zpochybněna věrohodnost dosud provedených v řízení, dále pak skutečnost, že nové skutkové okolnosti a důkazy nemohl účastník bez své viny včas uvést a v neposlední řadě může být zásada zákonné koncentrace překonána, pokud dojde k uvedení nových skutečností a důkazů účastníkem poté, co by k jejich uvedení vyzván soudem. Posledním předpokladem pro uplatnění „novot“ i po nastalé koncentraci řízení je absence poučení ze strany soudu o koncentraci řízení v přípravném jednání dle 114c OSŘ, účastníci v tomto případě mohou uvádět nové skutečnosti a důkazy o nich až do vyhlášení rozhodnutí soudem.

Koncentrace řízení se projevuje i ve vztahu mezi řízením soudu prvního a druhého stupně. V § 119 a OSŘ je stanovena povinnost soudu poučit účastníky o tom, že všechny skutečnosti a důkazy o nich musí být označeny dříve, než soud ve věci vyhlásí rozhodnutí. Pokud nedojde k uvedení rozhodných skutečností a důkazů o nich do vyhlášení rozhodnutí, pak odvolací soud k později uplatněným skutečnostem a důkazům přihlédne jen za podmínek stanovených v § 205a OSŘ. Tímto je zavedena tzv. neúplná apelace, jež ovládá odvolací řízení, aniž by koncentrace v § 118b tímto byla dotčena.

4.1.6 Dokazování

Každé rozhodnutí soudu musí oporu v poznacích o rozhodované věci. Dokazování je právem a procesními zvyklostmi upravený postup soudu a účastníků, jehož účelem je získání poznatků důležitých pro meritorní či jiné rozhodnutí soudu nebo pro další procesní postup soudu nebo účastníků.⁷⁴ Předmětem dokazování jsou rozhodné skutečnosti, na jejichž základě soud získává skutkové poznatky, které se stanou podkladem pro rozhodnutí ve věci. Naproti tomu Svoboda ve své publikaci uvádí, že na základě dokazování soud nezískává jen poznatky o skutku, ale také procesní poznatky, jež jsou důležité pro jiné než meritorní rozhodnutí ve věci. V řízení na ochranu

⁷⁴ SVOBODA, Karel. *Dokazování*. Praha : ASPI - Wolters Kluwer, 2009. 392 s.

osobnosti se nadále prosazuje zásada materiální pravdy stanovené v § 153 odst. 1 OSŘ, ta je naplňována aktivitou účastníků, která předurčuje závěry soudu o skutku a slouží tedy jako základ pro právní posouzení nároku uplatněného účastníkem.

Dokazování je ve sporném řízení ovládáno zásadou projednací, tedy hlavní odpovědnost za navržení a obstarávání důkazů mají účastníci řízení, kteří mají povinnost tvrzení a povinnost důkazní a tomu odpovídající břemena. Povinnost důkazní a povinnost tvrzení je dle § 120 OSŘ žalovaným naplňována podáním žaloby, v níž je konkretizován neoprávněný zásah do osobnostních práv a uvedeny důkazy na podporu tohoto tvrzení. V řízeních na ochranu osobnosti primárně tíží důkazní břemeno žalobce. Soudu musí být jeho navrženými důkazy prokázáno, že žalovaný je osobou, jež neoprávněně zasáhla do osobnostních práv žalobce a to uvedením nebo zveřejněním nepravdivých, difamujících informací, neodborným lékařským zákrokem či diskriminačním chováním. Důkazní břemeno je sdílené. Za předpokladu, že žalobce unese důkazní břemeno, dojde k jeho přesunu na žalovaného, který se stejným způsobem tvrdí a prokazuje soudu, že jeho zásah nebyl neoprávněný a tedy není u něho dána občanskoprávní odpovědnost za vzniklou nemajetkovou újmu. Žalovaný unese důkazní břemeno v případě prokázání, že není původcem neoprávněných zásahů, které jsou předmětem žaloby nebo uvedením důkazu pravdy, tj. dokázání, že výroky, kterými bylo, dle žalobce zasaženo do jeho subjektivních osobnostních práv, jsou pravdivé, a tedy objektivně nezpůsobilé k zásahu do všeobecného osobnostního práva. K tomu se ve svém rozsudku vyjádřil Nejvyšší soud České republiky dne 14. 11. 2007⁷⁵ ve smyslu: *„Nesporná zvláštnost ochrany osobnosti fyzické osoby podle ustanovení § 13 OZ pak spočívá v tom, že je-li zásah do osobnosti fyzické osoby, konkrétně zásah do její cti, ve skutkových tvrzeních znevažující - difamující (dehonestující) povahy, důvod vylučující neoprávněnost zásahu je zpravidla dán (neboli původce tohoto zásahu nebude odpovídat) tehdy, prokáže-li (na něm v tomto směru spočívá povinnost tvrzení, břemeno tvrzení, důkazní povinnost a důkazní břemeno), že uvedená skutková tvrzení jsou pravdivá - tzv. důkaz pravdy. Zásadně nemůže být proto poskytnuta občanskoprávní ochrana cti proti difamujícím tvrzením, která jsou pravdivá.“*

Dokazování lze rozdělit do čtyř fází: navrhování důkazů, obstarávání důkazů, provádění důkazů a hodnocení důkazů. Navrhování důkazů směřuje vůči soudu a je

⁷⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky, ze dne 14. 11. 2007, sp.zn. 30 Cdo 332/2007, ASPI 104072CZ (JUD)

zejména povinností účastníků resp. toho, kdo určitou skutečnost, jež má být dokázána, tvrdí. Tato fáze se nejvýrazněji uplatňuje v řízení sporném, v němž je navrhování důkazů časově omezené v souvislosti s existencí zákonné koncentrace. Za důkaz slouží vše, co je způsobilé soudu objasnit stav věci. Výčet důkazních prostředků je v zákoně demonstrativní tak, aby byla zajištěna možnost vždy uvést na podporu svých tvrzení jakýkoliv nový v zákoně neuvedený důkazní prostředek.

Stále jedním z nejčastějších používaným důkazním prostředkem je, i přes nespolehlivost lidské paměti, výslech svědka. V § 126 OSŘ je stanovena zákonná svědecká povinnost, která ukládá každému se na předvolání dostavit a vypovídat. V řízení na ochranu osobnosti musí soud zvláště dbát na posouzení věrohodnosti podané svědecké výpovědi. Nezřídka se vyskytnou případy, kdy subjektivní pocity žalobce se projeví následně ve svědecké výpovědi. Zde bych chtěla uvést, že není neoprávněným zásahem do práv na ochranu osobnosti, pokud osoba, jejíž výroky byly za neoprávněné označeny, plnila při jejich uvedení svoji svědeckou povinnost. K tomu rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 14. 5. 2002⁷⁶, jež stanoví: *„Nejde o neoprávněný zásah do práva na ochranu osobnosti, jestliže svědek, řídící se povinnostmi svědka uloženými, vypoví v trestním řízení, že má za to, že se někdo dopustil trestné činnosti.“*

Zejména v řízeních na ochranu osobnosti, kde je jako původce neoprávněných zásahů označeno zdravotnické řízení nebo konkrétní lékař, se prokázání odpovědnosti za občanskoprávní sankce neobejde bez znaleckých posudků. Soud ustanoví znalce dle §127 OSŘ v případě, závisí-li rozhodnutí na posouzení skutečností, k nimž je třeba odborných znalostí. Jak již bylo uvedeno, znaleckých posudků je třeba využít, pokud se žalobce zejména domáhá ochrany svého práva na tělesnou integritu vůči nemocnicím či lékařům.

Častým důkazním prostředkem jsou listinné důkazy, jako nepřímé důkazy, které zachycují určitou zprávu v písemné formě zachycenou na movitém podkladu, jež je možný soudu předložit. Listiny rozdělujeme na veřejné, u nichž je základním hlediskem jejich pravost, přičemž jejich pravdivost je presumována do doby, než je prokázán opak, a soukromé. Listin je jako důkazního prostředku využíváno zejména ve sporech na ochranu lidské důstojnosti a cti. Obvykle se jedná o novinové články, reklamy nebo dopisy. Články v periodickém tisku jako důkaz obstojí při prokázání nepřímého

⁷⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 14. 5. 2002, sp. zn. 28 Cdo 795/2002, ASPI: 72280CZ (JUD)

původcovství za neoprávněný zásah u vydavatele. V případě prokazování přímého původcovství nejsou novinové články obecně přijímány jako důkaz toho, že daná osoba skutečně řekla to, co je obsahem článku. V těchto případech lze alternativně užít jako důkazního prostředku svědka – autora článku, ohledání – nahrávka rozhovoru, který byl podkladem pro daný článek.

V pořadí dalším důkazním prostředkem je ohledání, jež je upraveno § 130 OSŘ, jedná se o jeden z nejspolehlivějších důkazů, jelikož na základě ohledání se soud přímo seznamuje s vlastnostmi věci či jevu, jež jsou předmětem ohledávání. Z příkladů uvedených v judikatuře bych uvedla použití videozáznamu, ohledání nápisu na pamětní desce nebo použití audiozáznamů.

Výslech účastníků je důkazním prostředkem za předpokladu, že soud tento procesní důkaz nařídil, jestliže konkrétní skutečnost nelze prokázat jiným způsobem a účastník s tímto výsledkem souhlasí. Nesmíme zde opomenout, že vždy se bude jednat o výpověď zatíženou subjektivními pocity žalobce jako osoby poškozené a žalovaného jako osoby obviněné z neoprávněného zásahu.

Na tomto místě bych ráda zmínila problematiku použití záznamů hovorů a audiozáznamů jako důkazu v občanskoprávním řízení. Pokud vyjdeme z ustanovení občanského soudního řádu, že za důkaz je možné použít vše, čím se dá zjistit skutečný stav věci, pak by musel být soudy bez výhrad prováděn jakýkoliv druh záznamu. Nutno je mít na paměti, že pořízením záznamu osobního projevu, může být zasaženo do všeobecného osobnostního práva ve smyslu § 11 OZ, a použití takového záznamu osobní povahy je poté možné jen se souhlasem konkrétní osoby, jíž se daný záznam týká. Z judikatury plyne, že navrhne-li účastník důkaz, který byl pořízen v rozporu s obecně závaznými předpisy nebo při jeho získávání došlo k porušení práv jiné fyzické osoby, soud takovýto důkazní prostředek jako nepřípustný neprovede.⁷⁷ V mnoha případech je právě takovýto audio či video záznam projevů osobní povahy jediným důkazem žalobce, kde je zachycen neoprávněný zásah do jeho osobnostních práv a z logiky věci nelze očekávat souhlas osoby zachycené na záznamu k jeho použití před soudem proti ní samé. Tímto vzniká paradoxní situace, kdy tu je důkazní prostředek prokazující neoprávněný zásah, ale nelze ho provést. Soudní i právní praxí byla tato situace řešena prostřednictvím zákonné licence dle § 12 odst. 2 OZ a občanské soudní

⁷⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky, ze dne 21.10.1998, sp.zn. 21Cdo 1009/98, ASPI: 13572CZ(JUD)

řízení tak bylo považováno za projev úřednické licence. Ústavní soud došel ve svém nálezu ze dne 13. 9. 2006⁷⁸ k zcela opačnému názoru, když se vyjádřil následovně: „svolení není třeba, použijí-li se písemnosti osobní povahy, podobizny, obrazové snímky nebo zvukové záznamy k účelům úředním na základě zákona (tzv. úřední licence). Za projev úřední licence však nelze považovat každé řízení nebo jednání před soudem či jiným orgánem státu, ale jen případy, které výslovně upravuje zákon. Takovým zákonem je trestní řád, který v této souvislosti upravuje odposlech a záznam telekomunikačního provozu v trestním řízení. Občanskoprávní předpisy nic podobného nestanoví. Magnetofonový záznam telefonického hovoru fyzických osob je záznam projevů osobní povahy hovořících osob a takový záznam může proto být použit (i jako důkaz v občanském soudním řízení) zásadně jen se svolením fyzické osoby, která byla účastníkem tohoto hovoru.“ Z uvedeného lze dovodit, že řízení před civilními soudy není projevem zákonné úřednické licence. Otázkou je zdali lze dovodit konkludentní souhlas s použitím záznamu s ohledem na vývoj techniky, kdy každý má všeobecné povědomí o tom, že hovory i videa se dají nahrávat. Dle mého názoru by takovéto pojetí souhlasu nebylo šťastné a dříve či později by vedlo k neúměrnému užívání takovýchto záznamů a permanentní obavy z jejich pořizování. Na druhé straně jestliže záznam představuje jediný důkazní prostředek, se odmítnutí jeho provedení jeví jako odmítnutí spravedlnosti. Svou roli při použití záznamu jako důkazního prostředku má také jeho obsah. Ochrana osobnosti je poskytována v případě užití záznamů zachycující osobní projevy. Vrchní soud se k tomuto vyjádřil dne 27. 3. 2003⁷⁹ tak, že: „Provedení důkazu soukromě pořizovaným audiozáznamem nevylučuje § 125 OSŘ.; to tím spíše, by-li takový záznam učiněn v prostoru určeném pro veřejnost v rámci obchodní činnosti a nijak se netýkal soukromí zúčastněných osob.“ Tento názor sdílí i Nejvyšší soud České republiky v rozsudku ze dne 11. 5. 2005⁸⁰: „Projevy společníků obchodní společnosti zaznamenané na zvukovém záznamu pořizovaném při jednání společníků obchodní společnosti o problémech dané obchodní společnosti nelze považovat za projevy osobní povahy.(...) Ustanovení § 11 a § 12 OZ totiž poskytují ochranu jen těm projevům fyzických osob, jež mají osobní povahu. Osobní povahu proto - jak z logiky věci plyne -

⁷⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 13. 9. 2006, sp. zn. I. ÚS 191/05, dostupný z: <http://nalus.usoud.cz>

⁷⁹ Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 27.3.2003, sp. zn. 1 Co 62/2003, Bulletin advokacie, 3/2002, str. 73

⁸⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 11. 5. 2005, sp. zn. 30 Cdo 64/2004, ASPI: 28883CZ (JUD)

zpravidla nemají projevy, ke kterým dochází při výkonu povolání, při obchodní či veřejné činnosti.“

I přes názor Ústavního soudu se domnívám, že de lege ferenda by měl být audio či videozáznam jako důkazní prostředek soudy prováděn. Jelikož jeho smyslem není neoprávněně zasáhnout do osobnostních práv jiné fyzické osoby, ale pouze prokázat existenci protiprávního zásahu. Tak může tento důkazní prostředek představovat mezní bod mezi poskytnutím a odmítnutím spravedlnosti.

Další fází je obstarávání důkazů, což zajišťuje soud tak, aby bylo možné je při jednání provést. V případě, že se soudu nepodaří navržený důkaz obstarat, nastávají stejné procesní důsledky jako by nebyl vůbec důkaz navržen. Je v zájmu účastníků, aby při obstarávání důkazů se soudem spolupracovali a zejména plnili svoji ediční povinnost.

Důkazy provádí během jednání soud, přičemž rozhodne, které z účastníky navržených důkazních prostředků provede. Soud není při provádění důkazů vázán jen na důkazy navržené účastníky, ale dle potřeby řízení může sám provádět jiné než navržené důkazy. Na možnost provádění důkazů má vliv koncentrace řízení, která stanovuje moment, od kterého již soud nemůže k navrhovaným důkazům přihlížet nebo je dokonce provádět. Momentem kdy nastala koncentrace řízení, je po obsahové stránce spis uzavřen a soud smí nadále přihlížet pouze ke skutečnostem, jež doposud vyšly najevo a jsou jeho součástí. Den koncentrace řízení je závazný i pro soud a to konkrétně v možnosti z vlastní iniciativy provádět důkazy. Pokud by soud vlastní aktivitou obcházel zákaz uvádění nových skutečností a důkazů po nastalé koncentraci řízení, jednalo by se o hrubé porušení principu koncentrace řízení, jelikož soud nemá originální právo k provádění důkazů a svoji vlastní aktivitou nemůže nahrazovat procesní aktivitu účastníků sporného řízení, jež je ovládáno zásadou dispoziční.

Poslední a pro výsledek řízení nejdůležitější fází procesu dokazování je hodnocení důkazů soudem. Hodnocení důkazů je chápáno jako myšlenkový postup soudu, kterým je provedeným důkazům přisuzována hodnota dle toho jaký význam mají pro vydání rozhodnutí ve věci. Hodnocení vychází ze zásady volného hodnocení důkazů vyjádřené v §132 OSŘ, která stanoví, že soud hodnotí důkazy podle své úvahy, a to každý jednotlivě a všechny ve vzájemné souvislosti, přitom přihlíží pečlivě ke všemu, co vyšlo během řízení najevo, včetně toho, co uvedli během řízení účastníci. Na základě

volného hodnocení důkazů získává soud poznatky o věrohodnosti a pravdivosti důkazů. Hodnota věrohodnosti provedeného důkazu je zejména důležitá pro zachování koncentrace řízení, jelikož jen na základě jejího zpochybnění lze překážku koncentrace překonat. Pojem věrohodnost je v praxi spojován nejčastěji s důkazním prostředkem v podobě výslechu svědka, judikatura se dále zmiňuje o věrohodnosti ve spojení se znaleckým posudkem. Nutné je samozřejmě zkoumat věrohodnost u všech důkazních prostředků. K výkladu věrohodnosti, jako hodnoty důkazu, existuje řada judikатурních rozhodnutí, přičemž je nutné podotknout, že obsah tohoto pojmu není v soudní praxi stále ustálen a to ani na nevyšších stupních soudní soustavy. K tomuto bych uvedla rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. 7. 2003⁸¹ : *„Zpochybněním věrohodnosti důkazních prostředků se v první řadě rozumí tvrzení a pomocí důkazů prokázání takových skutečností, které vyvrací závěry soudu prvního stupně o tom, že určitý důkazní prostředek je nevěrohodný (a že proto z něj nelze při zjišťování skutkového stavu věci vycházet) nebo že je věrohodný (a že tedy je třeba na něm vybudovat zjištění skutkového stavu), popřípadě které vedou k závěru, že důkazní prostředek měl být správně z hlediska své věrohodnosti hodnocen soudem prvního stupně jinak. Zpochybnění věrohodnosti důkazních prostředků může spočívat i na takových skutečnostech, které - kdyby byly prokázány - mohou mít samy o sobě nebo ve spojení s již známými skutečnostmi jen vliv na hodnocení provedených důkazních prostředků, z nichž vychází rozhodnutí soudu prvního stupně, z hlediska jejich věrohodnosti.“*

Pravdivost důkazu je spojena s hodnocením výsledku po provedení dokazování, kdy soud učiní závěr, které skutečnosti, o nichž byly provedeny důkazy, lze pokládat za dokázané a tedy i pravdivé. Při hodnocení důkazu z hlediska závažnosti důkazu soud určuje, jaký význam má konkrétní důkazní prostředek pro vydání rozhodnutí, zdali může být základem pro skutková zjištění soudu, která se stanou podkladem pro právní posouzení nároku. Hodnocením důkazu ze strany zákonnosti soud zjišťuje, jakým způsobem byly důkazní prostředky opatřeny a zda způsob jejich získání neodporuje zákonu. Okolnosti získání důkazu posuzuje soud striktně dle zákona, zde se neuplatní „volnost“.

⁸¹ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 16. 7. 2003 sp.zn. 21 Cdo 818/2003, ASPI: 26812CZ (JUD)

4.1.7 Náklady řízení

Náklady tvoří nedílnou součást soudního řízení. Každá jednotlivá řízení jsou spojena s náklady, na jejichž úhradě participují účastníci řízení a další osoby. Náklady řízení plní funkci preventivní, prostřednictvím nich je zajištěna ochrana soudu před kverulanty, kteří zatěžují justici. Dále plní náklady řízení funkci sankční, tedy ten kdo svým protiprávním jednáním zapříčinil, že se poškozený domáhá ochrany svých práv v soudním řízení, je nucen nahradit náklady řízení druhé straně. Ačkoliv jsou náklady řízení nezbytnou složkou fungování soudnictví, nesmíme opomenout fakt, že přístup k soudnictví a k soudní ochraně musí být zajištěn každému v souladu s čl. 36 LZPS a čl. 6 Úmluvy, proto musí jít vždy o přiměřené náklady, které nezabrání lidem v prosazování jejich práva.

Pro oblast náhrady nákladů řízení musíme striktně odlišovat pojem placení nákladů a hrazení nákladů řízení. Povinnost platit náklady řízení vzniká každému účastníkovi ohledně nákladů, jež mu v průběhu řízení vznikají a plní ji primárně při jejím vzniku. Hrazení nákladů řízení je soudem uložená povinnost, jejímž obsahem je závazek neúspěšného účastníka řízení nahradit jinému účastníkovi náklady, které na soudní řízení vynaložil, jedná se o sekundární povinnost, v níž se projevuje sankční funkce nákladů řízení.

Náhrada nákladů sporného řízení je ovládána zásadou úspěchu ve věci obsaženou v § 142 OSŘ, z něhož můžeme dovodit pravidla pro rozhodování soudu o nákladech řízení. Náhrada nákladů bude soudem přiznána tomu účastníkovi, který měl ve věci plný úspěch, který na straně žalobce znamená, že soud plně vyhověl žalobnímu petitu a straně žalovaného je v případě, že podaná žaloba byla v celém svém rozsahu zamítnuta. Pokud je úspěch a neúspěch ve věci přibližně stejný soud obvykle nepřizná náhradu nákladů žádnému z účastníků. V případě, že účastník měl v řízení úspěch jen částečný, může mu být přiznána plná náhrada nákladů, pokud měl neúspěch jen v nepatrné části nebo rozhodnutí o výši plnění záviselo na znaleckém posudku či na úvaze soudu. Náhrada nákladů může být přiznána i neúspěšnému odpůrci za podmínek §143 OSŘ⁸².

Zvláštností řízení ve věcech ochrany osobnosti je otázka náhrady nákladů v případech, kdy žalobce vedle morálního zadostiučinění požadoval náhradu

⁸² §143 OSŘ Žalovaný, který neměl úspěch ve věci, má právo na náhradu nákladů řízení proti žalobci, jestliže svým chováním nezavdal příčinu k podání návrhu na zahájení řízení.

nemajetkové újmy v penězích, kde stanovení její výše je toliko na úvaze soudu dle § 13 odst. 3 OZ ve spojení s § 136 OSŘ. Za této situace je otázka náhrady nákladů řešena v případech částečného úspěchu ve věci soudy použitím § 142 odst. 3 OSŘ, který stanoví pro účastníka, jež měl jen částečný úspěch ve věci, možnost plné náhrady nákladů v případě, že jeho neúspěch byl jen v nepatrné části nebo záviselo-li rozhodnutí o výši plnění na znaleckém posudku nebo úvaze soudu.

K tomuto se vyjádřil i Ústavní soud svým nálezem s tím, že pokud měl žalobce domáhající se jak morálního tak peněžního zadostiučinění úspěch jen co do morální satisfakce, přichází v úvahu plná náhrada nákladů řízení ve smyslu § 142 odst. 3 OSŘ, neboť nepřiznání zadostiučinění v penězích za nemajetkovou újmu bylo dáno úvahou soudu⁸³. Dle ústavního soudu nemohou obecné soudy při rozhodování o přiznání náhrady nákladů postupovat mechanicky dle zákona, ale musí vždy vzít úvahu, co je v řízení řešeno jako otázka hlavní a co jako vedlejší. Pokud měl žalobce úspěch ve věci hlavní, tedy v tom, že byl prokázán neoprávněný zásah do jeho osobnostního práva, pak je nepřiznání peněžité satisfakce soudem jen nepatrným neúspěchem. Soudy je tento postup ve věcech ochrany osobnosti přijímaný a také používáný.

K dané problematice se Ústavní soud vyjádřil opětovně v nálezu z 5. 8. 2009, kde se uvádí v souvislosti s úspěchem v peněžním zadostiučinění nutné rozlišování a posuzování skutkových zjištění týkajících se existence nemajetkové újmy – tedy základu nároku (jež úvahou soudu ve smyslu § 136 o. s. ř. není) a určením konkrétní výše přiměřeného zadostiučinění za nemajetkovou újmu, jež úvahou soudu ve smyslu § 136 OSŘ je. Přesná metoda, jak stanovit přiměřenost zadostiučinění, není. Ústavní soud konstatoval, že za ne zcela přiléhavý odhad výše budoucího přiznaného nároku nemůže být žalobce v rámci náhrady nákladů řízení sankcionován⁸⁴.

Rozhodnutí o nákladech řízením zpravidla součástí konečného rozhodnutí ve věci a soud o nich rozhoduje ex offo i bez podání návrhu. Soud může rozhodnout o nákladech řízení i samostatným usnesením, jež je vykonatelné až s právní mocí rozhodnutí, kterým byla náhrada nákladů přiznána. S právní mocí konečného rozhodnutí vzniká povinnost ke splnění peněžitého plnění a to i s případnými úroky. V praxi obvykle není k přiznané náhradě nákladů soudního řízení přiznáváno

⁸³ Nález Ústavního soudu ze dne 22. 6. 2000, sp. zn. III. ÚS 170/99, <http://nalus.usoud.cz>

⁸⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 5.8.2009, sp. zn. I.ÚS 1310/09, <http://nalus.usoud.cz>

příslušenství, tedy úroky z prodlení. Ostatně účastníci soudních řízení je zásadně ani nepožadují. Ovšem to neznamená, že žádat úroky z prodlení také z nákladů řízení je vyloučeno.⁸⁵

Na tomto místě bych ráda zmínila nově schválený zákon, kterým se novelizuje zákon o soudních poplatcích, na základě něhož by mělo dojít od 1. 7. 2011 ke zvýšení soudních poplatků. Novela zejména reaguje na ekonomickou a společenskou situaci, na složitost projednávaných případů a zvýšení nákladů na chod justice. Novela reflektuje na zvyšující se agendu a slibuje snížit zatížení soudů, jež se mnohdy musí zabývat žalobami notorických stěžovatelů, dále reaguje na absenci motivace pro smírné vyřízení sporů a s tím související vrácení osmdesáti procent poplatku při zpětvzetí žaloby před prvním jednáním soudu, v neposlední řadě je upravena možnost osvobození od soudního poplatku v plném rozsahu, která bude moci být užita jen výjimečně a budou-li proto zvláště závažné důvody. Sazby se budou měnit nejen u poplatků spojených se soudním řízením, ale je počítáno i se zdražením úkonů, které nesouvisí s žádným sporem (zápis nové firmy). Podle mnohých názorů je stanovení vyšších soudních poplatků diskriminační a může vést až k tomu, že méně majetní lidé se nebudou obracet na soud pro ochranu svého práva, ačkoliv by svůj spor potřebovali vyřešit soudní cestou.

4.1.8 Rozhodnutí

Závěr soudního řízení je představován procesním úkonem soudu v podobě rozhodnutí, které můžeme definovat jako autoritativní výrokem, jenž má závazné právní důsledky, stanovené objektivním právem. Rozhodnutí je projevem vůle soudu, který se posuzuje výhradně podle svého obsahu, vždy musí mít předepsané náležitosti stanovené zákonem pod pohrůžkou prohlášení nicotnosti rozhodnutí. Podstatou pro soudní rozhodnutí je zjištění skutkového stavu věci, neboť jen na základě úplného zjištění a objasnění skutkových okolností lze vydat spravedlivé rozhodnutí.

V řízeních na ochranu osobnosti je právní spor mezi účastníky řešen meritorním rozhodnutím, ve kterém nalezneme dvě stránky a to skutková zjištění a na ně navazující právní posouzení. Skutková zjištění, jež vyjadřují konkrétnosti případu a jsou základem pro vydání rozhodnutí, získává soud prostřednictvím provedení dokazování během

⁸⁵ <http://www.ceskenoviny.cz/paragrafy/zpravy/uroky-z-prodleni-z-nakladu-soudniho-rizeni-cast-4-505247>, shlédnuto dne 9. 3. 2011

řízení, přičemž v souladu s ustanovením § 154 odst. 1 OSŘ musí přihlédnout ke všemu, co vyšlo během řízení najevo. Po řádném zjištění skutkového stavu následuje jeho právní posouzení a podřazení daného případu pod danou právní normu.

V řízení na ochranu osobnosti je dle povahy rozhodnutí rozhodováno deklaratorním a také konstitutivním rozhodnutím. Pokud soud rozhoduje o určující žalobě je vydáván deklaratorní rozsudek, jím se autoritativně zjišťuje existence nebo neexistence právního vztahu a je projevem žalobcova úspěšného dovolání se soudní ochrany práv. Pokud soud rozhoduje o žalobách ve smyslu § 13 OZ, pak se zde jedná o zcela zjevně rozhodnutí konstitutivní, neboť jsou nově ustanovena práva a povinnosti mezi žalobce a žalovaným a soud rozhoduje na základě hmotněprávních ustanovení.

V řízení na ochranu osobnosti je rozhodováno ve věci, tudíž je formou rozhodnutí rozsudek dle § 152 odst. 1 OSŘ. Věci samou je ve sporném řízení chápán nárok uplatňovaný žalobcem vůči žalovanému, o němž má být v řízení rozhodnuto. Výjimkou ve formě rozhodnutí, která se uplatňuje v řízeních ve věcech ochrany osobnosti, je usnesení, kterým je schválen smír § 99 odst. 2 OSŘ, jedná se rozhodnutí, které se nezabývá meritem věci, ale pouze konstatuje platnost smíru a tím jeho soulad s objektivním právem.

Rozsudky v řízeních na ochranu osobnosti tedy znějí zejména na plnění a na určení právního vztahu. Rozsudkem má být rozhodnuto o celé projednávané věci, tedy předmět řízení, tak jak byl žalobou a dalšími dispozitivními úkony účastníků, musí být v rozsudku vyčerpán celý. Sporné řízení je ovládáno zásadou dispoziční, ta stanoví, že soud je vázán podanou žalobou a nároky v ní uplatněné. Z toho plyne, že soud nemůže přiznat žalobci více nebo něco jiného, než požadoval ve svém návrhu § 153 odst. 2 OSŘ.

Rozhodnutí resp. rozsudek musí mít obsahové náležitosti v podobě výroku, odůvodnění rozhodnutí a poučení o opravném prostředku. Výroková část obsahuje meritorní rozhodnutí, musí obsahovat zcela určité a srozumitelné vymezení rozsahu povinností tak, aby rozsudek mohl být po stránce materiální vykonatelný. Soudy bylo opakovaně judikováno, že výrok musí být dostatečně srozumitelný a určitý, aby vždy bylo zřejmé, jak soud rozhodl, a to i v případě zamítavého rozhodnutí. Výrok rozhodnutí je závazný jen pro účastníky řízení.

Výrok soudu ukládající povinnost zdržet se zásahů do osobnostních práv, musí obsahovat přesný popis neoprávněného zásahu, kterého se má povinný zdržet a zároveň musí být konkretizována hodnota osobnosti, která byla ohrožena nebo porušena, aby mohl být rozsudek vykonatelný. Nelze se ve výrokové části omezit na pouhé konstatování povinnosti zdržet se neoprávněných zásahů. Ve výroku není stanovena lhůta k plnění, jelikož je rozsudek vykonatelným nabytím právní moci dle § 161 odst. 2 OSŘ. Žalovaný je tak povinen s nabytím právní moci rozsudku zdržet se neoprávněných zásahů konkretizovaných ve výroku.

Výrok žaloby na odstranění následků zásahů do osobnostních práv musí obsahovat konkretizovanou povinnost, jež je soudem žalovanému ukládána, aby mohlo dojít k výkonu rozhodnutí. Soud tedy musí uložit povinnost, která zajistí nápravu následků neoprávněného zásahu, vždy s ohledem a případnou možností soudního výkonu. Výrok musí zároveň obsahovat i lhůtu ke splnění povinnosti žalovaným, tato lhůta je třídní, pokud soud nestanoví lhůtu delší dle § 160 odst. 1 OSŘ.

Výrok satisfakční musí obsahovat v případě morálního zadostiučinění přesný text omluvy a přesný způsob jejího provedení (zaslání dopisu, uveřejnění v tisku, rozhlasu či televizi) a stanovena lhůta k jejímu splnění. Pokud soudem přisouzena i peněžitá satisfakce, pak je nezbytnou součástí výroku její přesné vyčíslení včetně lhůty k placení (tři dny a víc), nejsou-li stanoveny splátky.

Výrok žaloby, kterým se závazně určuje neoprávněnost zásahu do práva vycházejícího z ochrany osobnosti nebo se vyslovuje nepravdivost výroků, obsahuje přesně konkretizovaná porušená práva či právní vztahy s deklarováním neoprávněnosti či nepravdivosti zásahu do nich. Lhůta k plnění se nestanovuje a výrok je vykonatelný s nabytím právní moci,

Součástí rozhodnutí je jeho odůvodnění, jehož obsah je stanoven v § 157 odst. 2 OSŘ, zde je stručně vyjádřen předmět sporu a právně relevantní tvrzení žalobce o nárocích vůči žalovanému tak, jak byl uveden v žalobě. S ohledem na rovné postavení účastníků řízení je nezbytnou součástí odůvodnění uvedení protiargumentů žalovaného, jenž nároky zeslabují. Soud shrne skutkové závěry, ke kterým došel na základě dokazování a dále uvede zákonná ustanovení, z nichž v dané věci při rozhodování vycházel. Nutno říci, že formální nedostatky odůvodnění nezakládají nepřezkoumatelnost rozsudku.

Proces vzniku rozhodnutí soudu podléhá zákonem stanoveným pravidlům, jež je nutno při vydávání respektovat. První fází tvorby rozhodnutí je vznik rozhodnutí ve smyslu stanovení obsahu výroku, tedy vynesení rozhodnutí. Z důvodu zajištění preciznosti formulace výroku je možnost odročit jednání na dobu nejdéle deseti dnů za účelem vyhlášení rozsudku § 156 odst. 2 OSŘ. Následující fází je vyhlášení rozsudku, kterým rozumíme ústní sdělení celého obsahu enunciátu a stručně shrnutého odůvodnění. Vyhlášením je ukončen proces tvorby rozhodnutí a soud je od tohoto momentu svým rozhodnutím vázán § 156 odst. 3 OSŘ. V další fázi je rozhodnutí písemně vyhotoveno a stává se tak veřejnou listinou. Písemné vyhotovení je dokladem o to, jak soud v konkrétním případě rozhodl a stává se podkladem pro výkon rozhodnutí. Stejnopis písemného vyhotovení rozhodnutí resp. rozsudku je doručován účastníkům řízení popřípadě jejich zástupcům do vlastních rukou § 158 odst. 2 OSŘ, s momentem doručení je spojena řada procesních důsledků (počátek běhu lhůty k odvolání, počátek lhůty k plnění).

Účelem soudního řízení je věcné vyřešení sporu, jenž je předmětem řízení a zajistit tak ochranu práv a oprávněných zájmů účastníků. V zájmu právní jistoty musí rozhodnutí soudu splňovat dva požadavky, musí být konečné, závazné a nezměnitelné. Tyto dva požadavky se spojují v procesním institutu právní moci a to v její formální a materiální složce.

Formální složka právní moci se vztahuje k řízení a vyjadřuje nemožnost napadení rozhodnutí řádným opravným prostředkem. Základní podmínkou pro nabytí právní moci je doručení stejnopisu rozsudku. Rozhodnutí soudu prvního stupně, proti němuž je přípustné odvolání nabývá právní moci až marným uplynutím patnáctidenní lhůty k jeho podání, počítané ode dne doručení rozhodnutí. Pokud proti rozhodnutí soudu prvního stupně není řádný opravný prostředek přípustný nebo se oprávněný účinným projevem vůle vzdal práva na odvolání, pak nastává právní moc dnem doručení.

Materiální složkou právní moci, vážící se k předmětu řízení, chápeme závaznost a nezměnitelnost pravomocného rozhodnutí. Závaznost rozhodnutí ve věcech ochrany osobnosti je vyjádřena v § 159a odst. 1, 4 OSŘ. Pod pojmem závaznost rozhodnutí rozumíme stav, kdy ohledně předmětu, k němuž se vztahuje rozhodnutí a osob, k nimž se váže, je třeba se tímto rozhodnutím řídit s tím, že takové chování obsažené

v rozhodnutí je vynutitelné. Nezměnitelnost rozhodnutí je stanovena § 159 a odst. 5 OSŘ a vyjadřuje překážku znovuprojednání věci pravomocně rozhodnuté za podmínky totožnosti předmětu řízení a účastníků. Nezměnitelnost meritorního rozhodnutí ovšem není absolutní a právní řád umožňuje změnit nebo zrušit pravomocné rozhodnutí cestou mimořádných opravných prostředků.

Formální a materiální právní moc nejsou dva různé druhy právních mocí, ale vždy jsou naplněním jediné právní moci. Formální a materiální právní moc vystupují ve vzájemné podmíněnosti a existence jedné bez druhé není možná. Prosením institutem právní moci je vyjádřeno skončení soudního řízení s výsledkem, jenž je představován rozsudkem. S právní mocí nelze zaměňovat vykonatelnost, která je účinkem rozsudku.

Vykonatelností tedy rozumíme vlastnost rozsudku, jenž spočívá ve způsobilosti státním donucením si vynutit splnění povinnosti uložené ve výroku rozsudku. Vykonatelnosti nabývá rozsudek znějící na plnění marným uplynutím lhůty k plnění § 161 odst. 1 OSŘ, zmíněná lhůta počíná běžet dnem následujícím po dni, kdy rozsudek nabyl právní moci. Lhůta je třídní, soud však může tuto lhůtu prodloužit či stanovit splátky. Na základě tohoto pravidla je rozsudek soudu prvního stupně obsahující povinnost k plnění, proti kterému nebyl podán řádný opravný prostředek, vykonatelný po uplynutí osmnácti dnů od doručení stejnopisu účastníkům. V případě rozsudků soudu odvolacího, proti nimž nelze podat řádný opravný prostředek, nastává vykonatelnost současně s právní mocí, tedy dnem doručení. Rozsudky ve věcech ochrany osobnosti, které neodsuzují k plnění tzv. určovací rozsudky, nabývají vykonatelnosti dnem jejich doručení.

Institut ochrany osobnosti upravuje v občanském zákoníku pouze několik ustanovení. Vysoká míra obecnosti těchto zákonných norem vyvolává při jejich aplikaci v právní praxi rozsáhlou judikaturu soudům, jejíž zevšeobecňující potenciál nejen přispívá ke sjednocování soudní praxe na úseku ochrany osobnosti, ale její právní úpravu fakticky dotváří.⁸⁶

4.1.9 Opravné prostředky

V řízeních ve věcech ochrany osobnosti soud rozhoduje o sporu mezi účastníky, jejichž zájmy na rozhodnutí jsou protichůdné, z toho plyne, že vždy na jedné straně bude účastník, který nebude považovat rozhodnutí soudu za spravedlivé, bez ohledu na

⁸⁶ DOLEŽÍLEK, Jiří. *Přehled judikatury ve věcech ochrany osobnosti*. Praha : ASPI, a. s., 2008. 216 s.

to zdali objektivně takovým skutečně je, nebo se ze subjektivního pohledu takovým jeví. Přezkoumání správnosti soudního rozhodnutí je v zájmu jak jednotlivců, tak i v zájmu veřejném, protože cílem soudního řízení rozhodnutí věcně správné a spravedlivé⁸⁷. S respektováním zásady nezávislosti soudů podléhá soudní rozhodnutí vždy jen vnitřní kontrole soudní soustavou, tedy pouze soudnímu přezkumu. Opravnými prostředky nazýváme procesní instituty, jež dávají možnost účastníkům zahájit opravné řízení a rozděluje je na řádné a mimořádné.

Odvolání je řádným opravným prostředek, jehož podáním se účastník domáhá přezkoumání dosud nepravomocného rozhodnutí krajského soudu v prvním stupni. Odvolání je vystavěno na zásadách apelačního opravného systému⁸⁸, v občanském soudním řádu se uplatňuje tzv. neúplná apelace, jež úzce souvisí s koncentrací řízení. Za použití neúplné apelace soud rozhodující o opravném prostředku nepřipouští uvedení nových skutečností a důkazů, než jaké byly uvedeny v řízení před soudem I. stupně, pokud není zákonem stanoveno jinak. V souvislosti s podáním opravného prostředku hovoříme o jeho přípustnosti či nepřípustnosti. Občanský soudní řád v § 202 OSŘ taxativně uvádí případy nepřípustnosti podání odvolání. Odvolání je přípustné tehdy pokud splňuje náležitosti uvedené v zákoně a je podáno ve stanovené lhůtě oprávněnou osobou.

K podání odvolání je procesně legitimováni pouze účastníci řízení – žalobce a žalovaný, jelikož jen na nich záleží, zdali využijí na základě dispoziční zásady tento procesní institut a tím zahájí řízení o přezkoumání rozhodnutí.

V případě řádného poučení je odvolací lhůta stanovena na 15 dní od doručení písemného vyhotovení rozsudku § 204 odst. 1 OSŘ. Pokud v poučení byla uvedena doba delší, než je 15 dní, pak je odvolání podáno včas, jestliže je podáno v době (i přesahující 15 dní) uvedené v poučení. Pokud je v poučení uvedena doba kratší než je 15 dní, pak činí odvolací lhůta celých 15 dní bez ohledu na vadné poučení. Ve věch ochrany osobnosti lze prominout zmeškání odvolací lhůty za podmínek stanovených v §58 OSŘ, o prominutí lhůty k podání odvolání rozhoduje soud I. stupně dle §204 odst. 3 OSŘ. Odvolání se podává u soudu, proti jehož rozhodnutí směřuje.

⁸⁷ WINTEROVÁ, Alena , et al. *Civilní právo procesní*, 6.aktualizované a doplněné vydání, Praha : LindePraha a. s., 2008. 711 s.

⁸⁸ Tento opravný systém umožňuje přezkoumání rozhodnutí jak po stránce skutkové tak i právní

Odvolání je procesním úkonem účastníka a jako takové musí splňovat obecné náležitosti stanovené pro podání § 42 OSŘ, dále pak z něj musí být patrné, proti kterému rozhodnutí směřuje, v jakém rozsahu se rozhodnutí napadá a jaké nesprávnosti jsou spatřovány v rozhodnutí nebo v postupu soudu § 205 odst. 1 OSŘ. Odvolání proti rozsudku musí být odůvodněno jedním ze zákonných odvolacích důvodů uvedených v § 205 odst. 2 OSŘ, tyto důvody představují v podstatě všechny možné situace, které mohou nastat. Rozsah, v jakém je rozhodnutí napadáno může účastník měnit jen do uplynutí lhůty k podání odvolání, naproti tomu odvolací návrhy (odvolací petit) a odvolací důvody lze měnit bez souhlasu soudu i po uplynutí této lhůty. Odvolací soud nicméně není dle § 212a OSŘ účastníkem uplatněnými odvolacími důvody vázán a může svůj přezkum rozšířit i o důvody, které nebyly v odvolání uvedeny. Promítnutí prvků koncentrace řízení do koncepce odvolání spatřujeme v zákazu uvádění nových skutečností a důkazů, které nebyly v řízení před soudem prvního stupně uvedeny. Výjimku ze zákazu uvádění novot představuje § 205a OSŘ.

Odvolání má tzv. devolutivní účinek, to znamená, že projednání opravného prostředku a rozhodnutí o něm je přeneseno na soud, který je nadřízen soudu, proti jehož rozhodnutí bylo odvolání podáno. V našem případě o dovoláních proti rozhodnutí krajských soudů jako soudů I. stupně, rozhoduje vrchní soud § 10 OSŘ. S podáním odvolání je spojen také tzv. suspenzivní účinek § 206 odst. 1 OSŘ, kterým rozumíme odklad nabytí právní moci do doby pravomocného rozhodnutí o opravném prostředku. Účinky vyvolané podáním opravným prostředkem nastávají jen v takovém rozsahu, v jakém je rozhodnutí soudu prvního stupně odvoláním napadeno.

Dispoziční autonomie účastníků se projevuje v možnosti vzdání se odvolání a jeho zpětvzetí. Vzdát se odvolání lze jen vůči soudu a to až po vyhlášení rozsudku. Vzdání se odvolání je procesní úkon, který je neodvolatelný a účastník, který se vzdal práva na odvolání, navždy ztrácí možnost jej opětovně podat. Za předpokladu, že se odvolání vzdaly všechny osoby procesně legitimované k jeho podání, nabývá rozsudek právní moci doručení písemného stejnopisu účastníkům řízení. Zpětvzetí odvolání je dalším projevem dispoziční zásady. Vzít zpět odvolání a tím zastavit odvolací řízení lze jen do té doby, dokud o něm odvolací soud nerozhodl. Po zpětvzetí odvolání nastává právní moc u napadeného rozsudku ve stejnou dobu, v jaké by právní moci nastala bez podání odvolání.

K meritornímu rozhodnutí o odvolání musí být nařízeno jednání, na které se přiměřeně použijí ustanovení o řízení před soudem prvního stupně, neboť se jedná o pokračování nalézacího řízení. Jednání o odvolání nemusí být nařízeno v případě taxativně vymezených v § 214 odst. 2, 3 OSŘ. V řízení o odvolání je činný soud prvního stupně, který zkoumá splnění subjektivních (procesní legitimace osoby) a objektivních podmínek (odvolací lhůta, přípustnost a existence nepravomocného rozhodnutí soudu prvního stupně) podaného odvolání, pokud odvolání trpí vadami, je povinen zajistit jejich odstranění. Po uplynutí lhůty k podání odvolání předá soud prvního stupně věc odvolacímu soudu. K nařízenému jednání jsou předvoláni všichni účastníci. Odvolací soud je vázán rozsahem přezkoumávání, tak jak ho vytyčil ve svém odvolání účastník. V odvolacím řízení je přezkoumáváno napadené rozhodnutí jak po stránce skutkové tak právní, přičemž skutkový stav zjištěný soudem prvního stupně není pro odvolací soud závazný. V souvislosti s apelačním principem může být odvolacím soudem prováděno dokazování, hodnocení důkazů provedených soudem prvního stupně přichází v úvahu, jen pokud odvolací soud sám opakuje jejich provedení. Odvolací soud rozhoduje formou rozsudku v případě, že potvrzuje nebo mění rozhodnutí soudu prvního stupně, v ostatních případech, tedy pokud je odvolání odmítnuto nebo je napadené rozhodnutí zrušeno, rozhoduje usnesením.

Mimořádné opravné prostředky slouží k nápravě rozhodnutí, která již nabyly právní moci. Občanský soudní řád upravuje tři mimořádné opravné prostředky a to dovolání, žaloba na obnovu řízení a žalobu pro zmatečnost. Mimořádné opravné prostředky jsou založeny na kasačním opravném principu, který umožňuje pouze potvrdit napadené rozhodnutí nebo jej zrušit. Mimořádné opravné prostředky nejsou spojeny se suspenzivním účinkem, jelikož nemají vliv na právní moc a vykonatelnost, nicméně v některých případech zákonem stanovených lze vykonatelnost rozhodnutí odložit. Do problematiky mimořádných prostředků učiním jen malý exkurs, jelikož podrobný charakteristika těchto procesních institutů není předmětem mé práce.

Dovolání jako procesní institut je zakotven v § 236n. OSŘ, lze jím napadnout již pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu, pokud to zákon připouští. Nepřípustnost podání dovolání je stanovena pro jeho podání jen proti důvodům rozhodnutí nebo proti výroku, kterým bylo rozhodnuto o peněžitém plnění nepřevyšujícím 50 000 Kč. Dovolání lze uplatnit ve dvouměsíční lhůtě od doručení rozhodnutí odvolacího soudu,

podává se u soudu, který rozhodoval věc v prvním stupni, pokud rozhodnutí odvolacího soudu neobsahovalo poučení o možnosti podat dovolání, je lhůta k podání stanovena na čtyři měsíce od doručení rozhodnutí. Pro podání dovolání musí být splněny zákonem stanovené požadavky: odvolatel musí být při podání zastoupen advokátem nebo notářem, který může zastupovat odvolatele jen v rozsahu svého oprávnění, dále může být dovolání podáno jen za předpokladu existence vady řízení, která měla za následek nesprávné rozhodnutí nebo rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení. Nove skutečnosti a důkazy ve věci samé nelze v dovolání uplatnit. Dovolání musí splňovat stejné náležitosti, jaké jsou stanovené pro odvolání. Pokud soud to považuje za vhodné, nařídí k projednání dovolání jednání, jinak je rozhodováno o dovolání bez nařízení jednání. Dovolací soud je ve svém přezkumu vázán rozsahem, v jakém bylo rozhodnutí odvolacího soudu napadeno, není vázán pouze za předpokladu, že na rozhodnutí o napadeném výroku je závislý výrok, který dovoláním nebyl dotčen. Dovolací soud zamítne dovolání, dojde-li k závěru, že odvolání napadené rozhodnutí odvolacího soudu je správné v opačném případě napadené rozhodnutí zruší a věc předá k dalšímu řízení. Ve věci zamítnutí dovolání nebo zrušení rozsudku odvolacího soudu rozhoduje dovolací soud rozsudkem, jinak rozhoduje usnesením. Na závěr bych uvedla, že k rozhodnutí o dovolání je příslušný dle § 10a OSŘ Nejvyšší soud České republiky.

Žaloba pro zmatečnost a žaloba na obnovu řízení jsou mimořádnými prostředky. Žalobou na obnovu řízení § 228 odst. 1 OSŘ lze napadnout pravomocné rozhodnutí nebo usnesení, kterým bylo rozhodnuto ve věci samé, pokud tu jsou skutečnosti, rozhodnutí nebo důkazy, které nemohl bez své viny účastník použít v řízení před soudem prvního stupně nebo za podmínek § 205a a 211 OSŘ v odvolacím řízení a které by mohly mít pro něj příznivější rozhodnutí ve věci a dále, lze-li provést důkazy, které nemohly být provedeny v původním řízení nebo v řízení před odvolacím soudem a mohou mít za následek příznivější rozhodnutí ve věci. Žalobou pro zmatečnost § 228 odst. 2 lze napadnout pravomocné rozhodnutí soudu prvního stupně nebo odvolacího soudu za předpokladu, že tu je některá ze zmatečných vad v § 229 OSŘ. Zmatečnou vadou nazýváme vážné vady řízení, které zasahují do práv účastníků na spravedlivý proces, a proto nelze, aby takové rozhodnutí nadále zůstávalo v právní moci a pro účastníky závazné.

Podání žalob je nepřipustné pokud směřují jen proti výroku rozhodnutí o nákladech řízení, o lhůtě k plnění či o předběžné vykonatelnosti, nebo pokud žaloby míří jen pro odůvodnění rozhodnutí. Žaloba na obnovu řízení není navíc přípustná proti rozsudkům a usnesením, jejichž zrušení nebo změny lze dosáhnout jinak, nepočítaje v to dovolání. Žaloba pro zmatečnost je nepřipustná ještě pokud směřuje proti usnesení, kterým bylo rozhodnuto o žalobě pro zmatečnost.

Žaloby musí vedle obecných náležitostí § 42 odst. 4 OSŘ obsahovat označení rozhodnutí, proti němuž směřují, v jakém rozsahu je napadají, důvod žalob (důvod obnovy řízení nebo zmatečnosti), vylíčení skutečností, které svědčí o tom, že jsou žaloby podány včas, označení důkazů, jimiž má být důvodnost žalob prokázána, jakož i to, čeho se ten, kdo podal jednu z žalob, domáhá.

Žaloba na obnovu řízení musí být podána v subjektivní lhůtě tří měsíců od doby, kdy se ten, kdo obnovu navrhuje, dozvěděl o důvodu obnovy a nejpozději však do konce objektivní lhůty tří let od právní moci rozhodnutí. Žaloba pro zmatečnost musí být podána lhůtě tří měsíců od doručení napadeného rozhodnutí, § 234 odst. 2 až 6 upravují počátek běhu lhůty k podání v závislosti na konkrétním důvodu zmatečnosti. U žalob pro zmatečnost z důvodu obsaženého v § 229 odst. 1 písm. c) a písm. a) je stanovena objektivní tříletá lhůta k podání žaloby, jež počíná běžet dnem právní moci rozhodnutí. Zmeškání lhůty pro podání žalob nelze prominout. Podáním žalob nenastává u napadeného rozhodnutí devolutivní ani suspenzivní účinek, pokud je pravděpodobné, že žalobě bude vyhověno, může soud vykonatelnost rozhodnutí odložit.

Žaloby projednává a rozhoduje o nich soud, který o věci rozhodoval v prvním stupni. Žalobu pro zmatečnost podanou proti rozhodnutí odvolacího soudu ve věcech ochrany osobnosti projednává a rozhoduje krajský soud. Na řízení se užije přiměřeně ustanovení o řízení v prvním stupni. Řízení o žalobách je zásadně řízení s jednáním, jednání nemusí být nařízeno jen v případě, že soud zamítá žaloby z důvodu nepřipustnosti, podání neoprávněnou osobou nebo pro opožděnost podání (zmeškání objektivní lhůty). Rozsah prezkumné činnosti soudu je vymezen žalobcovým návrhem. Řízení o žalobě na obnovu řízení se skládá ze dvou stádií, kde v první stádiu soud rozhoduje o povolení obnovy, která ze zákona odkládá vykonatelnost napadeného rozhodnutí nebo o zamítnutí žaloby, za předpokladu povolení obnovy řízení nastává druhé stadium a věc je soudem znovu projednána v rozsahu, v jakém bylo rozhodnutí

napadeno a s přihlédnutím ke všemu, co vyšlo najevo v původním řízení i v řízení o žalobě. V druhém stadiu soud rozhodne o zamítnutí návrhu na změnu rozhodnutí, nebo nově rozhodne ve věci, přičemž nově vydané rozhodnutí nahrazuje původní, které nesmí zasáhnout do právních poměrů osob třetích. V řízení o žalobě pro zmatečnost soud svým usnesením napadené rozhodnutí zruší, popřípadě i rozhodnutí, kterému předcházelo, ačkoliv žalobou napadeno nebylo, nebo žalobu zamítne.

Ústavní soud je orgán povoláný k ochraně ústavnosti, s tím souvisí i projednávání a rozhodování ústavních stížností. Přestože Ústavní soud několikrát své judikatuře uvedl, že není součástí systému obecných soudů a jeho úkolem je přezkoumávat ústavnost nikoliv však zákonnost či správnost rozhodnutí soudů, plní ústavní stížnost de facto funkci opravného prostředku a tím doplňuje systém opravných prostředků, tak jak jsou uvedeny v občanském právním řádu. Proti rozhodnutí Ústavního soudu o ústavní stížnosti je jediným prostředkem k nápravě podání stížnosti k Evropskému soudu pro lidská práva ve Štrasburku.

Fyzická osoba se může domáhat ochrany svých ústavně zaručených osobnostních práv prostřednictvím ústavní stížnosti podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy za předpokladu, že k jejich nápravě již vyčerpala všechny řádné i mimořádné opravné prostředky, tímto je stanovena subsidiarita řízení před Ústavním soudem.

Stížnost k Ústavnímu soudu lze podat po splnění podmínek stanovených v zák. č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu. Stížnost může podat fyzická osoba (a právnická osoba), jestliže tvrdí, že pravomocným rozhodnutím řízení, jehož byla účastníkem, opatřením nebo jiným zásahem orgánu veřejné moci bylo porušeno její základní právo nebo svoboda zaručené ústavním pořádkem.

Fyzická osoba musí být v řízení před ústavním soudem povinně zastoupena advokátem, což vylučuje zahlcení Ústavního soudu nekvalifikovanými stížnostmi. Ústavní stížnost se podává písemně Ústavnímu soudu, musí z ní být patrné, kdo ji činí, které věci se týká a co je stížností sledováno, dále musí být podepsána a datována. Návrh na zahájení řízení musí dále obsahovat pravdivé vyličení rozhodujících skutečností, označení důkazů, a musí z něj být patrné, čeho se navrhovatel domáhá. Nezbytnou součástí je uvedení konkrétních základních práv a svobod, která byla porušena.

Ústavní stížnost lze podat ve lhůtě šedesáti dní od doručení rozhodnutí o posledním procesním prostředku, který stěžovateli právní řád k ochraně práva poskytuje. Lhůta k podání stížnosti, je lhůtou propadnou a nelze její zmeškání prominout a ani lhůtu prodloužit. Účastníkem řízení je stěžovatel a orgán veřejné moci, jež svým rozhodnutím porušil ústavně zaručené právo či svobodu. Vedlejšímu účastníky jsou ostatní účastníci předchozího řízení, přičemž postavení vedlejšího účastníka může být přiznáno i osobě, která prokáže právní zájem na výsledku řízení.

Pokud je podaná stížnost úspěšná pak Ústavní soud o ní rozhodne nálezem, jenž je závazný pro všechny osoby a orgány čl. 89 odst. 2 Ústavy, nálezem je rozhodováno i v případě zamítnutí stížnosti. V nálezu je uvedeno, jaké ústavně zaručené právo nebo svoboda a jaké ustanovení ústavního zákona byly porušeny a jakým zásahem orgánu veřejné moci k porušení došlo. V návaznosti na to Ústavní soud dle § 82 odst. 3 ZÚS napadené rozhodnutí zruší, zakáže příslušnému státnímu orgánu, aby v porušování práva a svobody pokračoval, a přikáže mu, aby, pokud je to možné, obnovil stav před porušením.

4.1.10 Výkon rozhodnutí, exekuce

Některá rozhodnutí ve věcech ochrany osobnosti mohou být předmětem pro soudní výkon rozhodnutí resp. exekuci. Rokem 2001 náleží pravomoc k vynuucování přiznaných plnění nejen soudům v rámci vykonávacího řízení, ale nově rovněž soudním exekutorům v exekučním řízení.

Stejně jako v celém sporném řízení také ve vykonávací resp. exekuční řízení se projevuje dispoziční autonomie. Vykonávací řízení je zahájeno pouze na návrh oprávněného a plnění je vymáháno v rozsahu, který je oprávněným požadováno. Exekuční řízení je také zahájeno podáním návrhu oprávněným, přičemž si oprávněný volí osobu exekutora sám.

Vykonávací řízení a exekuce slouží oprávněnému k vymožení plnění, které vyplývá z autoritativního rozhodnutí a nebylo poskytnuto dobrovolně ve stanovené lhůtě. Předmětem výkonu rozhodnutí nebo exekuce mohou být ovšem jen ta rozhodnutí ve věcech ochrany osobnosti, která stanoví povinnost k plnění nerozhodno, zdali se jedná o plnění peněžité či nepeněžité. Titulem pro výkon rozhodnutí jsou vykonatelná rozhodnutí dle § 251 a 261 OSŘ, v našem případě tedy rozsudek v řízeních na ochranu

osobnosti. Tituly pro exekuci jsou obsaženy v § 40 EŘ a je jím zejména vykonatelné rozhodnutí, pokud přiznává právo nebo postihuje majetek.

Výkon rozhodnutí resp. exekuce lze provést jen způsoby v zákoně taxativně vymezenými v souladu s § 257 OSŘ a § 58 odst. 1 EŘ. Pokud jsou předmětem výkonu resp. exekuce peněžité plnění lze vykonat všemi prostředky obsaženými v § 258 OSŘ a § 59 exekučního řádu. V případě výkonu rozhodnutí znějících na nepeněžité plnění se v řízeních na ochranu osobnosti nejčastěji užije způsob provedením prací a výkonů, ukládání pokut a obnovení předešlého stavu. V souladu s § 73 EŘ se na provádění exekuce na nepeněžité plnění použijí přiměřeně ustanovení občanského soudního řádu.

Pokud je předmětem výkonu rozhodnutí, jehož výrok zní na poskytnutí peněžitého zadostiučinění, pak lze výkon provést všemi formami výkonu rozhodnutí, které občanský soudní řád a exekuční řád stanoví pro vymáhání peněžité dávky - srážkami ze mzdy, přikázáním pohledávky, příkazem k výplatě z účtu u peněžního ústavu, prodejem movitých věcí a nemovitostí, prodejem podniku a zřízením soudcovského zástavního práva k nemovitostem. Pokud nebyla povinnost k poskytnutí peněžitého zadostiučinění řádně splněna, nelze požadovat v souvislosti s ní úroky z prodlení. K tomu se vyjádřil Krajský soud v Ostravě dne 12. 4. 2000: ⁸⁹ „*Fyzická osoba, domáhající se práva na náhradu nemajetkové újmy v penězích podle § 13 odst. 2 OZ, nemůže požadovat úroky z prodlení.*“ Krajský soud zde dovodil, že úroky z prodlení jsou spojeny pouze se závazkovými vztahy § 488 OZ, na jejichž základě vzniká povinnému povinnost poskytnout plnění a věřiteli vzniká oprávnění plnění požadovat. Naproti tomu vztah mezi původcem neoprávněného zásahu do všeobecného osobnostního práva a poškozenou osobou na poskytnutí náhrady za imateriální újmu není závazkovým právem dle § 488 OZ.

Pokud se výkon týká rozhodnutí, v němž je vyslovena povinnost k morálnímu zadostiučinění ve formě omluvy, pak tato omluva vyplývá již z meritorního rozhodnutí soudu. V případě, že se původce neoprávněného zásahu má omluvit na konkrétním místě, pak lze výkon provést dle § 350 OSŘ. Jestliže soud rozhodl o omluvě formou osobního dopisu, pak lze výkon podřídit ustavení § 351 OSŘ prostřednictvím ukládání pokut.

⁸⁹ Rozsudek Krajského soudu v Ostravě ze dne 12. 4. 2000, sp. zn. 23 C 113/99

Pokud rozsudek o žalobě na zdržení se zásahů do osobnostního práva nabyl právní moci je zároveň vykonatelný. V případě, že povinný stejným způsobem zasáhne do osobnostního práva oprávněného po právní moci rozsudku, přichází v úvahu výkon rozhodnutí (exekuce) a to zpravidla po výsledku povinného. Na základě § 351 odst. 1 uloží soud povinnému za porušení povinnosti obsažené v pravomocném a vykonatelném rozsudku pokutu až do výše 100 000 Kč. Nesplní-li povinný ani poté vykonávané rozhodnutí, ukládá mu soud na návrh oprávněného další přiměřené pokuty, dokud výkon rozhodnutí nebude zastaven. Částky z těchto pokut připadají státu.

V případě, že soud rozhodl o povinnosti odstranit následky neoprávněného zásahu je v určitém případě možné nařídit výkon rozhodnutí, pokud povinnost nebyla dobrovolně splněna v třídní pariční lhůtě, nebo lhůtě delší stanovené soudem. Pokud byla soudem stanovena povinnost k odvolání nepravdivého tvrzení nebo k omluvě oprávněnému, jde o případ kdy je vyžadováno prohlášení vůle dle § 161 odst. 3 OSŘ. Za této situace nelze nařídit výkon rozhodnutí, neboť pravomocný rozsudek toto prohlášení vůle zcela nahrazuje. Opačný případ je při stanovení povinnosti odstranění následků neoprávněného zásahu v podobě zaslání omluvného dopisu, uveřejněním omluvy v tisku, rozhlasu či televizi. Zde jde o povinnost ve smyslu § 351 odst. 1 OSŘ a k nezastupitelnému plnění, proto lze při nesplnění povinnosti nařídit výkon ukládáním pokut dle výše zmíněného ustanovení. K tomu se vyjádřil v usnesení Nejvyšší soud České republiky ze dne 25. 1. 2005⁹⁰: „*Rozsudek, jímž soud uložil povinnému zaslat oprávněnému dopis, jehož text je součástí výroku, nenahrazuje prohlášení vůle (§ 161 odst. 3 OSŘ); výkon rozhodnutí lze provést způsobem uvedeným v § 351 OSŘ.*“

Výroky znějící na určení zda tu právní vztah nebo právo je či není, výkonem rozhodnutí postihnout nelze. Výkon rozhodnutí nelze provést ani u rozsudků, které ukládají prohlášení vůle dle § 161 odst. 3, neboť prohlášení vůle, jež bylo v soudním řízení žalobcem sledováno, je nahrazeno samotným pravomocným rozsudkem.

⁹⁰ Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 25. 1. 2005, sp. zn. 20 Cdo 498/2004, ASPI: 27626CZ(JUD)

5. Řízení ve věci ochrany osobnosti v oblasti lustračních sporů

K citlivým a diskutovaným oblastem patří i dnes, to je dvaadvacet let po pádu komunismu, lustrační zákony a s nimi spojené řízení na ochranu osobnosti, v nichž dotčené osoby na základě § 13 OZ požadují v soudním řízení nároky z neoprávněného zásahu do všeobecného osobnostního práva, tak jak jsou vymezeny v § 11 OZ. Uvedení v seznamech StB je závažným zásahem do osobnosti fyzické osoby a je tedy objektivně způsobilé ohrozit či porušit subjektivní osobnostní práva, která se k osobnosti vážou.

Nezbytné je uvést legislativní vývoj v lustračním zákonodárství. Zákonem č. 451/1991 Sb. neboli „velkým lustračním zákonem“ byl de facto omezen přístup k funkcím těm osobám, jež byly uvedeny v materiálech StB jako její spolupracovníci. Osobnostní práva mnoha lidí byla a jsou nejvíce ohrožena v souvislosti s uplatňováním § 2 odst. 1 písm. b) velkého lustračního zákona. Uplatněním výše zmíněného ustanovení je zákonně limitován přístup k chráněným funkcím ve státním sektoru a podobných pozicích, které jsou obsazovány volbou, jmenováním nebo ustanovováním a dochází k vyloučení osob nacházející si ve svazcích StB pod označením rezident, agent, držitel vypůjčeného bytu, držitel konspiračního bytu, informátor nebo ideový spolupracovník StB. V návaznosti na velký lustrační zákon byl přijat zák. č. 279/ 1992 Sb. (tzv. malý lustrační zákon), který se zabýval stejnou problematikou ovšem v oblasti příslušníků policie a vězeňské služby ČR. Kritika zákona se zaměřuje na uplatňování kolektivní viny, kdy se nepříznivé důsledky spojují již se samotnou evidencí osoby v seznamech, čímž je naprosto vyloučeno individuální posouzení jednotlivce před vydáním lustračního osvědčení. S vydáváním pozitivních lustračních osvědčení, jež osvědčovaly existenci zákonné překážky k výkonu funkce, se před soudy objevila první vlna žalob na ochranu osobnosti, které zpravidla obsahovaly žalobní petit na určení neoprávněnosti evidence v seznamech StB a s tím související zpochybnění vydaného pozitivního lustračního osvědčení.

Oblast zpřístupnění údajů byla upravena zák. č. 140/ 1992 Sb., který umožnil všem osobám, o nichž byl Státní bezpečností veden svazek, seznámit se s jeho obsahem. Tento zákon byl změněn zák. č. 107/2002 Sb., jež stanovil zákonnou povinnost určených ministerstev zpřístupnit seznamy StB tiskem a prostřednictvím elektronických medií široké veřejnosti. V souvislosti se zveřejňováním obsahů evidenčních záznamů

vzniklých z činnosti StB je důležitý zejména § 10d odst. 3 zák. 170/2002 Sb., toto ustanovení činí ministerstva neodpovědnými za prověřování pravdivosti či přesnosti údajů obsažených v dokumentech. Na základě uvedeného, se objevila další vlna žalob na ochranu osobnosti proti České republice resp. jednotlivým ministerstvům.

Nesmíme opomenout zmínit, že ačkoliv byla účinnost lustračních zákonů stanovena na dobu pěti let, zůstávají i nadále součástí právního řádu, neboť v říjnu 2000 došlo ke stanovení temporální neomezenosti lustračních zákonů. Kritikem prodlužování účinnosti těchto zákonů se stal v roce 1995 i prezident Václav Havel, který vetoval prodloužení účinnosti obou lustračních zákonů s tím, že byly určeny jen pro „revoluční fázi“.

V zásadě jsou v oblasti lustračního zákonodárství dva důvody pro podání žaloby na ochranu osobnosti a to je vydání pozitivního lustračního osvědčení nebo uvedení v seznamech StB. Lustračních sporů, jež by byly vyvolány vydáním pozitivního lustračního osvědčení je méně a to zejména protože, ti kdo pozitivní osvědčení obdrželi, už soudní spory vyhráli nebo odešli na pracovní místa, na které se lustrační osvědčení nevztahuje, a noví adepti na chráněné funkce svým věkem neodpovídají rozhodné době⁹¹ stanovené velkým lustračním zákonem. Námitky obsažené v žalobě, které jsou v podstatě žalobním tvrzením, jsou u obou druhů sporu obsahově stejná, tedy že dotčená osoba nikdy nebyla spolupracovníkem StB a záznamy v dokumentech neodpovídají pravdě. V prvních lustračních sporech v devadesátých letech bylo žalováno na základě ustanovení § 244 tehdy platného OSŘ, tedy byl uplatňován soudní přezkum správního rozhodnutí. Vrchní soud ve svém rozhodnutí ze dne 11. 2. 1993 uvedl, že správní žaloba možná je, s odůvodněním, že se v případě osvědčení se jedná o rozhodnutí správního orgánu, nicméně je zde dovozováno, že: „Soud by mohl ke správní žalobě zrušit naříkaný akt jen tehdy, tvrdil-li by žalobce důvodně, že není v materiálech evidován“. Pokud je tedy fyzická osoba evidovaná v materiálech StB, ale popírá tuto skutečnost, pak musí k nápravě využít jiných procesních prostředků. K tomuto se vyjádřil ve svém usnesení ze dne 30. 5. 1994 Ústavní soud⁹² s tím, že vydání osvědčení dle velkého lustračního zákona nepředchází správní řízení a tedy se nejedná o správní rozhodnutí, ale veřejnou listinu, v níž je kompetentním orgánem státní správy osvědčena existence či neexistence jemu známe skutečnosti. Procesní prostředek, jenž je schopen poskytnout

⁹¹ Rozhodná doba je zák. 451/1991 Sb. stanovena na období od 25. 2. 1948 do 17. 11. 1989

⁹² Usnesení Ústavního soudu ze dne 30. 5. 1994 sp. zn. II. ÚS 1/93, dostupné z: <http://nalus.usoud.cz>

komplexní ochranu osobnostním právům je žaloba na ochranu osobnosti. Žaloba na ochranu osobnosti požadující určení neoprávněnosti evidence v seznamech StB je přípustná, ačkoliv není uvedena jako taková v § 13 OZ. Uvedení jména konkrétní osoby v seznamech osob spolupracujících s StB je vnímána veřejností velmi negativně, a pokud se jedná o neodůvodněný záznam v materiálech StB, má tato fyzická osoba právo na ochranu své cti, důstojnosti, pověsti, jména a vážnosti ve společnosti. Z ustanovení § 13 OZ a konkrétně slova „zejména“ je zřejmé, že výčet žalobních prostředků v tomto ustanovení je demonstrativní a není tedy vyloučena žaloba na ochranu osobnosti znějící na určení neoprávněnosti evidence v seznamech StB, kterou byla zasažena osobnostní sféra jedince chráněná § 11 OZ. Za takovýchto okolností tedy nejde o žalobu na určení dle § 80 písm. c) OSŘ. Podoba žalobního petitu je následující: „*Určuje se, že žalobce byl v materiálech bývalé Státní bezpečnosti neoprávněně evidován jako osoba uvedená v § 2 odst. 1 písm. b) zák. č. 451/1991 Sb.*“⁹³

Ze soudní praxe jsou ovšem připuštěny i žaloby na určení dle § 80 písm. c) OSŘ, jejichž žalobní petit zní, stejně jako u žalob na ochranu osobnosti, na deklarování neoprávněnosti evidence v seznamech StB, ovšem bez tvrzeného zásahu do všeobecného osobnostního práva. Významný rozdíl je ve skutečnosti, že v případě těchto žalob je nutné prokázat naléhavý právní zájem na určení a k jejímu projednání a rozhodnutí je příslušný okresní resp. obvodní soud. Proto se zdá vhodnější k ochraně svých práv použít žalobu na ochranu osobnosti dle § 13 OZ.

Zde je nutno uvést, že i v případě vyhovění žalobě soudem, se nic nemění na obsahu evidence nebo textu osvědčení, které bylo vydáno. I přesto, že dotčená osoba disponuje pravomocným rozsudkem deklarující neoprávněnost její evidence, tak nelze po zažádání vydat jiné než opětovně pozitivní lustrační osvědčení. Ochrana osobnostním právům ve smyslu § 11n. OZ je zajištěna tím, že zároveň s pozitivním lustračním osvědčením se osoba prokáže pravomocným rozsudkem určujícím neoprávněnost evidence její osoby v seznamech StB. K tomuto se vyjádřil Ústavní soud⁹⁴, který judikoval, že není neoprávněným zásahem do osobnostních práv postup při vydávání lustračního osvědčení a rozsudkem deklarujícím nedůvodnost evidence nelze vyloučit účinky pozitivního lustračního osvědčení. V praxi ovšem na základě

⁹³ SOKOL, Tomáš . Stále citlivé lustrace. *PRÁVNÍ RÁDCE*. [online]. 28. 3. 2006, [cit. 2011-03-21]. Dostupný z WWW: <<http://pravnicaradce.ihned.cz/c1-18119450-stale-citlive-lustrace>>.

⁹⁴ Usnesení Ústavního soudu ze dne 26. 1.1998, sp. zn. IV ÚS 27/97, dostupný z: <http://nalus.usoud.cz>

takovéhoto deklarujícího rozsudku byly rušeny důsledky, jež sebou v pracovní oblasti pozitivní lustrační osvědčení přinášelo. Rozhodovací činností soudů bylo dovozeno, že registry svazků bývalé StB nejsou informačními systémy dle zák. 256/1992 Sb.⁹⁵, ale je archivním materiálem podléhající zák. č. 499/2004 Sb. o archivnictví a nelze tedy z něho údaje, jež jsou jeho obsahem, mazat či ničit.⁹⁶

S přijetím zák. 107/ 2002 Sb., který umožnil přístup k archivním dokumentům kohokoli, soudy začaly přijímat nové lustrační žaloby. Formulování petitu žaloby na ochranu osobnosti zde zůstalo v podstatě stejné pouze s rozšířením se smyslu tohoto, že pokud bude prokázána neoprávněnost evidence, je požadováno uložení povinnosti žalovanému, aby se zdržel zveřejňování údajů o žalobcově evidenci dle zák. 451/1991 Sb. tiskem nebo elektronickými médii. Požadavek zákazu o zveřejňování údajů o osobách, u nichž byla rozsudkem vyslovena neoprávněnost evidencí, v tzv. seznamu agentů bývalé Státní bezpečnosti je odůvodněný. K tomuto bych uvedla rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 9. 2004, kde se uvádí, že zveřejnění osoby v seznamu spolupracovníků bývalé StB je v rozporu se zákonem, bylo-li pravomocným rozsudkem určeno, že tato osoba je neoprávněně evidována jako spolupracovník Státní bezpečnosti.⁹⁷Zmíněným rozhodnutím je dovozeno, že určujícím faktorem pro posouzení žalobního návrhu, v němž se žalobce, u kterého byla pravomocným rozsudkem vyslovena neoprávněnost evidence jako kvalifikovaného spolupracovníka StB, domáhá stanovení povinnosti žalované ke zdržení se zveřejňování údajů o žalobci, jako o osobě takto evidované, je ustanovení § 1 zák. 107/ 2002 Sb. Dle uvedeného ustanovení je účelem zákona odhalení praxe komunistického režimu při potlačování politických práv a svobod, vykonávané prostřednictvím tajných, represivních složek totalitního státu a zveřejnění údajů o těchto vykonavatelích. Zde tedy je zveřejnění údajů o osobě, u níž byla vylovena neoprávněnost evidence, třeba chápat jako rozporné s čl. 10 a 3 Listiny s tím, že se objektivně na tuto osobu nevztahuje §1 a § 7 zák. 107/2002 Sb. Na skutečnosti, že zveřejněním byla porušena osobnostní práva, nemůže nic změnit připojení doložky k záznamu osoby, že v soudním řízení byla určena neoprávněnost evidence.

⁹⁵ Zák. o ochraně osobních údajů v informačních systémech

⁹⁶ Usnesení Ústavního soudu ze dne 30. 6. 1998, sp. zn. I ÚS 357/97, dostupný z: <http://nalus.usoud.cz>

⁹⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 30. 9. 2004, sp. zn. 30 Cdo 970/2004, ASPI: 37646CZ(JUD)

V rámci sporného řízení je prováděno dokazování, kde soud provádí účastníky navržené důkazy, v něm je žalovaná Česká republika zastoupená Ministerstvem vnitra povinná prokázat existenci tzv. vázacího aktu neboli písemného prohlášení, že osoba evidovaná s činností jako tajného spolupracovníka pro bývalou StB souhlasila. Zde bych ráda uvedla názor JUDr. Tomáše Sokola na dokazování v lustračních sporech: „Až na velmi vzácné výjimky neobsahují svazky StB kopie dokladů, které by byly podepsány agentem. Jde o úřední záznamy nejružnějšího charakteru, v nichž je popisována i údajná činnost agenta. Pokud dotčený namítne, že popis není pravdivý, pak celkem logicky nelze samotný záznam považovat za dostatečný důkaz. Obdobně jako by soud neakceptoval jako důkaz o zaplacení dluhu záznam dlužníka, že věřiteli peníze vrátil. Je-li pravdivost záznamu popřena, nezbývá než se pokusit vyslechnout jeho autora. Vzhledem k stáří materiálů již často řídicí důstojník StB zemřel anebo je kvůli věku, mírně řečeno, "mimo". Pokud žijí, často si nepamatují, zda a na základě čeho zápis psali. Oblíbené tvrzení, že tím bývalí pracovníci StB chrání bývalé agenty, je jedním z možných, ne však nejpravděpodobnějších vysvětlení. Především v řadě případů lze věřit, že si po tolika letech svědek opravdu nevzpomíná. I obecně je bezpečnější nepamatovat si, než riskovat obvinění z nepravdivého svědectví. A tím je proces u konce.“⁹⁸

Lustrační spory zpravidla končí vítězstvím osoby dotčené neoprávněným zásahem do osobnostních práv. Jak již bylo zmíněno, je na ochranu osobnosti uplatňována zejména žaloba zadržovací, satisfakční a žaloba na určení neoprávněnosti zásahu, z tohoto vychází i soud ve svém výroku, který zpravidla obsahuje povinnost morálního zadostiučinění v podobě omluvy, povinnost zdržet se nadále zveřejňování údajů nebo je v enunciátu vyslovena neoprávněnost evidence osoby jako spolupracovníka v seznamech StB.

V oblasti lustračních sporů jsou žaloby na ochranu osobnosti jediným komplexním prostředkem, který je schopen obsáhnout a poskytnout ochranu tak významnému právu jakým všeobecné osobnostní právo bezesporu je. Hodnoty osobnosti, jež jsou civilním řízením chráněny, lze jen těžko obecně definovat či generalizovat, proto je v zájmu spravedlivého procesu třeba dbát na individualizační znaky každého jednotlivého případu.

⁹⁸ SOKOL, Tomáš. Proč vnitro prohrává lustrační pře. *Hospodářské noviny* [online]. 25. 5. 2006, [cit. 2011-03-21]. Dostupný z WWW: <<http://hn.ihned.cz/c1-18525360-tomas-sokol-proc-vnitro-prohrava-lustracni-pre>>.

Závěr

V mé diplomové práci jsem se zabývala uplatňováním ochrany osobnosti v jednotlivých stádiích civilního procesu. Stěžejním při zpracování tématu byl již samostatný název práce, který mi stanovil mantinely, z nichž jsem se snažila nevybočovat. Práce je pokusem o ucelený pohled na problematiku ochrany osobnosti z hlediska civilního procesu.

Při tvorbě práce jsem vycházela z myšlenky, že v oblasti civilního procesního práva je realizováno právo hmotné. Z tohoto důvodu, jsem se snažila v celé práci, co nejvíce uvádět příklady soudních rozhodnutí obecných soudů v čele s Nejvyšším soudem České republiky včetně Ústavního soudu. Jelikož je ochrana osobnosti upravena značně obecnými formulacemi v občanském zákoníku, je nezbytná znalost judikatury, ze které vyplývá postup soudů v řízeních ve věcech ochrany osobnosti. Nicméně je vhodné podotknout, že vzhledem k tomu, že v našem právním řádu neexistuje závaznost rozhodnutí soudů vyššího stupně pro rozhodování soudů stupně nižšího, vyskytuje se v řadě judikátů rozpor. V takovém případě jsem uváděla vždy rozhodnutí soudů vyšší instance.

Podkladem pro moji práci se stala právní úprava sporného řízení v OSŘ, ze které jsem vycházela a jednotlivé úseky řízení jsem konkretizovala s ohledem na ochranu osobnosti.

Sub-kapitolu 3.4 považuji za první ze stěžejních bodů mé diplomové práce, ačkoliv je zařazena v kapitole zabývající se hmotněprávní úpravou ochrany osobnosti, z důvodu, že nelze od sebe odtrhnout právo hmotné a procesní. V této sub-kapitole uvádím jednotlivé občanskoprávní prostředky ochrany osobnosti a jejich specifikaci. Mnohost neoprávněných zásahů do všeobecného osobnostního práva implikuje různé prostředky jeho ochrany, proto je nezbytné znát, jaký prostředek zvolit, aby ochrana poskytnutá subjektivním osobnostním právům byla účinná a efektivní. Také zde jsou pro celkové pochopení nezbytná soudní rozhodnutí, jež nám osvětlují postup soudu. Na tuto sub-kapitolu navazuje další stěžejní kapitola mé práce, která obsahuje procesně právní aspekty ochrany osobnosti. S ohledem na úpravu civilního soudního řízení v OSŘ jsem vždy uváděla, pro lepší názornost, obecný úvod k jednotlivým oddílům soudního řízení a dále jsem se věnovala specifikám, která sebou řízení ve věcech ochrany osobnosti přináší. Je opět na místě zdůraznit roli judikatury, neboť pouhý

popis sporného řízení, kterým řízení ve věcech ochrany osobnosti bezpochyby je, se jeví jako značně nedostačující a nemůže poskytnout dostatečnou odpověď na způsob poskytování ochrany osobnosti člověka v rámci civilního procesu.

Při zpracování práce jsem zjistila, že ačkoliv se řízení na ochranu osobnosti zahajují z důvodů porušení významných osobnostních hodnot, bývají délky trvání těchto řízení až neúměrně dlouhé. V takových případech se snižuje efektivita poskytnuté ochrany a v době vydání rozhodnutí soudu již o případné náhradě nemajetkové újmy nelze hovořit. Samozřejmě je značným krokem vpřed koncentrace řízení, nicméně rigidnost, se kterou ji soudy vykládají, hraničí s odepřením spravedlnosti.

Ze zájmu o ochranu osobnosti jsem si dovolila začlenit do mé práce kapitole věnující se lustračním sporům. V této kapitole se nezabývám jednotlivými procesními stádii, ale uvádím zde, jak má fyzická osoba dotčená lustračními zákony postupovat a čeho se může v řízení před soudy domáhat. Při studiu této problematiky jsem dospěla k názoru, že ačkoliv by již lustrační zákonodárství nemělo mít vliv na osobnost člověka v právním slova smyslu, je neustále potřebné znát možnosti ochrany své cti a důstojnosti před jejich dopady.

Ochrana osobnosti je velmi citlivé téma a potřeba znalosti procesních prostředků k její ochraně je aktuální pro každého z nás. Proto jestli tato práce dokáže čtenáři nastínit problematiku ochrany osobnosti v civilním procesu, je její účel naplněn.

Seznam zkratek

OZ – zák. č. 40/1964 Sb. z., Občanský zákoník, v platném znění

OSŘ – zák. č. 99/1963Sb. z., Občanský soudní řád, v platném znění

LZPS – zák. č. 2 /1993 Sb. z., Listina základních práv a svobod, v platném znění

Úmluva – zák. č. 209/1992 Sb. z., Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod
ve znění protokolů 3, 5 a 8

Ústava – zák. č. 1/1993 Sb. z., Ústava České republiky, v platném znění

ZÚS – zák. č. 182/1993 Sb. z., Zákon o Ústavním soudu, v platném znění

Soud – Evropský soud pro lidská práva

JŘ- Jednací řád Evropského soudu pro lidská práva

EŘ- zák. č. 120/2001 Sb. z. Exekutorský řád, v platném znění

zák. – zákon

Použitá literatura

Publikace

- KNAP, Karel, et al. *Ochrana osobnosti podle občanského práva*. 4. podstatně přepracované a doplněné vydání. Praha : Linde Praha, a. s., 2004. 435 s.
- KNAP, Karel; ŠVESTKA, Jiří. *Ochrana osobnosti podle československého občanského práva*. 2. podstat.přepřac. a dopl. vyd. Praha : Panorama, 1989. 368 s.
- PLECITÝ, Vladimír ; VRABEC, Josef . *Občanské právo procesní*. Praha : CODEX Bohemia, s. r. o., 1998. 118 s.
- SVOBODA, Karel. *Žaloba v civilním řízení*. Praha : Wolters Kluwer ČR, a. s., 2010. 312 s.
- DRÁPAL, Ljubomír, BUREŠ, Jaroslav. a kol. *Občanský soudní řád I. §1 až 200za. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 1600 s.
- DRÁPAL, Ljubomír; BUREŠ, Jaroslav, et al. *Občanský soudní řád II. §201 až 376. Komentář*. 1.vyd. Praha : C.H.Beck, 2009. 1776 s.
- HAMULÁKOVÁ, Klára. *Zásada koncentrace řízení a její uplatnění v civilním soudním řízení*. Praha : Leges, 2010. 192 s.
- DOLEŽÍLEK, Jiří. *Přehled judikatury ve věcech ochrany osobnosti*. Praha : ASPI, a. s., 2008. 216 s.
- WINTEROVÁ, Alena , et al. *Civilní právo procesní*, 6.aktualizované a doplněné vydání, Praha : Linde Praha a. s., 2008. 711 s.
- HUBÁLKOVÁ, Eva. *Řízení před Evropským soudem pro lidská práva*. Praha : Wolters Kluwer ČR, a. s., 2010. 210 s.
- PROUZOVÁ, Anna. *Evropský soud pro lidská práva*. Praha : Linde Praha , a.s., 2004. 186 s.
- VRCHA, Pavel. *Civilní judikatura*. Praha : Linde Praha , a.s., 2003. 1084 s.
- VRCHA, Pavel. *Civilní judikatura*. 2.vydání. Praha : Linde Praha , a.s., 2003. 1294 s.
- KÜHN, Zdeněk, et al. *Judikatura a právní argumentace : Teoretické a praktické aspekty práce s judikaturou*. Praha : Auditorium, 2006. 234 s.
- SVOBODA, Karel. *Dokazování*. Praha : ASPI-Wolters Kluwer ČR, a. s., 2009. 392 s
- FIALA, Josef; KINDL, Milan, et al. *Občanská zákoník. Komentář. I. díl*. 1.vyd. Praha : Wolters Kluwe ČR, a. s., 2009. 904 s.
- ŠVESTKA, Jiří, et al. *Občanský zákoník. I. § 1- 459. Komentář*. 1.vyd. Praha : C.H.Beck, 2008. 1236 s.
- Eliáš, Karel a kol.: *Občanský zákoník: velký akademický komentář*, svazek I § 1- 487. Praha: Linde 2008, 1391 s.
- RYŠKA, Michal. *Ochrana osobnosti v aktuální soudní praxi*. Brno, 2010. 131 s. Rigorózní práce. Masarykova univerzita, Právnická fakulta.

Internet

- <http://pravnicaradce.ihned.cz/c1-18119450-stale-citlive-lustrace>
- www.radaevropy.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=43&Itemid=1
- www.svazky.cz/sekce/Zname_spory
- www.profipravo.cz/index.php?page=list&id_category=112&csum=3d4ca4f7
- www.usoud.cz
- www.elaw.cz/cs/obcanske-pravo/234-k-pouziti-zvukoveho-zaznamu-jako-dukazu-v-civilnim-soudnim-rizeni.html
- <http://www.elaw.cz/cs/obcanske-pravo/388-zmena-judikatury-v-otazce-promlčení-prava-na-nahradu-nemajetkove-ujmy-v-penezich-z-pohledu-pravni-jistoty.html>
- www.epravo.cz

www.ipravnik.cz/cz/clanky/obcanske-pravo/default.aspx
www.profipravo.cz/index.php?page=list&id_category=131&csum=7e8f6667
www.profipravo.cz/index.php?page=article&id_category=167&id_article=247183&csum=e0620097
www.itpravo.cz
www.viaiuris.cz/index.php?p=msg&id=78
<http://kraken.slv.cz>
<http://www.radaevropy.cz/>

Články

KADEČKA, Stanislav. Prostředky občanskoprávní ochrany osobnosti v soudní praxi. *Časopis pro právní vědu a praxi*. 2001, 2, s. 179 - 187.

KŘIVÁČKOVÁ, Jana ; HUMULÁKOVÁ, Klára. Devět měsíců účinnosti nové právní úpravy koncentrace v civilním soudním řízení z pohledu praxe. *Právní rozhledy*. 2010, 12, s. 441 - 446.

NERADOVÁ, Věra. Uplatnění nároku na ochranu osobnosti s požadavkem náhrady nemateriální újmy v penězích. *Právní rozhledy*. 2011, 5, s. 180.

RYŠKA, Michal. Náhrada škody na zdraví a ochrana osobnosti. *Právní rozhledy*. 2009, 16, s. 591-593.

RYŠKA, Michal. Výše a účel náhrady nemajetkové újmy v penězích při ochraně osobnosti. *Právní rozhledy*. 2009, 9, s. 305-308.

DVOŘÁK, Jan; MACKOVÁ, Alena. K některým aktuálním otázkám ochrany osobnostních práv fyzické osoby. *Právní fórum*. 2005, 6, s. 222-229.

SPÁČIL, Jiří. Nejvyšší soud České republiky: Ochrana osobnosti, skutkové tvrzení a hodnotící soud. *Soudní rozhledy*. 2007, 10, s. 389-393.

SPÁČIL, Jiří. Nejvyšší soud České republiky: K určení výše nároku na náhradu nemajetkové újmy za neoprávněný zásah do práva na ochranu osobnosti v penězích. *Právní rozhledy*. 2007, 20, s. 759-760.

TELEC, Ivo. Přirozené právo osobnostní a jeho právní ochrana. *Právní rozhledy*. 2007, 1, s. 1-10.

HAJN, Petr. K přiměřenému zadostiučinění ve sporech o ochranu osobnosti. *Bulletin advokacie*. 2003, 4, s. 7-12.

ROMAN, Švaňhal. Ochrana osobnosti fyzických osob. *Právní rozhledy*. 2000, 9, s. 385-392.

KNAP, Karel; ŠVESTKA, Jiří. Prostředky občanskoprávní ochrany osobnosti občanů. *Právo a zákonnost*. 1991, 6, s. 330-343.

SVOBODA, Karel. : Limity aktivního dokazování soudem. Může si soud v civilním řízení dokazovat, co chce?. *Právní rozhledy*. 2007, 15, s. 562-569.

Právní předpisy

Česko. zák. č. 1/1993 Ústava České republiky, In *Sbírka zákonů, Česká republika*. 1993, 1, s. 3-16.

Česko. zák. č. 2/1993 Sb. z., Listina základních práv a svobod, In *Sbírka zákonů, Česká republika*. 1993, 1, s. 17- 24.

Česko. zák. č.40/1964 Občanský zákoník. In *Sbírka zákonů, Česká republika*. 1964, 19, s. 202 - 248.

Česko. zák. č. 99/1963 Občanský soudní řád. In *Sbírka zákonů, Česká republika*. 1963, 56, s. 384 - 429.

Zák. č. 209/ 1992 Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod ve znění protokolů 3, 5 a 8, *In Sbírka zákonů*, (Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms amended by Protocols Nos. 3, 5 and 8) 1950, 41, dostupný z

http://www.radaevropy.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=45&Itemid=73

Jednací řád Evropského soudu pro lidská práva, dostupný z

http://www.radaevropy.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=23&Itemid=34

Česko. zák. č. 120/2001 O soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů, zák. č. 120/2001. In *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2001, 48, s. 3026 - 3064.

Česko. zák. č. 182/1993 Zákon o Ústavním soudu. In *Sbírka zákonů, Česká republika*. 1993, 46, s. 914 - 932.

Soudní rozhodnutí

Nález Ústavního soudu ze dne 31. 5. 2001, sp. zn. IV. ÚS 581/99, dostupný z <http://nalus.usoud.cz>

Nález Ústavního soudu ze dne 9. 2. 1998, sp. zn. IV. ÚS 154/97, dostupný z <http://nalus.usoud.cz>

Nález Ústavního soudu ze dne 21. 3. 2002, sp. zn. III. 256/ 01, dostupný z <http://nalus.usoud.cz>

Nález Ústavního soudu ze dne 14. 4. 2009, sp. zn. II. ÚS 1191/08, dostupný z <http://nalus.usoud.cz>

Nález Ústavního soudu ze dne 13. 9. 2006, sp. zn. I. ÚS 191/05, dostupný z <http://nalus.usoud.cz>

Nález Ústavního soudu ze dne 22. 6. 2000, sp. zn. III. ÚS 170/99, dostupný z <http://nalus.usoud.cz>

Nález Ústavního soudu ze dne 5. 8. 2009, sp. zn. I. ÚS 1310/09, dostupný z <http://nalus.usoud.cz>

Nález Ústavního soudu ze dne 15. 3. 2005. sp. zn. I. ÚS 367/ 2003, dostupný z <http://nalus.usoud.cz>,

Usnesení Ústavního soudu ze dne 20. 5. 2002, sp. zn. IV. ÚS 315/2001, dostupný z <http://nalus.usoud.cz>

Usnesení Ústavního soudu ze dne 5. 3. 1998 sp. zn. III. ÚS 480/97, dostupný z <http://nalus.usoud.cz>

Usnesení Ústavního soudu ze dne 30. 5. 1994 sp. zn. II. ÚS 1/93, dostupný z <http://nalus.usoud.cz>

Usnesení Ústavního soudu ze dne 26. 1.1998, sp. zn. IV ÚS 27/97, dostupný z <http://nalus.usoud.cz>

Usnesení Ústavního soudu ze dne 30. 6. 1998, sp. zn. I ÚS 357/97, dostupný z <http://nalus.usoud.cz>

Usnesení Ústavního soudu ze dne 2. 3. 2004, sp. zn. II. ÚS 299/03, dostupný z <http://nalus.usoud.cz>

Usnesení Ústavního soudu ze dne 18. 2. 2004, sp. zn. III ÚS/ 281/03, dostupný z <http://nalus.usoud.cz>

Rozsudek Nejvyššího soudu v České republicy ze dne 30. 11. 2006, sp. zn. 30 Cdo 2919/2006, ASPI: 37687CZ(JUD)

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR, Sborník Nejvyššího soudu ČSSR III. 1964 – 1969, str. 191

Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 22. 9. 2004, sp. zn. 30 Cdo 181/2004, ASPI: 37637CZ(JUD)

Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 15. 7. 2004, sp. zn. 30 Cdo 157/2004, ASPI: 27605CZ(JUD)

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 31. 10. 1967, sp. zn. Cpj 234/66, Sborník Nejvyššího soudu ČSSR III. 1964 – 1969, str. 173

Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 21. 5. 2003, sp. zn. 28 Cdo 2162/2002, ASPI: 28526CZ(JUD)

Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 11. 12. 2003 sp. zn. 30 Cdo 73/2003, ASPI: 27556CZ(JUD)

Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 21. 5. 2002, sp. zn. 28 Cdo 416/2002, ASPI: 23097CZ(JUD)

Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 22. 6. 2006, sp. zn. 30 Cdo 2712/2005, dostupný z www.nsoud.cz, ASPI: 95028CZ(JUD)

Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 28. 2. 2005, sp. zn. 30 Cdo 2745/2004, ASPI: 34219CZ(JUD)

Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 25. 9. 2003, sp. zn. 30 Cdo 1542/2003, ASPI: 27535CZ(JUD)

Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 12. 11. 2008, sp. zn. 31 Cdo 3161/2008, dostupný z www.nsoud.cz

Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 27. 3. 2008, sp. zn. 29 Odo 1538/2006, dostupný z www.nsoud.cz

Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky, ze dne 14. 11. 2007, sp. zn. 30 Cdo 332/2007, ASPI:10472CZ(JUD)

Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 14. 5. 2002, sp. zn. 28 Cdo 795/2002, ASPI: 72280CZ(JUD)

Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky, ze dne 21. 10. 1998, sp. zn. 21Cdo 1009/98, ASPI: 13572CZ(JUD)

Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 30. 9. 2004, sp. zn. 30 Cdo 970/2004, ASPI: 37646CZ(JUD)

Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 11. 5. 2005, sp. zn. 30 Cdo 64/2004, ASPI: 28883CZ(JUD)

Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 16. 7. 2003, sp. zn. 21 Cdo 818/2003, ASPI:26812CZ(JUD)

Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 21. 12. 2004, sp. zn. 30 Cdo 1526/2004, ASPI: 34220(JUD)

Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 31. 1. 2007, sp. zn. 30 Cdo 2739/2006, dostupné z www.nsoud.cz

Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 29. 5. 1995, sp. zn. Cdon 18/95, ASPI: 5238CZ(JUD)

Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 25. 1. 2005, sp. zn. 20 Cdo 498/2004, ASPI: 34220CZ(JUD)

Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 25. 9. 2002, sp. zn. 29 Cdo 421/2002, ASPI: 23217CZ(JUD)

Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 5. 3. 2009, sp. zn. 30 Cdo 2290/2007, ASPI: 148310CZ(JUD)

Rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 14. 5. 2008, sp. zn. 1 Co 160/2007

Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 27. 3. 2003, sp. zn. 1 Co 62/2003, Bulletin advokacie, 3/2002, str. 73

Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 20. 7. 1995, sp. zn. 1 Co 174/ 95, Právní rozhledy, 10/1995, str. 421-422

Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 23. 2. 2009, sp. zn. 1 Co 349/2008, Bulletin advokacie, 4/2009, str. 37

Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 6. 4. 1995, sp. zn. 1 Co 338/94, Právní rozhledy, 10/1995, str. 420-421

Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 31. 3. 1993, sp. zn. 5 Co 18/93, ASPI: 4935CZ(JUD)

Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 7. 2. 1994, sp. zn. 3 Co 16/94, Právní rozhledy 11/1994, str. 414

Rozsudek Krajského soudu v Ostravě ze dne 15. 4. 1997, sp. zn. 24 C 48/2004

Rozsudek Krajského soudu v Ostravě ze dne 23. 1. 1998 sp. zn. 23 C 52/96

Rozsudek Krajského soudu v Ostravě ze dne 2. 7. 1997, sp. zn. 23 C 102/96

Rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 25. 4. 2008, sp. zn. 24 C 45/2001

Rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 24. 4. 2009, sp. zn. 24 C 30/2002

Rozsudek Krajského soudu v Ostravě ze dne 12. 4. 2000, sp. zn. 23 C 113/99

Ostatní zdroje

ASPI

Codexis Academia

Seznam příloh

Příloha č. 1 : Poplatky spojené se soudním řízením

Zákon. Č. 549/1991 Sb. o soudních poplatcích

Příloha k zákonu č. 549/1991 Sb.

Položka 1

Za návrh na zahájení občanského soudního řízení, jehož předmětem je peněžité plnění

- a) do částky 15 000 Kč včetně Kč 600,-
- b) v částce vyšší než 15 000 Kč 4 % z této částky

Položka 2

Za návrh na zahájení občanského soudního řízení, jehož předmětem není peněžité plnění

- a) za každou nemovitost Kč 3 000,-
- b) za každý podnik nebo za každou jeho organizační složku Kč 10 000,-
- c) **v ostatních případech, není-li dále stanoveno jinak Kč 1 000,-**

Poznámky k položkám 1 a 2:

7. Za návrh na zahájení řízení o rozvod manželství nebo za návrh na zahájení řízení o zrušení, neplatnosti nebo neexistenci partnerství anebo za návrh **na zahájení řízení na ochranu osobnosti bez návrhu na náhradu nemajetkové újmy se vybere poplatek podle položky 2 písmene c). Za návrh na zahájení řízení na ochranu osobnosti s návrhem na náhradu nemajetkové újmy se vybere poplatek podle položky 1.**

**Název – Novela zákona č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, ve znění
pozdějších předpisů, a další související zákony**

Příloha k zákonu

Položka 1

1. Za návrh na zahájení občanského soudního řízení, jehož předmětem je peněžité plnění

a) do částky 20 000 Kč	1 000 Kč
b) v částce vyšší než 20 000 Kč do 40 000 000 Kč	5 % z této částky
c) v částce vyšší než 40 000 000 Kč	2 000 000 Kč a 1 % z částky
přesahující 40 000 000 Kč;
částka nad 250 000 000 Kč
se nezapočítává

5. Za návrh na zahájení řízení na ochranu osobnosti s návrhem na náhradu nemajetkové újmy nebo za návrh na zahájení řízení na ochranu dobré pověsti právnické osoby s návrhem na náhradu nemajetkové újmy **se vybere poplatek podle bodu 1.**

Položka 3

1. Za návrh na zahájení občanského soudního řízení, jehož předmětem není peněžité plnění

a) za každou nemovitost	5 000 Kč
b) za každý podnik nebo za každou jeho organizační složku	15 000 Kč
c) v ostatních případech, není-li dále stanoveno jinak	2 000 Kč

6. Za návrh na zahájení řízení o rozvod manželství, za návrh zahájení řízení na určení neplatnosti nebo neexistence manželství, za návrh na zahájení řízení o zrušení, neplatnosti nebo neexistenci partnerství, za návrh na zahájení řízení na ochranu osobnosti bez návrhu na náhradu nemajetkové újmy nebo za návrh na zahájení řízení na ochranu dobré pověsti právnické osoby bez návrhu na náhradu nemajetkové újmy se vybere poplatek podle bodu 1 písmene c).

Příloha č. 2 : Statistiky soudních řízení ve věcech ochrany osobnosti

Zdroj: Statistický list pro civilní agendu a agendu správního soudnictví
<http://cslav.justice.cz>

Přehled o pravomocných rozhodnutích – počet věcí

Ze statistických údajů je zřejmá klesající tendence v počtu řízení vedených na ochranu osobnosti, což může být projevem menšího počtu neoprávněných zásahů do osobnostních práv nebo se může jednat o nezáměr a nedůvěru v soudní vyřešení sporu. Dle očekávání je nejvíce sporů na ochranu osobnosti řešeno v Praze a dále pak na Jižní Moravě, oproti tomu nejmenší počet sporů je v Jižních Čechách.

	Praha	Střední Čechy	Jižní Čechy	Západní Čechy	Severní Čechy	Východní Čechy	Jižní Morava	Severní Morava	ČR
2010	204	46	3	40	54	30	110	81	568
2009	184	39	9	33	48	43	94	101	551
1/2 2008	136	33	9	12	18	19	67	59	353
2007	211	43	21	24	39	46	163	97	644

Přehled o průměrných délkách řízení ode dne nápadu do dne právní moci (ve dnech)

Další statistický údaj, který můžeme o řízení ve věcech ochrany osobnosti zjistit je průměrná délka těchto řízení. Z pohledu na průměrné délky nelze jednoznačně vypožorovat klesající tendenci, při porovnání je nejmenší průměrná délka řízení v první polovině roku 2008 a i zde to činí dva roky. Z uvedeného lze usuzovat na nedodržování čl. 38 odst. 2 Listiny a také čl. 6 Úmluvy Českou republikou. Nejdelší řízení jsou vedená v kraji Jižní Morava, kde průměrná délka činí tři roky. Praha s největším počtem sporů nemá paradoxně nejdelší řízení a za vymezené období se řadí na třetí místo v délce soudního řízení za Severní Čechy.

	Praha	Střední Čechy	Jižní Čechy	Západní Čechy	Severní Čechy	Východní Čechy	Jižní Morava	Severní Morava	ČR
2010	745	590	586	668	964	655	955	617	768
2009	696	557	388	561	1111	738	1102	835	806
1/2 2008	703	413	560	423	870	866	1023	662	731
2007	767	643	447	405	716	670	1472	688	886

Přehled o délce soudního řízení ode dne nápadu do dne právní moci

Poslední statistické údaje nám ukazují počet pravomocných rozhodnutí v řízeních na ochranu osobnosti za určité časové období. Z údajů je patrné, že průměrně více jak polovina sporů je pravomocně ukončena za více jak dva roky ode dne nápadu. Z toho můžeme usuzovat, že řízení je stále složitější a zásada projednání sporu v jednom jednání je takřka neuskutečnitelná.

	2010	2009	1/2 2008	2007
< 1 měs.	3	1	2	2
1-2 měs.	12	8	6	18
2-3 měs.	28	18	9	18
3-4 měs.	15	15	7	16
4-5 měs.	17	16	8	10
5-6 měs.	11	25	15	19
6-12 měs.	107	101	66	109
1-2 roky	166	166	117	181
> 2 roky	209	201	123	271

Ke statistickým údajům vztahující se k délce soudního řízení bych si dovolila položit otázku: Pokud je zákonem i soudy upřednostňováno přiměřené zadostiučinění ve formě omluvy, je možné pokládat omluvu za dva roky od neoprávněného zásahu ještě za schopnou odčinit nemajetkovou újmu na osobnostních právech? Určitou naději můžeme spatřovat v nově připravovaném občanském zákoníku, kde je stanovena priorita relativní satisfakci namísto morální.

Abstrakt

Cílem této diplomové práce je popis a analýza jednotlivých stádií civilního řízení ve věcech ochrany osobnosti. Civilní proces je zvláštním procesním odvětvím, v rámci něhož je poskytována ochrana všeobecnému osobnostnímu právu náležejícímu každé fyzické osobě. Imateriální újma způsobena neoprávněným zásahem do tak významných subjektivních práv jakými osobnostní práva bezpochyby jsou, bývá často řádně nahrazena pouze soudním rozhodnutím. Z tohoto důvodu je nezbytná znalost jak občanského práva hmotného, ze kterého plynou nároky z ochrany osobnosti, tak také občanského procesního práva, v rámci něhož je hmotné právo realizováno. Obsahem této diplomové práce je rozbor jednotlivých částí soudního řízení od podání žaloby na ochranu osobnosti do rozhodnutí soudu resp. výkonu rozhodnutí či exekuce ve věcech ochrany osobnosti. V práci jsou pro komplexní dokreslení problematiky civilního řízení ve věcech ochrany osobnosti uvedeny citace soudních rozhodnutí k jednotlivým fázím řízení. Vzhledem k obecné úpravě ochrany osobnosti je judikatura jedním z hlavních zdrojů poznání průběhu civilního řízení vedeného na ochranu všeobecného osobnostního práva.

Práce se skládá z úvodu, pěti kapitol, závěru, použité literatury a příloh.

V úvodu se autorka věnuje stručnému popisu institutu ochrany osobnosti a významu rozhodovací činnosti soudů v této oblasti. Jsou zde uvedeny důvody, proč si autorka téma práce zvolila a naznačeny cíle, kterých má být prací dosaženo.

První kapitola je věnována historickému exkurzu do právní úpravy ochrany osobnosti. Jsou zde popsány jednotlivá významná období vývoje tohoto institutu včetně stručného shrnutí vývoje úpravy ochrany osobnosti na území Čech od první republiky do období revoluce roku 1989.

Druhá kapitola se zabývá možností využití soudního řízení před Evropským soudem pro lidská práva k ochraně osobnostní práv. Je zde stručně popsán postup a podmínky, za kterých je možné uplatnit své nároky z ochrany osobnosti před tímto soudem.

V třetí kapitole autorka popisuje hmotněprávní úpravu ochrany osobnosti. Věnuje se základním prvkům institutu ochrany osobnosti včetně popisu nároků vzniklých z porušení osobnostních práv.

Čtvrtá kapitola je věnována jednotlivým fázím soudního řízení ve věcech ochrany osobnosti. Jednotlivá stadia jsou stručně popsána obecným způsobem vycházejícím z úpravy sporného řízení a dále jsou uvedeny specifické znaky pro řízení ve věcech ochrany osobnosti.

V páté kapitole se autorka zabývá tzv. lustračními spory. Popisuje zde civilní řízení na ochranu osobnosti vedené proti neoprávněným zásahům způsobených lustračními zákony.

V závěru autorka shrnuje zpracované téma a stručně zhodnocuje přínos této práce.

ABSTRAKT

The aim of this dissertation is to describe and analyse individual stages of a civil process for the protection of personal integrity. The civil process is a unique stream, within which there is a protection of personal rights offered to individuals. Immaterial damage caused by unauthorized interference in such important personal right such as rights of personal integrity without doubt are, is often correctly replaced only by the judicial decision. For this reason, it requires knowledge of both the substantive civil law, which underlines the protection of the rights of personal integrity, as well as civil procedure law, in which the substantive law is being implemented. The content of this dissertation is the analysis of the various parts of the judicial process from filing an action for protection of personal integrity to the court's decision, enforcement and execution in matters of protection of personal integrity. The dissertation illustrates the complex picture into the issues of civil proceedings in the matters of protection of personal integrity and quotes directly from court decisions in each of the stages of the proceedings. Given the general arrangements for the protection of personal integrity the report of judgment and decisions is one of the main sources of knowledge during the civil proceedings instituted for the protection of the general personal integrity right of an individual.

The dissertation consists of an introduction, five chapters, conclusion, bibliography and annexes.

In the introduction the author gives a brief explanation of the institute for protection of personal integrity and the meaning of decision - making activities of the

courts in this area. She lists the reasons for the choice of the subject for the dissertation and outlines outcomes that she would like to achieve by completing it.

First chapter is dedicated to shed some light on a history of the changes to the law regarding protection of personal integrity. It covers separate important sections of the development in the Czech Republic through the years starting with the Establishment of the First Czech Republic until the Velvet Revolution in 1989.

Second chapter covers the possibilities in using the European court of human rights for the protection of personal integrity. There is a brief description and conditions under which it is possible to present ones demands to this court.

In the third chapter the author describes the substantive law adaptations of the protection of personal integrity. It deals with the basic protection of the individual elements of the Institute for the protection of personal integrity including a description of claims arising from infringement of personal rights

Fourth chapter is devoted to individual phases of the judicial proceedings in matters of protection of personal integrity. Individual stages are briefly described in general terms based on rules of adversary proceedings and are further given in specific features for proceedings in protection of personal integrity.

In the fifth chapter the author deals with the so-called lustration controversy. Here she describes the civil action for the protection of personal integrity brought against unauthorized interference caused by the post communism called “personal data protection” laws.

In her conclusion the author summarizes the topic and briefly assesses the contribution of this dissertation.

Klíčová slova/ Keywords

Ochrana osobnosti/ Protection of personal integrity (protection of personal rights)

Civilní proces/ Civil process

Přiměřené zadostiučinění/ Appropriate compensation